

SKA VI, KAN VI, FÅR VI?

Sociala medier som röst och fenomen i svenska arkiv

Lisa Carlberg och Stefan Eldevall

Examensarbete (30 högskolepoäng) i biblioteks- och informationsvetenskap för
masterexamen inom ABM-masterprogrammet vid Lunds universitet.

Handledare: Charlotte Hagström

År: 2018

Title: Should we, can we, are we allowed? Social media as a voice and phenomena in Swedish archives

Abstract

In the future posts from social media will, without a doubt, be a very important source for researchers who seek to gain knowledge and understanding about human activity and life in the early twenty first-century, the society we live in and the communicative patterns that distinguish the relations between humans 2today. This master thesis aims to examine how Swedish heritage and memory institutions appraise, collect and preserve digital born material generated in the context of web-based social applications. The research is carried out in three, qualitative semi structured interviews with informants working with social media within the context of cultural heritage. The informants are situated in three different public ALM institutions. In relation to the interviews, we also created a quantitative survey, which twenty six institutions answered. We focus on the archival division within the examined institutions and ask questions about their approach to social media as a voice and phenomena in their archival collections, and in the long run, in the context of being part of creating history and a collective memory. We also detect the hardwired challenges that this kind of digital material presents to the institutions that aim to capture and preserve them. Social media constitute a kind of material that is difficult to compare to other kinds of archival documents and that contributes to, in our opinion, the historical and cultural importance of them. Thus, our research shows that very few of the institutions that responded to our survey, collect their own or others' social media events. To help us understand the contexts of social media and archives we approach our research using Terry Cook's theories regarding the shifts in archival paradigms and Marco-appraisal, Anthony Gidden's social theories about society and Michel Foucault's thoughts about power and discipline.

Master's thesis

Keywords

ALM; archives; archival studies; social; media; cultural heritage; ALM-institutions; preserving; collective memory; appraisal; identity; paradigm shift

ABM; arkiv; arkivvetenskap; sociala medier; kulturarv; ABM-institutioner; bevarande; kollektivt minne; värdering; identitet; paradigmskifte

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Begrepp och förtydliganden	7
1.3 Disposition	8
2. Bakgrund	10
2.1 Vad är sociala medier	11
2.2 Sociala medier som fenomen	13
2.3 Insamling och bevarande av sociala medier – en översikt	16
3. Tidigare forskning	21
3.1 Att samla in och hantera sociala medier	21
3.2 Sociala medier som arkiv	25
4. Teoretiska perspektiv	28
4.1 Från det första till det tredje paradigmet	29
4.2 Det fjärde paradigmet	31
4.3 Att värdera handlingar utifrån en samhällskontext	33
4.4 Makt, psykologi och socialteori	36
4.4.1 Vår tids skapande av identitet	36
4.4.2 Maktperspektiv	38
5. Metod	41
5.1 Intervjuer	41
5.2 Enkätundersökning	43
5.3 Avgränsningar	43
5.4 Etiska överväganden	44
6. Resultaten av enkäten	47
6.1 Presentation av resultaten	47
7. Analys av resultaten – intervjuer och enkät	55
7.1 Intervjuerna – en presentation av informanterna	55
7.1.1 Informant KB	56
7.1.2 Informant NM	56
7.1.3 Informant GRA	57
7.2 Sociala medier som röst och fenomen i arkiv	57
7.2.1 Insamling och värdering	59
7.2.2 Demokratiska perspektiv och maktspekter	65
7.2.3 Sociala medier – en arena för samtiden	68
7.3 Ett informationssamhälle i förändring	71

7.3.1 Arkivet och arkivariens roll i det nya medielandskapet	72
7.3.2 En scen för privata initiativ	74
7.4 Utmaningar, möjligheter och framtid	76
7.4.1 Utmaningar kopplade till teknik	76
7.4.2 Utmaningar kopplade till juridik	78
7.4.3 Utmaningar kopplade till etik och tillgänglighet	79
7.4.4 Framtiden	81
8. Avslutning och vidare forskning	84
8.1 Avslutande resonemang	84
8.2 Vidare forskning	87
9. Referenser	88
Bilagor	97
Bilaga 1. Arbetsfördelning	97
Bilaga 2. Intervjuguide	97
Bilaga 3. Kommentarer från enkäten	99

1. Inledning

To put it simply, there are really no precedents or antecedent reference points for memory value within the digital context of social media.

(Caron & Brown 2011, s. 11)

Individen upprättar idag fler livsdokumenterande handlingar än någonsin tidigare i historien. Den digitala tidsåldern, den eskalerande teknikutvecklingen erbjuder inte bara möjligheten att enkelt skapa och lagra stora mängder digitala handlingar i form av bilder, filmer, ljudfiler och textdokument. Den tillhandahåller också en mängd olika webbaserade plattformar för kommunikation, identitetsskapande, samarbete och samhörighet. Dessa plattformar, som vi i uppsatsen kommer kalla *sociala medier*, kan fungera som verktyg för individer som vill organisera sig i olika intressegrupper och upprop. Stora och av allmänheten skapade kampanjer som *#metoo* liksom mindre och stängda Facebookgrupper som *Arkivvetarna i Lund 2016-2018* är, som vi ser det och många med oss, alla en del av ett större globalt digitalt kulturarv där information delas och kommuniceras inför öppen eller stängd ridå. I takt med att människor, i allt högre utsträckning, lever sina liv på internet blir sociala medier en arena för mänsklig kontakt, samarbete och organisation. I förlängningen en depå med information om människors liv, tankar, upplevelser och göromål. När vi diskuterade ingången i detta ämne kom just *#metoo* på tal. Vi frågade oss hur framtiden ska kunna ta del av denna växande rörelse som haft en framträdande plats i det svenska nyhetsflödet 2017 och 2018 och som bland annat skapat djupa konflikter i den Svenska Akademin och skjutit upp nobelpriset i litteratur 2018? Fångas en sådan händelse upp av svenska arkiv och i så fall hur?

Sociala medier innefattar en enorm informationsrikedom. På grund av detta kan vi anta att materialet i framtiden kommer vara mycket intressant för forskare och en frågande allmänhet och att det kommer utgöra en närmast outtömlig och aldrig sinande källa av råmaterial att vända sig till för att skapa förståelse och kunskap om nutidens människa och civilsamhället hen lever i. Det inledande citatet belyser dock ett nuläge där den svenska, så väl som den internationella, kulturarvsinstitutionen befinner sig i ett inledningsskede där frågorna är många men svaren få. Hur ska kulturarvsinstitutionen angripa material från sociala medier? I en pilotstudie till ett nu pågående nordiskt forskningsprojekt kring sociala medier och fotografier bekräftas bilden av att få forskare idag diskuterar detta digitala kulturarv utifrån kontexten historia och kollektivt minne. Ännu färre såg ett samband mellan denna typ av material och arkiv- och museipraktiker (Hartig, Jensen, Wallenius & Boogh 2018). Sociala medier utgör en så pass väsensskild arena för kommunikation och identitetsskapande att det närmast är omöjligt att försöka jämföra med och dra paralleller till andra typer av informationsbärare; detta bidrar till en svårighet att förhålla sig till dess potentiella värde i framtiden.

Men även om diskussionen om sociala medier som kulturarv inte kommit så långt, har diskussionen om mediet som fenomen i samhället gjort det. Framförallt pratar vi idag om den starka kopplingen som finns mellan sociala plattformar och kapitalet och den möjlighet dessa kapitalistiska krafter har att övervaka våra handlingsmönster, bland annat genom att bevaka vilka webbsidor vi besöker, var vi rör oss i offentligheten och vilka personer vi har koppling till. Denna information är en guldgruva för större och mindre företag som plötsligt har möjlighet att rikta sin reklam till specifika målgrupper, detta på ett sätt som tidigare inte varit möjligt.

Ofta räcker det med att sätta på tv eller radio för att förstå hur central diskussionen om sociala medier är. Bland annat har vi under denna uppsats gång, våren 2018, sett och hört program om hur sociala medier går från att vara ett fristående medium skapat av "hippies" på 1960-talet, menat att föra människor samman och demokratisera informationsflödet, till att bli en kapitalistisk superkraft (The Silicon Valley Revolution: How a few nerds did change the world, 2017 [dokumentärfilm]). Vi har också tagit del av hur den användarinformation som genereras ur bevakningen av individen på sociala medier och internet, kan användas för att räkna ut hur stor procentuell chans det är att individen är, exempelvis, terrorist (Innan brottet 2017, [dokumentärfilm]). Eller hur ungas psykiska ohälsa stegrades kraftigt 2010-11, samtidigt som användandet av mobila sociala plattformar också gjorde det (Vetenskapens värld 2018). Och så har vi lyssnat på radioprogrammet *Kropp och själ*, som gör ett reportage om en Youtube-bloggare som tidigare levtt på att visa upp sitt liv för allmänheten: mötet med den stora kärleken, husköp, barnafödande och tillslut skilsmässa. Bloggaren säger att kanalen är hens privata arkiv. Något att lämna efter sig, framförallt till barnen (Kropp och själ 2018).

Sociala medier diskuteras alltså ur många olika vinklar. Men allra störst genomslag hittills (i maj 2018) i media, har nog skandalen runt Facebook fått. I april frågades Facebooks grundare, ägare och VD Mark Zuckerberg ut i den amerikanska senaten efter att information om 87 miljoner Facebookanvändare, insamlad av företaget Cambridge Analytica, otillåtet sålts vidare till politiska opinionsbildare (Hamidi-Nia & Lindhe 2018). Sociala medier har således blivit en viktig arena att vinna för politiska makthavare. Detta blev också tydligt i november 2016, när USAs nuvarande president Donald Trump valdes med en efterföljande debatt och utredning gällande så kallade fake news (påhittade nyheter), som antogs ha producerats i Ryssland och som svartmålad Trumps motståndare Hillary Clinton. Om sociala medier har haft en avgörande inverkan på det amerikanska presidentvalet, kan vi förstå hur dessa medier direkt och indirekt formar vårt samhälle.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att försöka ge en samlad bild av hur långt svenska arkivinstitutioner har kommit i värderingen, insamlingen och bevarandet av material från sociala medier. Vi vill ge en lägesbeskrivning och en ökad kunskap kring ämnet och bland annat belysa sociala medier ur ett kulturarvsperspektiv samt lyfta fram dess

betydelse som ett framtida forskningsmaterial. Vi vill också ge en bild av hur sociala medier och vår ständiga uppkoppling till internet, på ett socialteoretiskt plan, har förändrat vårt sätt att som individer och samhälle organisera oss socialt. Digitalt material i allmänhet och sociala medier i synnerhet, är något som på ett djupare plan formar våra kommunikativa mönster och i längden oss som individer. Sociala medier är ett material, som i framtiden kan berätta enormt mycket om vår samtid och därför kan materialet vara viktigt att bevara. Men, trots materialets rika potential, vet vi att det finns en mängd utmaningar kopplade till insamling och bevarande av sociala medier och dessa vill vi identifiera och belysa.

Dessa tankar står som grund till följande forskningsfrågor:

- Vilken inställning har svenska ABM-institutioner till sociala medier som röst och fenomen i arkivet?
- Vilka utmaningar och möjligheter finns i insamlandet och bevarandet och av sociala medier?
- På vilket sätt kan vi se att sociala medier bidrar till ett nytt sätt för människor att organisera sig, kommunicera med varandra och hitta grupptillhörighet?

1.2 Begrepp och förtydliganden

Affordanser. Affordanser handlar om de möjligheter till interaktion som det sociala mediet ger användaren, om att bjuda in till delaktighet och om att styra användaren i "rätt" riktning. Med andra ord handlar det om hur applikationen är designad och vilka ledtrådar till användning som denna design ger (bland annat på Wikipedia 2018a).

Andras och egna sociala medier. I uppsatsen talar vi ibland om andras och egna sociala medier. Med egna sociala medier menar vi sociala mediekonton som upprättats och handhas av den/de kulturarvsinstitution(er) vi i sammanhanget refererar till. Andras sociala medier är sociala mediekonton som upprättats och handhas av personer, organisationer och företag utanför den/de kulturarvsinstitution(er) vi i sammanhanget talar om.

Enskilda och offentliga arkiv. Den svenska arkivsektorn kan delas upp i två sektorer. Offentliga arkiv är arkiv där arkivbildaren tillhör Sveriges offentliga sektor. Dessa arkiv regleras av arkivlagen (SFS 1990:782), tryckfrihetsförordningen (SFS 1949:105) samt offentlighetsprincipen. Enskilda arkiv är arkiv upprättade utanför den offentliga sektorn och kan exempelvis vara personarkiv, föreningsarkiv och arkiv kopplade till företag inom den privata sektorn. Enskilda arkiv regleras inte av ovan nämnda lagar och förordningar. Arkivförbund är exempel på arkivinstitutioner som tar emot och bevarar enskilda arkiv men enskilda arkiv kan också ingå i offentliga arkivinstitutioners samlingar (Riksarkivet 2018 och Skånes Arkivförbund 2018).

Institutionella arkiv. Med institutionella arkiv menar vi offentliga och enskilda arkivinstitutioner som bedriver traditionell arkivverksamhet, i den meningen att de

hanterar både analogt och digitaliserat material. Motsatsen till institutionella arkiv i vår uppsats är, framförallt digitala arkiv som skapats av privatpersoner eller intressegrupper inom ramen för exempelvis en Facebookgrupp.

Material från sociala medier. I vår uppsats har detta uttryck betydelsen *digitalt material som genereras ur sociala medier och som skulle kunna bevaras som en handling eller digital artefakt i arkivet.*

1.3 Disposition

Nu när vi har presenterat frågeställningarna och syftet med vår uppsats tar vi i nästa kapitel, kapitel 2, upp den bakgrundsinformation som vi tycker är viktig att tillgängliggöra sig, inför en vidare läsning av uppsatsen. Vi berättar bland annat om hur tidigare forskning definierat sociala medier och vilken betydelse mediet har som fenomen i samhället. Vi tar också upp några internationella och nationella exempel på ABM-institutioner som praktiskt påbörjat en insamling av sociala medier.

I kapitel 3 går vi vidare och tittar på vad andra forskare undersökt gällande arkiv och sociala medier. I stora drag kan vi se att det som finns skrivet om sociala medier som framtidens kulturarv, nästan uteslutande kommer från andra länder än Sverige. Perspektivet blir således internationellt. Vi kan se att det som genomsyrar denna forskning är problematiken kring teknik, juridik och kunskap, som är kopplad till sociala medier.

Vårt teoriavsnitt som kommer i kapitel 4, fokuserar bland annat på arkivet sett ur arkivvetaren Terry Cooks perspektiv. Genom att förstå hans tankar kring de fyra arkivteoretiska paradigmen och hans teori och metod för att värdera stora handlingsmängder; *macro appraisal*, kan vi också förstå varför dagens arkivverksamheter ser ut som de gör eller åtminstone går mot ett visst förhållningssätt. Vi undersöker också, genom Anthony Giddens socialteoretiska tankar, sociala medier ur ett socialteoretiskt perspektiv. Sist i teorikapitlet tar vi upp sociala medier som ett maktverktyg, styrt av kommersiella intressen. Vi undersöker, med hjälp av Michel Foucaults teorier om övervakning, hur detta verktyg kan påverka arkivets roll i framtiden.

I kapitel 5 beskriver vi de två metoder vi använder, semistrukturella intervjuer och enkäter, och varför de metoderna är lämpliga för vår undersökning och vidare hur den producerade datan analyseras. Vi beskriver här också hur vi avgränsar oss och vilka etiska överväganden vi gör. I kapitel 6 presenterar vi sedan våra resultat från enkätundersökningen för att i kapitel 7 analysera resultaten av enkäten tillsammans med våra intervjuer. I inledningen av kapitel 7 presenteras också våra intervjuade informanter samt de teman vi har identifierat gällande intervjuerna.

I kapitel 8 för vi ett avslutande resonemang utifrån våra resultat och analyser. Vi ger här också förslag på vidare forskning. Kapitel 9 består av en referenslista och

avslutningsvis har vi under kapitel 10 beskrivit vår arbetsfördelning samt bifogat intervjuguiden och kommentarerna från enkäten.

2. Bakgrund

År 2004 publicerade UNESCO sin *Charter on the Preservation of Digital Heritage* vilken pekar på vikten av att säkerställa ett långsiktigt bevarande av vår världs gemensamma digitala kulturarv i alla dess olika former och skepnader. Organisationen anser att individens aktivitet på internet har ett bestående historiskt värde eftersom det speglar det mänskliga uttrycket och människans kunskap. UNESCO förknippas framförallt med traditionella, fysiska kulturarv så som byggnadsmonument och det är därför spännande att organisationen, så tidigt som 2004, uttalar sig om digitala handlingar i en kulturarvskontext. Enligt UNESCO har den teknologiska utvecklingen varit så pass rapid, att ett bevarandeperspektiv och en lagstiftning kring digitala handlingar har släpat efter. Organisationen framhåller vikten av att alla olika typer av intressenter agerar i tid och i samförstånd för att detta kulturarv inte ska gå förlorat. *Charter on the Preservation of Digital Heritage* belyser vidare vikten av att det digitala kulturarvet bör bevaras tillgängligt för allmänheten inom ramarna för vad juridik och etik tillåter (UNESCO 2004, s. 74-77). Sedan 2004 har dock det digitala medielandskapet förändrats i rask takt. Vi har fått se en övergång från ett statiskt webb 1.0 till ett mer dynamiskt, interagerande och kommunikativt webb 2.0 och den ständiga och snabba teknologiska utvecklingen bidrar till att UNESCOs *Charter on the Preservation of Digital Heritage* är lika aktuell idag som för femton år sedan.

Informationen rörande en individ, en grupp eller en organisation är idag spridd över internet. Informationen existerar som små fragment på olika digitala platser: i molntjänster, i olika applikationer eller på olika apparaters hårddiskar. En av de stora frågorna i forskningen kring *Personal Information Management* (PIM, på svenska hanteringen av personlig information), handlar just om denna fragmenterade bild av en människa, pusselbitar spridda över webben som i sin tur erbjuder tillgång till en hel värld (Lee 2011). Spåren, pusselbitarna, av individens digitala aktivitet är en fantastisk källa till vad Christopher Lee i sin artikel *Collecting the externalized me – Appraisal in the social web* (2011) kallar ett fönster mot individens anomalier och en möjlighet att fånga förlängningen av individens identitet och aktivitet. Att, för att bara ta ett exempel av många, bevara president Obamas sociala medier kan trots materialets troligtvis tendentiösa natur, ses som en sådan förlängning. Lee tar också upp hur sociala medier möjliggör en insamling och dokumentation av andra individer än de han kallar "your usual suspects" (Lee 2011, s. 205). Han nämner inte bara underrepresenterade individer och grupper, utan också tidigare svårnådda personer som företagsledare.

På det stora hela rör sig diskussionen kring insamling och bevarande av sociala medier på en relativt basal nivå även om vissa svenska och internationella institutioner faktiskt kommit en bit på väg. Både inom den offentliga arkivsektorn och den enskilda. De svenska myndigheter och institutioner som använder sociala medier

som plattformar för kommunikation och utåtriktad verksamhet rekommenderas av Riksarkivet (RA) och Sveriges kommuner och landsting att ta skärmdumpar (SKL 2018) och Sveriges största pliktbibliotek, Kungliga biblioteket, har ännu inget lagstöd för att samla in material från sociala medier. Det ger en bild av en insamlade verksamhet som ännu inte kommit loss, utan som fortfarande ligger i sin linda.

2.1 Vad är sociala medier

Enligt informationsteknikern Helen Hockx-Yo (2014), som bland annat varit huvudansvarig för avdelningen för webbarkivering på British Library, är sociala medier ett samlingsnamn för internetbaserade mobila applikationer, som tillåter användaren att skapa eller gå med i nätverk baserade på gemensamma intressen och/eller ideologiska orienteringar. Hockx-Yo menar att sådana applikationer tar sig många olika former men att deras huvudsyfte är att stödja interaktion och kommunikation mellan medlemmarna i gruppen. Inkluderat skapa och utbyta användargenererat innehåll. Twitter, Facebook och Youtube är exempel på plattformar som stödjer dessa funktioner (Hockx-Yo 2014, s. 1).

I artikeln *Social network sites – Definition, history and scholarship* (2008) beskriver danah boyd och Nicole B. Ellison sociala medier som webbaserade tjänster som tillåter individen att konstruera en publik eller semipublik profil inom satta ramar, en möjlighet att sätta ihop en lista över vilka individen delar denna profil med och även besöka och korsköra denna lista med andras listor. Det vill säga vänner eller kontakter, nomenklaturen varierar från sida till sida. boyd och Ellison menar att vad som gör sociala medier eller sociala nätverk unika, är inte det faktum att de tillåter främlingar att mötas och ta kontakt utan snarare att de tillåter individer att artikulera och synliggöra sina sociala nätverk. boyd och Ellison fokuserar sin definition av sociala medier på individens möjligheter att visa upp sin profil, något som kan tolkas som ett passivt identitetsskapande. Hockx-Yo däremot, fokuserar sin definition av sociala mediet på kommunikation och interaktion med andra användare, vilket kan tolkas som ett mer aktivt identitetsskapande.

Sociala medier kopierar många av de traditionella formerna av dokumentation. I antologin *I, digital* (Lee 2011) skriver Christopher A. Lee att bloggar kan jämföras med dagböcker eller journaler och att exempelvis Instagram kan liknas vid ett fotoalbum. Samtidigt finns det element i de sociala medierna som gör dem väsensskilda från de analoga dokumentation-traditionerna. Programmeraren Rich Skrenta (skapare av bland annat sökmotorn Blekko) beskriver något som han kallar för *the incremental web* eller på svenska den ökande- eller påbyggande webben. I direkt översättning den inkrementella webben (i Lee 2011). I kontrast till material/dokumentation som är strukturerad runt en logisk ström med en början och ett slut, en så kallad *sid-metaphor*, upplevs den inkrementella webben som små bitar av innehåll, frikopplade från en tydlig kronologi eller en tidslinje. Den inkrementella webben kan också bestå av helheter som är ihopsatta av flera olika användare, så som streamat material. Sociala medier befinner sig inom ramarna, om man nu kan tala om ramar i

ett digitalt sammanhang, för den inkrementella webben (Lee 2011). Mediet består av användargenererat innehåll, små bitar av bidrag så som kommentarer eller likes, bilder och videos. I en arkivkontext gör det mediet svårt att systematiskt identifiera och bevara. Bidrag till konversationer är fragmentariska, och fördelade över många olika kommunikativa forum. Poster är på så sätt vitt spridda och svåra att binda ihop med varandra.

Lee (2011) fokuserar i sin artikel i antologin *I, digital*, på personarkiv och ställer sociala mediearkiv och pappersarkiv eller e-postarkiv – mot varandra. Han skriver att när man som arkivarie får lämnat till sig någons personliga papper eller e-post, finns en stor chans att dessa är samlade på ett ställe. Ofta i en flyttkartong eller i en inbox. Men för att kunna samla en persons sociala medier, fånga dialogen som förs där och för att kunna tillgängliggöra denna, krävs att någon aktivt och systematiskt skördar individens sociala medie-konton och bygger ett set med poster som kan representera personen i fråga. Trots en sådan insats, är det omöjligt att skapa ett komplett set med poster eller en känsla av hela bilden eftersom dialogerna ofta fortsätter på andra ställen på nätet eller över exempelvis ett telefonsamtal (Lee 2011). Sådan är det sociala mediets karaktär. Och det är tydligt att det blir problematiskt att använda analoga arkivtermer som exempelvis serier på detta material. Det räcker inte att jämföra sociala medier-poster med en flyttkartong med papper. Det krävs ett helt nytt sätt att tänka och organisera dessa fragment.

I sin bok *Social media – A critical introduction* (2014), frågar sig Christian Fuchs å läsarens vägnar vad som är socialt med sociala medier och om inte alla medier, egentligen, är sociala med tanke på att så många nivåer av samhället finns närvarande i alla teknologiska artefakter vi använder. Är människan alltid social eller bara när hen interagerar med andra? För att svara på dessa frågor vänder sig Fuchs till sociologin som menar att det finns olika betydelser av begreppet *social*. Fuchs beskriver ett exempel där en person sitter ensam och skriver i ett Word-dokument: De ideer personen skriver ner refererar till ideer, tankar som andra människor någon gång påbörjat. Word-processorns funktioner är designade av individer i samhället som arbetat under specifika förhållanden under fastställda mål. Datorns delar kan vara tillverkade både i Kina och i Indien. Och så vidare. Det är omöjligt att se alla lager av arbete som bidragit till datorns fysiska konstruktion och syftet samhället har med denna konstruktion. Trots det kan datorn sägas vara ett verktyg skapat i samhället av individer under specifika omständigheter (Fuchs 2014). Att se konceptet social ur den vinkeln betyder att inte bara sociala medier är sociala. Utan också tv, radio, tidningar, böcker och så vidare.

Men det finns andra röster som menar att inte alla medier är sociala, utan bara de som stödjer kommunikation mellan människor. Kommunikation kan ses som en process inom vilken symboler utbyts och ges mening av de som deltar (Fuchs 2014). Ur den vinkeln är det inte socialt om du ensam skriver i ett Word-dokument. Kommunikation kan, om den upprepas, resultera i sociala relationer, eller samhörighet. Det sociala inbegriper då känslor av tillhörighet mellan de deltagande individerna. Många av de

poster som delas på exempelvis Facebook, är små pusselbitar som bidrar till att bygga upp och stärka intressegrupper inom mediet. Det kan bland annat handla om politik, hobbies eller fan-grupper.

Fuchs fjärde beskrivning av termen social, handlar om samarbete. Sociala medier tillåter i vissa fall samarbete. Exempelvis möjligheten att tillsammans med andra redigera Wikipediaartiklar.

Även om inte alla de fyra aspekterna, information, kommunikation, samhörighet och samarbete finns representerade i alla sociala, digitala plattformar så menar Fuchs att dessa sociala medier är komplexa så tillvida att de innefattar flera olika aspekter av den socialteoretiska definitionen social. Ett medie som Facebook, integrerar bland annat webbsidor, e-post, digitala foton och videos, diskussionsgrupper, gästböcker och sökmotorer. Det är ett bra exempel på den komplexitet som arkiven står inför när det kommer till att samla in och bevara sociala medier.

2.2 Sociala medier som fenomen

I den årliga undersökningen från Internetstiftelsen i Sverige (IIS), *Svenskarna och internet 2017 – Undersökning om svenskarnas internetvanor* (Davidsson & Thoresson 2018), speglas bland annat hur den svenske internetanvändaren disponerar sin tid över olika kommunikativa och sociala plattformar. Den vanligaste kommunikationstjänsten på internet är fortfarande e-posten. Det är också den äldsta existerande tjänsten. 97 % av alla internetanvändare använder e-posten någon gång och 69 % gör det dagligen. Men att skicka och ta emot direktmeddelanden genom olika chattfunktioner, ökar stort.

83 % av de svenska internetanvändarna gör det någon gång och 48 % gör det dagligen. Det kan jämföras med siffrorna 65 % och 29 % år 2015 (Davidsson & Findahl, 2016). I åldersgruppen 12-25 år, kommunicerar 82-85 % genom chat varje dag. Exempelvis är den vanligaste användar-aktiviteten på Facebook, att skicka meddelanden genom Messenger. På tal om Facebook så ökar användningen av mediet fortfarande enligt IIS undersökning, men de yngre målgrupperna är på väg att överge mediet. Istället söker sig de yngre målgrupperna till Instagram eller Snapchat. Praktiskt taget alla 12-15 åriga tjejer (97 %) använder Instagram och 89 % gör det dagligen (Davidsson & Thoresson 2018). Allt som allt, använder 81 % av de svenska internetanvändarna sociala nätverk någon gång och 56 % gör det dagligen.

Undersökningen från ISS innehåller en mängd intressanta siffror men framförallt visar den hur aktiviteten på internet stadigt ökar i praktiskt taget alla åldersgrupper och med den, användningen av sociala medier. Föga förvånande är det de yngre åldersgrupperna som i störst utsträckning anammar sociala medier och använder plattformarna som verktyg för att kommunicera eller skapa grupperingar.

I en artikel från The Guardian från 2016, skriver journalisten Daisy Buchanan att en undersökning gjord i Storbritannien (Guest 2015), visar att mer än 75 % av alla vuxna briter äger en smartphone men att en fjärdedel av dem aldrig använder den till telefonsamtal. Främst är det unga vuxna födda runt millennieskiftet som ingår i denna fjärdedel (Buchanan 2016). Buchanan tolkar resultatet av undersökningen, som är gjord 2015 av Ipsos Mori för Deloitte, som att individen väljer textad kommunikation före telefonsamtal, för att det tillåter hen att delta i konversationen i sin egen takt och inte behöver svara den hen pratar med direkt. Det är en intressant iakttagelse som många nog kan känna igen sig i. Men det finns forskning som visar att digital kommunikation, generellt har förkortat den tid som vi förväntas leverera svar inom. På så sätt har kommunikation som sker över digitala kanaler också skapat nya maktstrukturer. Eric Ketelaar skriver i sin artikel *Tacit Narratives: The Meanings of Archives* (2001, s. 135), att det är en stor skillnad mellan ett digitalt författat meddelande/brev och ett brev skrivet med penna. Istället för att det tar dagar eller veckor för ett handskrivet brev att komma fram med posten, är det idag en fråga om sekunder innan ett meddelande når mottagaren. Den reduktionen i tid/rum (Giddens 1991), har medfört att nya maktbalanser uppstått i socialiseringen mellan människor. Trots att ett samtal i telefonen kräver svar på sekunden (ingen uppskattar långa tystnader) så finns det, exempelvis, i en chattkonversation, också en förväntan på att få svar inom en rimlig men odefinierad tid, något som, om man ser det i textuell bemärkelse förändrat tid och rum för mänsklig interaktion. Både författandet av meddelandet och det förväntade svaret, kräver en skyndsam process vilket förkortar individens betänketid och skapar ett nytt sätt att kommunicera på och i längden ett nytt sätt att agera och ta ansvar på. Enligt Ketelaar (2001) sker detta både på ett microplan, mellan privatpersoner och på ett macroplan mellan exempelvis företag eller nationer. En annan viktig faktor i detta sammanhang är mängden kontakter individen förväntas underhålla varje dag. Kanske är det också en anledning till att sociala medie-chattar tagit över telefonsamtalets roll. Att kunna gå tillbaka i en konversationen och uppdatera sig om vad som sagts, kan vara nödvändigt när man håller igång många chattar samtidigt.

Nils Gustavsson skriver i sin artikel *Online lurking and offline action – young people, social media, and (non-)participation* (2017), som rör sig runt ungas politiska engagemang i sociala medier, att föräldrar och samhällsliga institutioner historiskt har överfört sina värderingar till passiva barn men att det idag finns en tendens som uppmärksammas inom forskningen, som visar att ungas själv-socialisering blir allt vanligare. Ungdomar och unga vuxna formar idag, i större utsträckning än tidigare, sina egna identiteter. I mångt och mycket frikopplade från sina föräldrar. Sociala medier är ett verktyg i den processen. Som vi kommer ta upp senare i teoriavsnittet, har vi enligt socialteoretiker Anthony Giddens, gått från ett traditionssamhälle in i ett samhälle där individens identitet inte längre manifesteras genom arv eller kulturell tradition, utan snarare genom valfrihet och frihet från ett traditionellt rättesnöre (Giddens 1991). I sin artikel *Mapping actor roles in social media – Different perspectives on value creation in theories of user participation* (2012) skriver Anja Bechmann och Stine Lomborg att sociala medier på kort tid blivit en viktig del i den

informativa och kommunikativa infrastrukturen i samhället, speciellt för yngre människor och att det finns en växande forskningsfält rörande hur ungas identitet formas av sociala medier. Samtidigt visar bland andra Gustavsson (2017) och Bechmann & Lomborg (2012), att de allra flesta använder sociala medier för att läsa, surfa, kolla upp eller snoka. Det betyder att man som användare inte behöver vara särskilt aktiv, för att känna sig delaktig, i sociala medier. Enligt en studie gjord av Quan-Haase och Young, 2010 (i Bechmann & Lomborg 2012), använder amerikanska collestudenter Facebook primärt för att spendera tid, underhålla sig själva eller bara "goofa runt". En form av flykt från vardagen. Men studenterna rapporterar också att deras tid på sociala medier handlar om att kommunicera och presentera sin identitet.

I antologin I, digital – personal collections in the digital era, bekräftar Christopher A. Lee (2011) i sitt kapitel *Collecting the externalized me – Appraisal of materials in the social web*, de amerikanska studenternas tankar om den tid de spenderar på sociala medier. Lee menar att även om webb 2.0 tillåter användare att posta material och att interagera med andras poster, så är det långt ifrån säkert att de utnyttjar detta. Lee presenterar också den danske dator- och webbkonsulten Jakob Nielsens teori *90-9-1-regeln* (Lee 2011, s. 214). Den innebär att ungefär 90 % av användarna på sociala medier är lurkers (snokare eller bara surfare), 9 % bidrar med innehåll då och då. Endast 1 % av användarna, står för den allra största delen material som genererar innehåll på sociala medier.

Idag är sociala medier ett självklart inslag i vår vardag. Så pass integrerat är mediet att det nästan känns passé att kalla det fenomen, så som vi ändå gör i det här styckets rubrik. Det är lätt att i en akademisk uppsats fastna i teoretiska tankar om sociala medier som en scen, på vilken vi idag spelar upp och manifesterar våra liv. Och självklart är det en del i mediets komplexitet. Men samtidigt får vi inte glömma att sociala medier är ett faktiskt verktyg individen använder varje dag för att organisera sitt liv och kommunicera med andra individer. I undersökningen gjord av IIS (Davidsson & Thoresson 2018) rörande svenskarnas internetvanor, så kan vi se hur bland annat telefoni är något som minskar kraftigt till förmån för webb 2.0-baserade chattjänster. Vi kan också se hur det inom vissa yrkesgrupper blir vanligare och vanligare att lägga upp sitt cv och sina arbetsprover på sociala medienätverk som Pinterest och LinkedIn. Traditionell nyhetsmedia är också ett medium som konkurreras ut av sociala medier. På så sätt har mediet blivit oundgängligt integrerat i samhället, både på en privat och en professionell nivå. Bland annat företag, kommuner och statliga institutioner använder sociala medier för att nå ut med sitt budskap och sin identitet och för att föra en dialog med offentligheten. I en annons i vilken Malmö stad söker en kommunikativ står bland annat att läsa:

Sociala medier är en naturlig kommunikationskanal mellan Malmöbor och kommunen och skapar mervärde i våra 380 konton i sociala medier. Vi ser arbetet med sociala medier som en förändringsresa för alla våra medarbetare”.

(Malmö stad 2018b)

2.3 Insamling och bevarande av sociala medier – en översikt

År 2010 startades ett samarbete mellan Library of Congress (fortsättningsvis LoC) och Twitter där de sistnämnda donerade hela sitt arkiv av publikt publicerade tweetar. LoC har, inom ramen för detta projekt, fram t.o.m. årsskiftet 2017/2018 fortsatt att samla in allt offentligt material publicerat på Twitter och har i dagsläget ett komplett arkiv som täcker åren 2006 t.o.m. 2017 (Library of Congress 2017). Samarbetet mellan Twitter och LoC har dock blivit måltavla för stark kritik från både nyhetsmedia och en förväntansfull forskarvärld och Twitterarkivet har i många fall utmålats som ett gigantiskt fiasko (McGill 2016 och Burns 2018). Åtta år efter projektets start brottas LoC fortfarande med frågor kring hur detta material ska kunna tillgängliggöras och de samhälleliga förväntningarna på Twitterarkivet har kommit på kant med en realitet av snårig juridik och etisk problematik. Även hanteringsmässiga problem har påpekats och det finns röster som menar att LoC har tagit sig vatten över huvudet och ifrågasätter om institutionen är rätt aktör att hantera detta enorma material (McGill 2016, Burns 2018). Här bör dock tilläggas att andra röster, från exempelvis bibliotekssektorn, hyllar projektet och menar att det är fullt förståeligt att LoC i ett inledningsskede behöver fokusera på själva insamlingen av tweetar och ordnandet av arkivet innan ett tillgängliggörande kan börja diskuteras på allvar (Hockx-Yu 2014, s. 3-4). 26:e december 2017 meddelade LoC att institutionen fortsättningsvis, fr.o.m. den 1:a januari 2018, inte längre kommer att arkivera alla publika tweetar utan anamma en urvalsmetod liknande den de använder vid arkivering av webbsidor. Tillgänglighetsproblematiken kvarstår och arkivet kommer fortsatt att vara stängt för allmänheten och forskarvärlden på obestämd framtid (Library of Congress 2017).

LoCs Twitterarkiv är till dags dato det i särklass största och mest ambitiösa projekt som lanserats av en kulturarvsinstitution i syfte att samla in och bevara innehåll från sociala medier. Insamling av denna typ av material utförs dock, om än i mindre skala och i andra former, även av andra institutioner. Både internationellt och i Sverige. År 2016 publicerade Digital Preservation Coalition (DPC) rapporten *Preserving Social Media*, författad av DPC medarbetaren Sara Day Thomson, vilken beskriver ett nuläge där forskare och insamlade institutioner har utvecklat en mängd olika angreppssätt för att fånga och arkivera dessa medier (Thomson 2016, s. 9-14), ett nuläge som av Helen Hockx-Yu beskrivs som ett stadie av lokalt experimenterande där storskaliga standarder och strategier saknas (Hockx-Yu 2014, s. 3). Rapporten presenterar olika strategier, utmaningar och rekommendationer tillsammans med ett antal fallstudier från brittiska, irländska och tyska institutioner. Ur ett större och generellt perspektiv kan tre olika angreppssätt identifieras; större samarbetsavtal mellan utgivaren, i form av plattformens ägare, och insamlade institution, återanvändning av existerande webbarkiveringstekniker och metoder samt insamling via plattformarnas egna API:er (Application Programming Interfaces). Det förstnämnda alternativet är idag än så länge, tillsammans med Twitters avtal med Massachusetts Institute of Technology, endast representerat av ovan nämnda samarbetsavtal mellan Twitter och LoC och Helen Hocks-Yu efterlyser här att andra

plattformar följer Twitters initiativ och initierar liknande samarbeten (Hockx-Yu 2014, s. 3, Thomson 2016, s. 8).

Det vanligaste tillvägagångssättet för minnesinstitutioner att arkivera sociala medier idag är med hjälp av ”web-crawlers” och robotar; verktyg som används vid arkivering av webbsidor. Återanvändning av denna metod har dock begränsningar då det innebär stora skillnader att fånga in och bevara en statisk webbsida än ett mer dynamiskt socialt medie. Detta bidrar till att infångade sociala mediesidor i webbarkiv ofta är ofullständiga och svåra att finna om inte arkivet har adekvata sökfunktioner eller på annat sätt lyfter fram just det materialet (Hockx-Yu 2014, s. 2-4). När det gäller webbarkivering identifierar medie- och kommunikationsvetaren Stine Lomborg tre olika strategier där den ”händelsebaserade strategin” betecknas som den vanligaste när det gäller innehåll från sociala medier där exempelvis, via en hashtag, tematiskt sammankopplade tweetar samlas in. ”Snapshot strategin” beskrivs som mer lämpad vid insamling av ett stort antal webbsidor då denna strategi normalt inte involverar arkivering på djupet och därför missar äldre poster på exempelvis ett socialt medie. Den tredje strategin beskrivs som ”selektiv arkivering” där en djuparkivering sker på ett antal utvalda webbsidor som arkiveras kontinuerligt i syfte att fånga löpande uppdateringar (Lomborg 2012, s. 222). För att komma runt upphovsrättsliga problem praktiserar många arkivinstitutioner ett tillståndsbaserat tillvägagångssätt vid webbarkivering. Svårigheten att identifiera ägandeskap inom ramen för sociala medier, där exempelvis både användargenererat innehåll och plattformens ägare måste beaktas, försvårar dock avsevärt denna process. Undantaget är här material som med lagligt stöd kan samlas in som en del av ett nationellt kulturarv eller handlingar som betraktas som allmänna. År 2009 meddelade exempelvis Facebook att det brittiska parlamentets arkiv inte behövde något formellt tillstånd för att samla in sina egna Facebook sidor (Hockx-Yu 2014, s. 2-4).

Att fånga in sociala medier via plattformarnas API:er ger en mer autentisk och fullständig bild av det insamlade mediet då det är själva datan i sig som arkiveras och inte en ögonblicksbild som vid ovan beskrivna webbarkiverings metoder. En API kan beskrivas som en bakdörr in i plattformen där det sociala mediets rådata, både metadata och innehåll, samlas in. Här finns dock stora skillnader mellan de olika plattformarnas användarvillkor där exempelvis Facebook erbjuder en mer begränsad tillgång till sina API:er i jämförelse med Twitter, detta delvis beroende på att användarna av den förstnämnda plattformen i mycket högre utsträckning håller sina konton privata. Twitters ”streaming API” möjliggör insamling av tweetar i realtid, vilket genererar stora datamängder vilka dock regleras av användarvillkoren, men API:er kan också användas för att fånga in mer specifik data om så önskas, exempelvis data genererade av en specifik användare. Användarvillkoren försvårar dock avsevärt möjligheterna för forskare och kulturarvsinstitutioner att dela och tillgängliggöra denna typ av material. The UK Government Web Archives sociala mediesamling vid det brittiska nationalarkivet, innehållandes de egna Twitter och Youtube-kanalerna infångade via plattformarnas egna API:er, representerar idag ett sällsynt exempel på en kulturarvsinstitution som erbjuder ett, för allmänheten, öppet

socialt mediearkiv (Thomson 2016, s. 6-11). Här bör dock också tilläggas att plattformarna har makten att ändra sina användarvillkor över en natt vilket bidrar till att insamling via API:er kan ses som en bräcklig strategi i det långa loppet (Hockx-Yu 2014, s. 5).

Helen Hockx-Yu intresserar sig för sociala medier i förhållande till *Non-Print Legal Deposit*, den brittiska motsvarigheten till den svenska pliktleveranslagstiftningen (SFS 1993:1392) och e-plikten (SFS 2012:492). För att en online-publicering ska betraktas som brittisk behöver den enligt lagstiftningen uppfylla ett av följande kriterier; ett domännamn kopplat till Storbritannien alternativt att någon av de aktiviteter som rör själva skapandet eller publiceringen av verket äger rum inom landets gränser. De större sociala medierna uppfyller inte det första kriteriet i sig då alla dessa plattformar använder .com i sina domännamn. Det andra kriteriet uppfylls om individen eller organisationen som publicerar sig på någon av dessa plattformar kan kopplas till Storbritannien. Svårigheten i att identifiera brittiskt innehåll på .com domäner bidrar dock till att den insamling av sociala medier som bedrivs av British Library, inom ramen för Non-Print Legal Deposit, är starkt begränsad och sker i anslutning till övrig webbarkivering (Hockx-Yu 2014, s. 6-8).

I Sverige finns också utmaningar kopplade till sociala medier och pliktleveranslagstiftningen (SFS 1993:1392). Kungliga bibliotekets rapport *Plikten under lupp!* (Konstenius 2017) beskriver ett nuläge där nuvarande lagstiftning släpar efter; detta då sociala medier inte inkluderas av e-plikten (SFS 2012:492). Lagar kring dataskydd, både kommande och befintliga, medför vidare begränsningar gällande både insamling och tillgänglighet. I rapporten förs ett resonemang kring ett förändrat medielandskap där sociala medier fått en alltmer betydande roll och dominans i samhällsdebatten och det offentliga samtalet; källor med stor potential att definiera och förklara vår samtid och en del av samhällets kollektiva minne. Rapporten efterlyser en uppdaterad lagstiftning som ger Kungliga biblioteket ett lagstiftat och tydligt definierat uppdrag att samla in dessa källor med hänvisning till dess vikt för samtida och framtida forskning (Konstenius 2017, s. 46).

För den riktade e-insamlingen behöver KB ha rätt att både samla in nätpublikationer som är öppet publicerade, liksom rätt att rekvirera eventuella koder, lösenord etc. som behövs för att kunna samla in material, som är riktat mot en allmänhet och som annars inte kan samlas in. Det kan gälla större organisationers och offentliga personers publicering på bloggar och i sociala medier.

(Konstenius 2017, s. 51)

När det gäller den delen av den svenska arkivsektorn som helt eller delvis omfattas av arkivlagen, med andra ord de statliga myndigheternas-, kommunernas- och landstingens arkiv med uppdrag att hantera och bevara allmänna handlingar (SFS 1990:782), finns riktlinjer och rekommendationer angående de sociala medier som de offentliga förvaltningarna handhar. De riktlinjer som är framtagna för statliga myndigheters användande av sociala medier fastslår att inlägg och interaktiv kommunikation är allmänna handlingar och att inläggen inom jämna tidsintervall bör

arkiveras för framtiden, då antingen som överförd data till ett e-arkiv alternativt som ögonblicksbilder via skärmdumpar eller som utskrifter (E-delegationen 2010, s. 8-9). Sveriges kommuner och landsting (SKL) rekommenderar vidare att ett urval av de egna sociala medierna bör skärmdumpas en gång var halvår, eller vid större omdaningar, och bevaras i PDF/A-format (SKL 2018), rekommendationer som, exempelvis, också Malmö stad tagit fasta på (Malmö stad 2018a).

I Skandinavien pågår för närvarande också det, år 2017 sjösatta, treåriga forskningsprojektet *Collecting Social Photo*. Deltagande institutioner är Nordiska museet (SE), Stockholms läns museum (SE), Finlands fotografiska museum (FI), Aalborg Stadsarkiv (DK) och Socialantropologiska institutionen vid Stockholms universitet (SE). Institutionerna finansierar själva arbetet med stöd från Riksbankens Jubileumsfond (Collecting Social Photo 2018b). Arbetet inleddes med en enkät- och intervjuundersökning vilken visade att få museer och arkiv i Sverige idag samlar in och bevarar fotografier från sociala medier. Även om de huvudsakliga anledningarna till att detta inte görs beskrevs, av de svarande institutionerna, som brist på kunskap, resurser och kompetens kunde undersökningen också skönja en ambivalens kring relevansen i att överhuvudtaget samla in denna typ av material (Hartig, Jensen, Wallenius & Boogh 2018). Syftet med forskningsprojektet är att undersöka olika metoder för insamling och förmedling av digitala bilder från sociala medier där målet är att utarbeta nya och hållbara rekommendationer för framtida intresserade insamlade musei- och arkivinstitutioner. Utgångspunkten är ett digitalt och webbaserat perspektiv där musei- och arkivsamlingar beskrivs som gränslösa och interagerande med medborgare och andra föremål; i den digitala kontexten försvinner det som är fysiskt och kontrollerbart i en analog kontext. Projektet beskriver fotografiets nya roll i ett förändrat medielandskap där bilder i sociala medier redan från publicering är del av ett större, svårgripbart och dynamiskt sammanhang. Sociala mediernas inneboende förgänglighet bidrar till att de är ett kulturarv som riskerar att gå förlorat för framtiden om inte kulturarvssektorn agerar nu. På projektets hemsida finns tre insamlingsmetoder kortfattat beskrivna. Dessa testas i olika fallstudier som löpande presenteras på hemsidan.

- Användargenererad insamling där fotografen/användaren själv gör ett urval och bestämmer vad som samlas in.
- Insamling där musei- och arkivpersonal gör ett aktivt urval och förvärvar valda fotografier.
- Automatiserad insamling via tredjepartstjänster som erbjuder verktyg för att fånga in material i stora bildflöden (Collecting Social Photo, 2018a & 2018b).

I projektet finns också ett tydligt fokus på medborgerligt engagemang och en strävan att bredda representationen i skapandet av det gemensamma offentliga kulturarvet där metoder för deltagande och samverkan kring fotografiska samlingar undersöks (Collecting Social Photo, 2018c).

Idag finns en rad olika kommersiella tjänster, vissa ägda av plattformarna själva, som säljer API-insamlad data från sociala medier. Det finns också tredjepartstjänster som erbjuder arkivering av sociala medier inom ramen för webbarkivering eller som sin primära affärsidé. Målgrupper är oftast andra privata företag, offentliga organisationer och institutioner, föreningar och privatpersoner. Samarbeten med denna typ av företag lyfts, i DCPs rapport (Thomson 2016), fram som en möjlig väg att gå för exempelvis kulturarvsinstitutioner då kostnaderna inte nödvändigtvis måste överstiga den kostnad som ny digital infrastruktur och/eller anställning av personal med nödvändiga digitala kompetenser kan innebära. Sociala mediernas komplexitet och de teknologiska hinder som insamling av dess handlingar medför har bidragit till att flera kulturarvsinstitutioner idag använder dessa tjänster. (Thomson 2016, s. 11-12 och Hockx-Yu 2014, s. 4). Ett exempel på en sådan kollaboration är det år 2017 initierade samarbetet mellan Vita huset och företaget Archive Social och skapandet av *The Obama White House – Social Media Archive*; ett publikt arkiv som allmänheten kan ta del av via Archive Socials hemsida (Archive Social 2018). Vissa plattformar erbjuder också själv-arkiveringstjänster där användaren kan ladda ner det material som hen har lagt upp på plattformen och/eller fått direkt skickat till sitt konto (Thomson 2016, s. 12-13).

Sammanfattningsvis kan vi här se att arkivering och värdering av sociala medier idag sker, i olika omfattning och på olika sätt, på många olika platser och av olika aktörer i samhället. För kulturarvssektorn innebär sociala medier en ny typ av handlingar där olika angreppssätt och metoder i nuläget används, testas och utvecklas och där olika ABM-institutioner möter liknande men också sektorsdifferentierade utmaningar beroende på olika uppdrag och mål. I nästa kapitel kommer vi presentera ett nuvarande forskningsläge gällande arkiv och insamling och bevarande av sociala medier.

3. Tidigare forskning

Utgångspunkten inom den i stort sett uteslutande internationella forskning som bedrivs kring arkiv och digitalt födda handlingar, skapade inom ramen för vad vi identifierar som sociala medier, är att dessa är värdefulla att bevara för framtiden. I takt med att sociala medier upptar en allt större plats i människors vardag har handlingarna som dessa medier genererar blivit allt viktigare för forskare att studera i syfte att försöka förstå och förklara vår samtid (Hockx-Yu 2013, s. 2); värdefulla digitala historiska och kulturella artefakter som dokumenterar mänsklig aktivitet under det tjugoförsta århundradet (Nathan & Shaffer 2013, s. 410-411 och Thomson & Kilbride 2015, s. 261). Hartig, Jensen, Wallenius & Boogh (2018) menar också att en gryende medvetenhet från de praktiska verksamheternas sida, angående handlingar från sociala medier som en självklar del av publika arkiv, kan skönjas och pekar på ovan nämnda *The Obama White House – Social Media Archive* som ett exempel på detta (Hartig, Jensen, Wallenius & Boogh 2018). En annan utgångspunkt som genomsyrar forskningen är dock att denna typ av material är problematiskt för arkiv utifrån ett flertal olika aspekter och att forskningsfältet i nuläget innehåller flera lager av utforskad mark.

Om vi ser till den litteratur som rent konkret rör insamling och bevarande av sociala medier är många texter av "best practice" karaktär, beskrivande av ett nuläge och författade av personer som själva är verksamma inom institutioner och organisationer där arkivering av sociala medier praktiseras och/eller diskuteras. Andra texter problematiserar arkiv och sociala medier ur andra aspekter än de rent teknologiska perspektivet kring insamling och bevarande. Den övervägande delen av forskningen bedrivs inom biblioteks-, informations-, medie- och kommunikationsvetenskaperna och generellt saknas ett svenskt perspektiv.

3.1 Att samla in och hantera sociala medier

Tillgänglighet, eller snarare bristen på tillgänglighet, är det övergripande temat i informationsvetarna Sara Day Thomsons och William Kilbrides artikel *Preserving Social Media: The Problem of Access* (2015). Thomson & Kilbride beskriver hur sociala medier som resurs och forskningsmaterial värderas högt inom de samhällsvetenskapliga disciplinerna men att det samtidigt är ett material där tillgängligheten att förvärva, eller fånga in, materialet och vidare att ges tillgång att bearbeta, använda och dela detta material möts av teknologiska, hanteringsmässiga, juridiska och etiska hinder (Thomson & Kilbride 2015, s. 261-262). Dessa plattformar ägs och drivs av kommersiella företag och användardatan har blivit hårdvaluta; något som bidrar till att dessa företag väljer att medvetet begränsa tillgången till denna typ av information. Att sälja uppgifter som kan analyseras i kommersiellt syfte har kommit att bli en viktig inkomstkälla där utomstående företag köper data för att använda i exempelvis riktade reklamkampanjer men där den icke-

kommersiella forskarvärlden, utan samma ekonomiska förutsättningar, hamnar i ett underläge (Thomson & Kilbride 2015, s. 267). Denna affärsmodell där användardata monetariseras och omvandlas till handelsvara har dock rent teknologiskt bidragit till effektivare sätt att fånga in och avkoda sociala medier då det ligger i plattformarnas intresse att kunna tillhandahålla hanterbar data (Thomson 2016, s. 5).

De hanteringsmässiga problemen har dels en teknologisk prägel och är beroende av den storlek och mängd data som behövs för ett visst forskningsprojekt. Här finns dock också en etisk och juridisk problematik där sociala mediers inneboende sammankopplande karaktär bidrar till att exempelvis anonymisering inte kan ses som ett tillräckligt starkt skydd för att skydda privatpersoner från att identifieras (Thomson & Kilbride 2015, s. 268-269). Thomson & Kilbride menar dock att den största utmaningen för forskare och insamlade institutioner är delningsproblematiken; att kunna ges tillgång att dela och tillgängliggöra material insamlat från sociala medier. För att en forskares forskning ska kunna bekräftas måste det använda forskningsmaterialet kunna presenteras och delas med andra men sociala medier kan inte användas på samma sätt som mer traditionell data och Thomson & Kilbride tar här Twitter som exempel. De förklarar att denna plattform endast tillåter delning av "Tweet id:s" och/eller "user id:s". Sociala mediers dynamiska karaktär innebär dock här att när någon annan ska ladda ner detta dataset kan det se helt annorlunda ut då tweetar kan ha raderats eller ändrats av användarna. Forskningsvärlden behöver här, via samarbeten och institutionsöverskridande diskussioner, komma fram till gemensamma standarder och metoder för hur publicering och hantering av denna typ av forskningsmaterial kan se ut (Thomson & Kilbride 2015, s. 270-273).

För att inte gå miste om detta kulturarv och för att öka förståelsen kring nutida och framtida behov, kopplat till urval och hantering, efterlyser författarna också ett nära samarbete mellan insamlade institutioner och institutioner som använder sociala medier som forskningsmaterial. I syfte att ge den akademiska världen en större tillgång till denna typ av material menar Thomson & Kilbride vidare att samarbeten över institutionsgränser, där också nationella regeringar kan behöva involveras, borde ge ett starkare förhandlingsläge gentemot de kommersiella företag som äger dessa plattformar (Thomson & Kilbride 2015, s. 273). Helen Hockx-Yu förespråkar liknande samarbeten och strategier då hon menar att mängden handlingar som skapas inom sociala medier, samt dess inneboende komplexitet, gör det omöjligt för kulturarvsinstitutioner att ensamma åtaga sig uppdraget att bevara dessa. Hon menar här att en mängd olika professioner, såsom exempelvis arkivarier, bibliotekarier, forskare, teknologer, politiker och publicister, bör vara engagerade och involverade i detta arbete och att det är rimligt att se en framtid där olika samarbetsmodeller bidrar till att många olika typer arkiveringstjänster finns tillgängliga (Hockx-Yu 2014, s. 8-9).

Samarbete och dialog förespråkas också i systemvetaren Lisa P. Nathans & arkivvetaren Elizabeth M. Shaffers *Preserving Social Media: Opening a Multi-*

Disciplinary Dialogue (2012). Författarna menar att arkivarier måste börja vända blickarna mot systemvetenskapen för att säkerställa att digitala artefakter uppkomma i sociala medier ska finnas bevarade i framtiden. De efterlyser också omvänt att systemvetare tar till sig och vidare utmanar modern arkivteori och praktik. Artikeln belyser de arkivteoretiska och praktiska svårigheterna att, i en social mediekontext, identifiera de egenskaper som traditionellt förknippas med en handling. Även om sociala medier har egenskaper att vara samhälldokumenterande utgör dess form och den kontext inom vilken denna information skapas en utmaning för arkivsektorn. I en analog kontext menar författarna att det är möjligt för arkivarierna att samla in handlingar i efterhand och samtidigt ha kontroll över skapandet, bevarandet och användandet av handlingarna och arkiven; något som försvåras avsevärt när det gäller sociala medier. Nathan & Shaffer förespråkar en dialog mellan arkivteoretiker och systemvetare för att arkivarier i framtiden bättre ska kunna förstå de egenskaper som kännetecknar en handling uppkommen i sociala medier. Samtidigt bör arkivteoretiker informera systemvetare och forskare inom MDI (Människa-datorinteraktion) om det långsiktiga arkivariska bevarandeperspektivet och det, för arkivarier, centrala begreppet "handling". Författarna beskriver hur ett arkivperspektiv måste finnas med redan vid skapandet av nya informationssystem då bevarande i en digital kontext måste börja redan vid handlingarnas uppkomst (Nathan & Shaffer 2012, s. 410-411, s. 415-417).

I en kvantitativ studie från 2012, utförd av biblioteks- och informationsvetarna Hany M. SahlaEldeen & Michael L. Nelson, undersöktes hur många resurser, delade på Twitter kring fyra medialt stora händelser, som försvann över tid och vidare hur många som fanns kvar på den levande webben och hur stor andel av resurserna som hittades arkiverade i olika publika webbarkiv (SahlaEldeen & Nelson 2012). Att påpeka här, är att undersökningen inte gällde själva tweetarna i sig, utan inbäddat material såsom bild- och filmfiler. Studien visar på ett tydligt samband mellan tid och andel försvunna resurser där 11 % var oåtkomligt och för alltid förlorat ett år efter delningstillfället och 27 % efter två och ett halvt år. Motsvarande siffror vad det gäller arkiverade resurser var 20 % respektive 41 % (SahlaEldeen & Nelson 2012). Titeln på artikeln, *Losing My Revolution: How Many Resources Shared on Social Media Have Been Lost?*, syftar till händelserna som kollektivt kommit att kallas arabiska våren där sociala medier spelade en stor roll för händelseutvecklingen i bl.a. Egypten (SahlaEldeen & Nelson 2012, s. 5-6). Studien är intressant ur vårt perspektiv då vi menar att sociala medier genererar ett viktigt kulturarv som riskerar att gå förlorat och vidare då studien fokuserar på att samla in dataset kring fyra medialt stora händelser som författarna identifierar som värdefulla att bevara. Här finns alltså en tydlig subjektivitet där författarnas egna intressen styr vad som samlas in och dokumenteras; medialt stora händelser som många människor kan relatera till i samtiden.

Även om sociala medier är ett kulturarv i farozonen menar dock Helen Hockx-Yu omvänt att sociala mediernas inneboende kommunikativa karaktär i sig kan hjälpa insamlade institutioner att finna nya tillvägagångssätt för att arkivera händelser och fenomen. Hon ger här exemplet där US Northwestern University använda

crowdsourcing för att samla in material från bl.a. sociala medier till projektet Boston Marathon Archive (Hockx-Yu 2014, s. 8). Med crowdsourcing och en utåtriktad kommunikativ strategi kan en insamlade institution kringgå den inneboende etiska problematiken då materialet lämnas över på frivillig basis. En annan vinkel har chefen för Digital Repository of Ireland Natalie Harrower & informationsvetaren Bahareh Rahmzadeh Heravi i artikeln *How to Archive an Event: Reflections on the Social Repository of Ireland* (2015). Här diskuteras specifikt händelser i sociala medier och hur sådana kan forma det kollektiva minnet och dokumentera rådande samhällsvärderingar. Utgångspunkten hos författarna är själva definitionen av en händelse och artikeln visar vidare på skillnaden mellan en *verklig händelse* och en *social mediehändelse* men också hur gränsen däremellan ofta är suddig och otydlig (Harrower & Heravi 2015). Författarna exemplifierar bl.a. med hashtaggen #JeSuisCharlie som startades som ett direkt svar på attentatet mot redaktionen på tidningen Charlie Hebdo men som snabbt kom att representera olika typer av värderingar i samhället där den verkliga händelsen förpassades till en bi-händelse (Harrower & Heravi 2015, s. 110). Den beskrivna fallstudien i artikeln samlar materialet från Twitter vilket, liksom i flera andra artiklar, bl.a. förklaras med att 95% av alla Twitterkonton är publika och därför möjliga att fånga in (Harrower & Heravi 2015, s. 107), detta nämnt av författarna utan några efterföljande etiska ställningstaganden.

Den etiska aspekten av insamling av öppna sociala mediekonton diskuteras däremot av medie- och kommunikationsvetaren Jasmine McNealy i artikeln *The Privacy Implications of Digital Preservation: Social Media Archives and the Social Networks Theory of Privacy* (2012). Liksom Harrower & Heravi ser McNealy en gräns mellan online- och offlinevärlden men utgångspunkten här är att dagens lagstiftning kring sekretess, personlig integritet, och vad som är privat och inte släpar efter när det gäller den uppkopplade världen; en lagstiftning anpassad för offline-världen men som blir problematisk i online-världen (McNealy 2012). Som bakgrund använder McNealy samarbetet mellan Twitter och LoC och hänvisar till studier som visar att merparten av användare av sociala medier, ofta per automatik och utan eftertanke, använder de förinställda sekretessinställningarna och ställer sig vidare frågan om Twitters användare är medvetna om att alla publika tweetar samlas in och bevaras av en statlig minnesinstitution. McNealy menar att rimliga förväntningar angående vad som bör klassas som privat information ska vara vägledande i rättsfall där information i sociala medier offentliggjorts och fått negativa konsekvenser för upphovspersonen. Här refererar McNealy till juridikprofessor Lior Jacob Strahilevitz som menar att lagen bör fokusera på vilken grad av spridning en kändare kan förvänta sig att informationen som publicerats kan få (McNealy 2012, s. 136). I en fallstudie belyser McNealy fallet *Moreno v. Hanford Sentinel, Inc.* där studenten Cynthia Moreno inte fick rätt mot en lokal nyhetstidning som publicerat hennes fullständiga namn tillsammans med en dikt hon skrivit; en dikt hon lagt upp på sin MySpace och som uttryckte negativa åsikter om både hennes hemstad och vissa av dess invånare. Inlägget var uppenbarligen menat att läsas endast av hennes vänner men då hennes sekretessinställningar gjorde inlägget publikt kopierade rektorn på hennes systems

skola dikten och skickade in den till den lokala nyhetstidningen (McNealy 2012, s. 156-159). Här menar McNealy att rättsväsendet måste använda verktyg som är mer anpassade för det komplexa informationsflöde som sociala medier och online-världen innebär och belyser vidare att offline världens uppdelning i privat eller offentlig inte går att applicera rakt av på sociala medier. Här uppmanar McNealy Twitter att helt enkelt fråga nya användare om tillstånd för att arkivera publika tweetar och uppmanar LoC att göra det samma när/om Twitterarkivet tillgängliggörs, om än bara för forskare och i forskningssyfte (McNealy 2012, s. 159-160).

Ovan beskriven litteratur ger en bild av de teknologiska, juridiska, hanteringsmässiga och etiska utmaningar som möter de institutioner med intresse och uppdrag att arkivera sociala medier men också hur medierna i sig, i kombination med den online-kontext inom vilka handlingarna skapas, bidrar till att nya förhållningssätt efterlyses. Här finns också ett tydligt fokus på önskvärda samarbeten över disciplin- och institutionsgränser.

3.2 Sociala medier som arkiv

...most community archives offer an important and empowering assertion of community resistance to otherwise exclusionary and (often) marginalising dominant narratives. They offer mainstream heritage institutions not only a reminder of their obligation to diversify and transform collections and narratives but also perhaps the opportunity through equitable and mutually beneficial partnership to achieve some of that transformation.

(Flinn, Stevens & Shepherd 2009, s. 83)

Arkivvetaren Andrew Flinn har i sin forskning studerat och analyserat "community archives"; arkiv med en tydlig gräsrotskaraktär med fokus på att dokumentera historia som marginaliserats eller osynliggjorts i offentliga kulturarvsinstitutioner. Flinns definition av community archive är bred och inkluderar exempelvis HBTQ arkiv, arkiv med fokus på att dokumentera "Black history" och arkiv med lokalhistorisk prägel men där projekten och arkivmaterialet (oavsett om de sker i samarbete med en offentlig institution eller helt oberoende av sådana) styrs, kontrolleras och ägs av medlemmarna själva (Flinn 2007, s. 151-154). Flinn menar att community archives är viktiga då de representerar sådant som normalt inte går att finna i traditionella kulturarvsinstitutioner; ett, i en historiografisk mening, tydligt "bottom-up" perspektiv där den "vanliga" människan synliggörs. Dessa arkiv, vilka ofta är hybridarkiv eller helt digitala i sin karaktär, bör enligt Flinn ses som viktiga komponenter i en strävan att demokratisera det gemensamma kulturarvet och förespråkar en "postcustodial" modell där arkivarier intar en mer aktiv och utåtriktad samt utbildande och konsulterande roll. Att initiera samarbeten mellan traditionella arkivinstitutioner och community archives där arkivmaterialet vårdas och hanteras gemensamt men bevaras i vägglösa arkiv. En viktig uppgift för arkivarien inom ramen för denna modell är att uppmärksamma communities på att deras arkiv och gemensamma arbete är av vikt för hela samhället men också att överbygga den

misstänksamhet och ovilja till interaktion som många av dessa grupper har och känner inför statliga myndigheter (Flinn 2007).

Även om Flinn inte specifikt nämner sociala medier i sina artiklar finns andra exempel inom forskningen där Flinns definition av ett community archive går att anlägga på exempelvis en Facebooksida. Medie- och kommunikationsvetaren Yiannis Mylonas visar i sin artikel *Witnessing absences: social media as archives and public spheres* (Mylonas 2017) hur sociala medier i sig kan fungera som både arkiv och alternativa offentliga platser. Här kan traumatiska och i historieskrivningen osynliggjorda händelser belysas och tillåtas ta plats. Fysiska platser, som det under andra världskriget sönderbombade Thessaloniki vilken Mylonas använder i sin fallstudie, som drastiskt förändrat skepnad i den "verkliga" världen kan här återuppträda i form av delade fotografier, filmer och berättelser. Mylonas argumenterar för att Facebookgrupper, såsom exempelvis *Old Photographs of Thessaloniki* vars syfte är att lyfta fram stadens arkitektoniska- och multikulturella historia, fungerar som informella arkiv där delaktighet från användarna styr sidornas ständigt pågående progression och där en alternativ berättelse, i polemik med den nationella och officiella historien, kan berättas och delas (Mylonas 2017, s. 277-280). Sociala medier kan ur det perspektivet sägas kunna vara ett verktyg för ett demokratiserat kulturarv då en stor del av den västerländska befolkningen numer är delaktiga i skapandet och användandet av digital information (Caron & Brown 2011, s. 12); makten över minnet fördelas på fler aktörer i samhället. Biblioteks- och informationsvetaren Marisa Elena Duarte & informationsvetaren Miranda Belarde-Lewis (2015) beskriver vidare hur stängda Facebookgrupper kan verka som gemensam plats och arkiv för ursprungsbefolkningar i diaspora; en plats där dokument kan samlas och kommenteras och där gruppens medlemmar även kan dela berättelser och hjälpa varandra att exempelvis identifiera personer i fotografier; en plats där medlemmarna själva äger "rätten att namnge" och vidare att använda självvalda begrepp för att representera sin identitet som grupp. Duarte & Belarde-Lewis argumenterar för hur sociala medier blivit ett viktigt verktyg i avkoloniseringsprocesser; en plats där marginaliserade grupper kan arkivera sin historia samt levandegöra och bevara sina egna kunskapssystem och kulturer. Liksom Flinn efterlyser Duarte & Belarde-Lewis nära samarbeten mellan olika communities och de offentliga kulturarvsinstitutionerna där de sistnämnda verkar i en konsulterande roll; en roll som också bör inbegripa en öppenhet och vilja att lära sig förstå andra kunskapssystem än de västerländska (Duarte & Belarde-Lewis 2015, s. 688-691).

Socialantropologen Haidy Geismar menar vidare att det finns en poäng i att tolka och se sociala medieplattformar som arkiv i sig, detta för att söka förståelse för dessa nya typer av privatägda institutioner som tar en allt större plats i vår vardag. Med Instagram i fokus implementerar Geismar ett arkivperspektiv när hon problematiserar plattformens inbyggda egenskaper i kombination med dess användargenererade och kommunikativa innehåll. Geismar beskriver bl.a. hur Instagram ur ett perspektiv kan jämföras med ett nationalarkiv där makten över

informationen tillfaller en liten del av samhället, i detta fall plattformens ägare, men ur ett annat perspektiv kan sägas utgöra en arena för det motsatta; en arena som initierar en decentralisering av information och, i likhet med ovan beskrivna artikel av Duarte & Belarde-Lewis, inbjuder till reflexivitet och självrepresentation (Geismar 2017).

Sammanfattningsvis presenterar ovan beskrivna artiklar hur sociala medier erbjuder nya möjligheter att organisera sig och vidare hur de kan verka som identitetsbyggande och identitetsmanifesterande för marginaliserade grupper i samhället. Sociala medier kan i vissa fall också beskrivas som alternativa offentliga platser där ett öppet deltagande styr innehåll och riktning. Exempelen i artiklarna visar vidare hur grupperingar inom sociala medier kan ta formen av vad Flinn, Stevens & Shepherd identifierar som ett community archive, öppet eller stängt för övriga samhället att ta del av, och en plats där marginaliserade grupper kan berätta sin historia på sina egna villkor och oberoende av samhällets offentliga kulturarvsinstitutioner och arkiv (Flinn, Stevens, Shepherd 2009, s. 73-75). Ytterligare ett perspektiv som diskuterar sociala medieplattformar utifrån tanken att de kan förklaras genom att placeras i en arkivkontext.

4. Teoretiska perspektiv

I arbetet med att analysera resultaten av vår undersökning, har vi bland annat använt oss av Terry Cooks teorier om de fyra paradigmen. Cook var en kanadensisk arkivteoretiker med en professur inom studier för arkivvetenskap på universitetet i Manitoba i Kanada (1998-2012). Han arbetade också för The National Archives of Canada, där han specialiserade sig på urval av arkivhandlingar, eller som den mer kända, engelska termen lyder *archival appraisal*. 2010 blev han invald i The Royal Society of Canada (RSC). Cook beskriver de fyra arkivteoretiska paradigmen som en tidslinje efter vilken fyra arkivteoretiska skiften synliggörs. Vi kommer i vår uppsats att fokusera på det fjärde paradigmet, som vi enligt Cooks teori just stigit in i. I detta fjärde paradigm beskriver Cook hur en överväldigande kvantitet digitalt fött arkivmaterial produceras och omöjliggör en, av arkivarien ensam, rimlig hantering. Cook beskriver hur vi i en sådan hanteringsmässigt omöjlig situation, behöver flytta ut en del av den traditionella arkivverksamheten från de institutionella arkiven, in i olika instanser i samhället (Cook 2013, s. 114). Cook benämner det fjärde paradigmet som det deltagande paradigmet eller *Participatory archiving – the activist-archivist mentors collaborative evidence- and memory-making* (Cook 2013, s. 113) vilket betyder att arkivarien behöver använda sin kunskap, inte bara inom arkivets väggar utan även i offentliga, konsulära ändamål.

Vi tror att Cooks perspektiv kan hjälpa oss att förstå det digitalt födda materialets natur i allmänhet och arkivmaterial som härstammar ur sociala medier, i synnerhet. För att kunna greppa divergensen i det fjärde paradigmet tror vi att det är av vikt, att förklara även det första, andra och tredje paradigmet. Terry Cook påpekar också i slutet av sin artikel *Evidence, memory, identity, and community – four shifting archival paradigms* att tidigare skiften, hela tiden existerar i de senare (Cook 2013) och det är därför värdefullt att få även dessa paradigm förklarade.

Som en förlängning av det fjärde paradigmet har vi också använt oss av den teoretiska metod för värdering av arkivmaterial som Terry Cook utvecklade i slutet av 1980-talet och som han kallar *macro appraisal*. Metoden går ut på att värdera den kontext som arkivhandlingen skapats inom och på så sätt förstå dess relevans i framtiden.

För att förstå sociala mediers roll ur en samhällskontext och för att förstå varför materialet är viktigt att bevara, har vi gjort en ansats till att förklara det utifrån Anthony Giddens och Michel Foucaults socialteoretiska tankar. Vi har lagt vikt vid dessa teorier, framförallt för att förstå vilken psykosocial roll sociala medier spelar i offentligheten och i enskilda individers liv. När vi ser hur sociala medier är med och formar, och hjälper individen att forma, en identitet och när vi blir varse de strukturer av makt som finns inbyggda i dessa medier, både på ett kapitalistiskt, politiskt och individuellt plan, då kan vi förstå hur viktiga de är att bevara som en del av vårt

framtida kulturarv. Sociala medier säger helt enkelt mycket om vår samtid. Både indirekt och direkt.

4.1 Från det första till det tredje paradigmet

Terry Cook has transformed archives from being perceived as storehouses of old records to sites of power worthy of scholarly attention. In rethinking appraisal to decide what records become archives, responding to the challenges of digital records and critical theory and exploring archival history, Cook has developed, nationally and internationally, a distinctive voice for Canadian archival scholarship.

(Nesmith 2014, s. 212)

Citatet ovan är ett utdrag ur motivationen med vilken Terry Cook, som en av väldigt få arkivarier, blev invald i The Royal society of Canada (RSC) 2010 (Nesmith 2014, s. 212). Speciellt i inledningen kan vi ana att RSC talar om Cook som en omdanare av synen på arkivet. Termen storehouse eller på svenska lagerlokal, syftar till tidigare teoretikers syn på arkivet, som en plats utan egentligt aktivt mandat, en plats där arkivarien endast är en passiv väktare och tillhandahållare av arkivmaterialet.

Enligt Terry Cook är arkivet en plats som föder framtidens makt genom att spegla historisk makt. Med andra ord, det som tidigare samhällen såg som viktigt att bevara, kommer dagens samhälle och forskare att se som viktigt att skriva historia om. Cook menar därför att arkivarien har ett stort ansvar för framtiden. Arkivarien kan inte vara passiv i sitt yrke, utan måste ta ett stort ansvar för den strukturella och strategiska urvalsprocessen av arkivhandlingar. Denna arbetsuppgift har enligt Cook, i de två första paradigmerna, legat på främst politiker och historiker vilka genom sina statliga eller akademiska maktpositioner givits mandat att bedöma en arkivhandlings relevans (Cook 2013, s. 106). Samtidigt har det lite tvetydigt funnits och finns fortfarande, en syn på arkivet som en objektiv plats, något som Cook kritiserar eftersom han ser det som en praktisk omöjlighet: arkivet kan inte samla in allt. Någon måste värdera vad som är rimligt att bevara. Så länge det valet görs, är arkivet enligt Terry Cook en subjektiv plats.

Men även om arkivet i sig avspeglar subjektivitet, har det inte alltid varit arkivarien som gjort det subjektiva urvalet av arkivhandlingar. I kölvattnet av franska revolutionen växte offentliga arkiv fram i Europa. Arkivens handlingar var åtkomliga för en forskareelit och utgjordes främst av äldre, officiella handlingar med kopplingar till staten. Urval gjordes av statliga administratörer och resultatet blev, inte särskilt överraskande, att handlingar rörande statens policier och elitens handhavanden. Historier som kretsade runt nationell och internationell aktion, premierades. Gallring praktiserades inte alls. Detta sätt att tänka pågick fram till 1930-talet (Cook 2013, s. 107). Arkivarien fungerade i detta samhälle som en väktare av juridisk, statlig bevisbörda. Samtidigt utvecklades principer som proveniens och ursprunglig ordning i Frankrike och Tyskland. Dessa principer skrevs slutligen ner i den välkända *Dutch*

manual (1898) och i verk av Sir Hilary Jenkinson på 1920- och 1930-talet. Dessa principer bygger på en ordning som premierar kontext och ursprung snarare än, som tidigare; ämne eller plats. Den nya, kontextuella ordningen gjorde det lättare att följa en beviskedja och att försvara den. Jenkinson beskrev arkivariens arbete som *the guardianship of truth*. Arkivet tolkades som beskrivande och dess uppgift var att belysa handlingarnas kontext och kontinuitet, allt för att skydda bevisbördan i dem.

Men efter bland annat två världskrig, befann sig staten upp till hakan i arkivhandlingar. De principer som varit gällande under det första arkivteoretiska paradigmet behövde således omvärderas och samhället, arkivet och arkivarien klev in i vad Terry Cook kallar det andra paradigmet. Stora organisationers handlingsbestånd växte, från att ha bestått av limiterade, äldre handlingar noggrant ordnade i register, till handlingar uppkomna i nära samtid, ordnade i olika register på olika platser. Eller inte ordnade alls. I många länder kom man fram till att totalt 3-5 % av handlingarna fick bilda arkiv. Resten var på grund av kvantitet, tvungna att gallras. Resultatet blev ett medvetet skapat arkiv. Urval präglar därför det andra arkivteoretiska paradigmet. Främst artikulerad var denna princip av amerikanen T. R. Schellenberg (Cook 2013, s. 109). Hans tankar spred sig internationellt och blev snart accepterad praktik i många europeiska länder. Den aktiva och kvantitativa gallringsprocessen aktualiserade arkivets betydelse som minnesinstitution. Samhället blev helt enkelt medvetet om att den lilla mängd arkivmaterial som bevarades, skulle agera förlaga till framtidens historieskrivning. I och med detta sätt att tänka, förändrades arkivariens roll. Från att ha varit en väktare och tillhandahållare av arkivmaterial, blev arkivarien en akademiskt tränad historiker som gjorde urval baserade på vilket historienarrativt värde handlingen kunde tänkas ha i framtiden (Cook 2013). Detta resulterade i att handlingsbestånden breddades. Medborgarnas liv, i fabriker och på bondgårdar, blev intressanta. Historikern gjorde ett aktivt urval och tog kontroll över vad som skulle bevaras i arkivet, i syfte att skapa ett gemensamt kulturminne (Cook 2013, s. 109).

På 1970-talet gick den arkivteoretiska utvecklingen in i en tredje fas, ett tredje paradigm. Ett postmodernt tankesätt växte i samhället och kom såklart att påverka arkivverksamhet också. Arkivarien utvecklade en egen identitet skild från den akademiska historikerns, vilket fram till i dag har lett till att arkivarien använder kunskap från många olika discipliner och inte bara den historiska. Arkivarien är idag en expert på både arkivhandlingarnas natur och den kontext de upprättats inom (Cook 2013, s. 109). Urval och gallring baserades på samhällets funktion och aktiviteter snarare än, som i det andra paradigmet, forskningstrender inom historia. Arkivarien med sin nyfunna expertis, sitt interdisciplinära förhållningssätt till arkivet, fick kliva fram och koda samhällets karaktär och idéer för att sedan besluta vilket urval som skulle göras bland producerade handlingar. En bred spegling av samhället efterfrågades, handlingar uppkomna inom samhällets elit ifrågasattes. Människan och hans erfarenheter likställdes med statens erfarenheter och det marginaliserade med normen (Cook 2013, s. 110).

Men även handlingarnas natur förändrades. I slutet av 1970-talet karaktäriserades inte statliga eller kommunala administrationer av stora hierarkiska, monolitiska strukturer, utan istället av mindre byråkratier, regionala och kommunala kontor som, liksom idag, var i en ständig omvandling. Förvaltningar slås samman eller upphör att existera. En offentlig handling kan över tid existera under ett flertal överhuvuden. Proveniensen blev allt mer otydlig i det tredje paradigmet. Samtidigt växte användandet av digitala, kommunikativa nätverk fram och många handlingar blev oklara ur ett traditionellt perspektiv; En handling kunde plötsligt existera på många olika platser samtidigt, utan en tydlig avsändare eller födelseplats. De digitala handlingarna utmanade det gamla sättet att beskriva arkivet och många arkivarier såg ett behov av förändring. Så småningom utvecklade man alternativa angreppsvinklar, även om principen om den ursprungliga ordningen, var svår att släppa (Cook 2013, s. 111).

I det tredje paradigmet beskriver Terry Cook arkivariens nyvunna yrkesexpertis. Han beskriver också anpassningen till en ny, digital verklighet och till sist tar han upp arkivets koppling till rättvisa och mänskliga rättigheter. På 1970-talet krävde medborgarna en större transparens gällande statliga förfaranden vilket många gånger kopplades ihop med arkivet. Det ledde till att dokumenthantering designades för att förebygga obekväma hål i historien. Arkivarien fick på så vis rollen som aktivist och riktad insamling av material som "saknats" blev ett utbrett fenomen. Arkivet gick således i viss mån, från att vara en resurs och tillhandahållare av kulturminnen, till ett fundament för identitet och rättvisa (Cook 2013, s. 113).

Enligt Terry Cook har det offentliga arkivets samhällsfunktion varierat över tid. Under de senaste 150 åren har synen gått från att fokusera på arkivet som en institution helgad att bevara statens juridiska dokument och policydokument till en plats ägnad en akademisk elit med mandat att skriva nationens historia och skapa dess nationalminnen, till att vara en röst för marginaliserade grupper, en institution som försöker uppmärksamma den bredare sanningen och aktivt skapa upprättelse för nationens tidigare brott. Hand i hand med arkivets utveckling, har också arkivariens roll förändrats. Från att ha varit en väktare över handlingarna, till en historieskrivare, har hen stigit fram som en aktivist och en expert när det kommer till handlingarna som sådana, den kontext de är upprättade inom och vilket urval och bevarande som bör göras under givna premisser. Samtidigt har ny teknik utvecklats och mängden digitala handlingar växer. Med dessa handlingar följer en helt ny typ av komplexitet. Det är i den svårgripbara verkligheten, som samhället enligt Terry Cook, tar steget in det fjärde paradigmet.

4.2 Det fjärde paradigmet

I artikeln *Electronic records, paper minds* (2007) reflekterar Terry Cook över hur svårt det är för såväl arkivarier som samhället i stort att ställa om tanken och anpassa arkivverksamheten till ett nytt handlingslag. Cook är kritisk till professionens ansats att lösa problemen med koncept, terminologi och praktik som har sitt ursprung i en

analog förståelse. Därav titeln ... *paper minds*. Cook menar att ”papperstankar” inte är applicerbara på den digitala världen. Han skriver att vi måste bredda vårt synfält och se det som att vi är på väg in i ett helt nytt paradigmskift. Pappershandlingen och dess bundenhet till en specifik, fysisk plats i en arkivbox, som i sin tur är kopplad till en serie som placerar handlingen i en ursprunglig ordning och ger den proveniens, är så radikalt annorlunda från digitala handlingars natur. Dessa handlingar som existerar på många olika ställen, samtidigt som de i fysisk mening, inte existerar alls. Enligt Cook bör arkivariens uppgift vara att förstå den digitala handlingens kontext och beskriva dess koppling till samtiden, snarare än att beskriva handlingen i sig.

För en arkivarie är internet ett smörgåsbord. Aldrig tidigare har möjligheten att dokumentera individens liv varit mer påtaglig (Cook 2013, s. 116). Samtidigt finns det flera hinder med det nya materialet varav ett av dem är kvantiteten, den oändliga mängd potentiella handlingar som ackumulerar i ett universum som inte verkar ha några fasta gränser. Hur ska ett urval kunna göras i en sådan kontext och hur kommer det förändra arkivets position och återigen, arkivariens yrkesroll? Terry Cook menar att det traditionella sättet att se på en samling handlingar som ett arkiv, endast när de lyckats ta sig över tröskeln till en traditionell arkivinstitution och tagits omhand av en arkivarie, måste ges upp i det fjärde paradigmet. Cook skriver att arkivarien bör omformulera sin definition av vad en handling är och den digitala handlingens status måste höjas. Arkivarien måste vidare ifrågasätta om det institutionella arkivet är rätt kontext att arkivera en digital handling inom. Och här hamnar vi på något sätt i Terry Cooks teoretiska kärnpunkt gällande det fjärde paradigmet. Den stora mängden handlingar och den variation av olika arkiv som uppstår inom internets odefinierbara ramar, gör att arkivarien tvingas ge upp sin nyvunna roll som expert gällande värdering, sitt mandat att bestämma över vem som får vinna eller försvinna i den framtida historieskrivningen. Det institutionella arkivet blir i Cooks fjärde paradigm, endast en av många aktörer (Cook 2013, s. 117).

Som en kommentar till ovanstående ger Christopher A. Lee, i sin artikel *Collecting the externalized me – appraisal of materials in the social web* (2011), några tydliga exempel på hur arkivmaterial genererat ur webbaserade personarkiv, e.g. sociala medier, under det fjärde paradigmet, skiljer sig från tidigare personliga handlingar, uppkomna på papper eller lagrade i mappar på en hårddisk. Lee konstaterar att det är osannolikt att ett arkiv, någonsin kommer ha möjlighet att identifiera och samla in allt eller det mesta av detta material. Så spridda är individens spår på den sociala webben, så många olika tjänster använder hen och så svårforcerad är juridiken runt dessa.

Den stora mängd material som både Lee och Cook talar om forcerar arkivarien ut i samhället och förvandlar hen från en expert bakom institutionella väggar, till en mentor, en coach eller en diskussionsledare, som arbetar ute i samhället och uppmanar offentligheten att ta del i den process, som i slutändan genererar nya handlingar till arkiven (Cook 2013, s. 113). De traditionella arkiven bör enligt Cook interagera med offentligheten för att tillgodogöra sig den kunskap som finns ackumulerad i samhället. Offentligheten kan bland annat tillföra viktig metadata till

handlingar eller objekt. Ett samarbete som kan ske på bred front tack vare internet (Cook 2013, s. 120). Arkivarien måste lyssna samtidigt som hen talar och ibland positionera sig själv i rollen som lärling för att förstå de nya sätt som samhället och vi som individer i samhället, kommunicerar våra historier, dokumenterar våra liv och lyfter fram våra relationer (Cook 2013, s. 114). Cook beskriver bland annat, med tanke på den här uppsatsens ämne, hur samhället och vi som individer idag har tillgång till en stor uppsättning digitala plattformar som hjälper oss att kommunicera oss själva på ett sätt som vi aldrig gjort tidigare. Inom dessa plattformar, som han benämner sociala medier, skapas nya sorters röster. Samhället lämnar efter sig ett spår av potentiellt spännande arkivmaterial, spår av vad det betyder att vara människa, spår av mänskligt liv. Cook menar att arkivarier, historiker eller forskare av andra slag, sällan i någon annan tidsålder, stått inför ett liknande material (Cook 2007, s. 97). Men sociala medier genererar inte bara intressanta och nära personbeskrivningar. I materialets potential ligger en möjlighet att på sikt skapa ett arkiv som är mer demokratiskt, inkluderande, holistiskt och som lyssnar mycket mer till invånarna än till staten. När delaktighet och samarbete är något oundvikligt, är chanserna att uppnå detta också större.

4.3 Att värdera handlingar utifrån en samhällskontext

Terry Cook ser, som nämnts, arkivet som en maktplats snarare än en lagerlokal. Att se arkivhandlingar och arkivsamlingar som direkta eller indirekta maktgeneratorer, och arkivarien som en medskapare av arkivet med makt över våra minnen, problematiserar automatiskt både materialet och arkivariens roll och gör detta till uppenbara objekt för diskussion; på vilka grunder arkiverar samhället vissa av sina handlingar? Vilken del av historien – vems historia – tillåts vi minnas och vems tillåts falla i glömska? I dagens enorma flöde av digitalt genererat material har vi möjlighet att spara endast en mycket liten del av kommunikationen. Men den delen kommer få en enormt stor betydelse i framtiden, för forskare och för den historia de kommer skriva om vår samtid. Denna inneboende maktstruktur vill Terry Cook utjämna. Och han frågar sig: vem ska besluta vem som får en biljett in i framtiden och på vilka grunder ska det beslutet tas (Cook 2005, s. 103 och Nesmith 2014, s. 210)?

Enligt Cook är ”arkivarien” det självklara svaret eftersom denne kan sägas vara den mest kvalificerade och kunskapsledande personen när det kommer till arkivets samlingar. Före 1970-talet var det arkivbildarna och forskarna som hade det indirekt övergripande ansvaret för utformningen av arkivmaterialet. Arkivarien var endast en väktare över handlingarna, en neutral mottagare och tillhandahållare. Men Terry Cook tänker annorlunda. Han anser att arkivarien är en nyckelspelare och samtidigt en medspelare i arkivet. Någon som med rätt verktyg vet vilket urval som är det mest logiska att göra, i förhållande till arkivets övriga samlingar, men också i förhållande till samhällets struktur, alltså, arkivhandlingens kontext. Någon som ser arkivet som en inkluderande demokratisk arena med bred representation och inte som en arena för att befästa och manifesteras statsmakten.

Denna teoretiska vinkel ställer högre kunskapskrav på arkivarien, framför allt när det kommer till att värdera en arkivhandling ur en kontextuell bemärkelse. För att kunna göra det krävs vetskap om både äldre och nutida arkivhandlingars historiska uppkomst. Det krävs att arkivarien ser handlingen ur ett, som Terry Cook kom att kalla det, ”makroperspektiv”. Och att använda detta perspektiv, denna teori som den utvecklades till, i den praktiska verksamheten kallade han för ”makrovärdering” eller på originalspråk, ”macro appraisal”. Macro appraisal som arkivteori är Terry Cooks uppgörelse med, eller frigörelse från om man så vill, det schellenbergiska paradigmet han själv som arkivarie fostrats inom (Cook 2005). För Cook är det uppenbart att tidigare principer kring urval och värdering där arkivarien, forskaren eller arkivbildaren försöker förutse handlingars framtida forskningsvärde eller att handlingar värderas utifrån användande inte är etiskt försvarbara. De schellenbergiska principerna fungerade som arbetsmetod i de praktiska verksamheterna men resulterade i arkivbestånd som via godtyckliga, fragmentariska och slumpmässiga beslut mer speglade historiografiska trender och stora användargrupperns intressen snarare än att återspegla samhällets mångfald av mänskliga upplevelser och berättelser (Cook 2005, s. 120). Som Terry Cook ser det, finns det ingen möjlighet för en arkivarie att läsa, gå igenom varje handling och basera sitt urval på kunskap om exakt innehåll. Detta förhållningssätt benämner Cook som ”micro-appraisal”; en i arkivsammanhang ”bottom-up” ansats där arkivarien baserar sitt urval och värdering direkt utifrån själva informationen i handlingarna, en ansats vilken enligt Cook först kan ta vid efter att arkivarien analyserat och värderat de kontexter inom vilka handlingarna uppstått (Cook 2005, Rydén 2013). För att arkiv på bästa sätt ska kunna spegla och representera hela samhället och ta hänsyn till en mängd olika typer av framtida användare och intressenter måste arkivarien alltså lyfta blicken från själva handlingarna och upp till den kontext de skapats inom. Arkivarien måste tillägna sig ett ”top-bottom” perspektiv och basera sitt beslut på vad som kan anses vara en viktig nyckelkontext i samhället och utifrån det gallra eller bevara en handling. Rikta en insamling mot en händelse eller låta det vara. Enligt Cook är detta bästa sättet att göra ett urval i en handlingsmängd som, när Cook lanserade teorin om macro appraisal var stor, men som idag är ännu mycket större (Nesmith 2014, s. 209-210). Cook särskiljer dock tydligt de teoretiska och de praktiska dimensionerna av macro-appraisal och menar att ansatsen många gånger används i praktiken utan att det teoretiska ramverket har beaktats. Han menar då att utövaren missar målet och att macro-appraisal i den kontexten reduceras till att endast vara en metod för att hantera stora handlingsmängder; utan det teoretiska ramverket blir metoden kompasslös, utan riktning och inkonsekvent (Cook 2005, s. 102).

I utvecklandet av teorin kring macro appraisal inspirerades Cook bl.a. av den tyske arkivarien Hans Booms och hans idéer om att samhället och dess värderingar i sig bör utgöra måttstocken för hur arkivhandlingar värderas, detta förutsatt ett demokratiskt samhälle där den allmänna opinionen kan uttryckas fritt (Booms 1987, s. 104). Booms metodologiska ansats innebär att arkivarien ska identifiera strömningar och för medborgarna viktiga samhällsfrågor genom att studera och analysera den allmänna opinionen så som den manifesteras i exempelvis opinionsundersökningar,

nyhetsmedia och vetenskapliga texter och därefter upprätta s.k. dokumentationsplaner (Cook 2005, s. 125-127 och Rydén 2013, s. 5). Cook anser att detta tillvägagångssätt blir felaktigt då ingen med säkerhet kan fastställa ett samhälles värderingar och menar vidare att samhället redan finns dokumenterat i statsapparatusens handlingar; arkivarien måste dock identifiera var och i vilka processer den största potentialen finns att detta dokumenteras och speglas.

Macro-appraisal innebär att arkivarien analyserar myndigheternas funktioner för att därefter identifiera "hot spots"; de processer där interaktionen mellan allmänheten och staten är som starkast. Platser där medborgarna fritt kan uttrycka åsikter och värderingar som antingen bekräftar eller utmanar det statliga officiella narrativet. Genom att analysera och värdera dessa processer kommer arkivarien hitta de bästa bevisen för "samhället" (Cook 2005, s. 132-133 och Rydén 2013, s. 7). Detta tillvägagångssätt innebär att värdering sker på ett kontextuellt plan och att stora handlingsmängder kan hanteras utan att arkivarien behöver värdera handlingarna i sig. Booms och Cook är överens om den ofrånkomliga subjektiviteten i urvals- och värderingsprocesser men där Booms varnar för detta menar Cook tvärtom att subjektiviteten bör lyftas fram, belysas och hanteras istället för att försöka ge sken av en omöjlig "Jenkinsonsk" objektivitet (Cook 2005, s. 126). Macro-appraisal innebär att arkivarien analyserar och värderar processer utifrån sannolikheten att "samhället" bäst kommer att dokumenteras vilket vidare resulterar i att samhällets värderingar kommer att bevaras i arkivet indirekt medan Booms ansats innebär att arkivarien studerar och analyserar samhället direkt och därefter försöker dokumentera detta (Cook 2005, s. 127 och Rydén 2013, s. 7). Subjektiviteten i Cooks teori om macro-appraisal är alltså ett aktivt ställningstagande för att dokumentera och bevara ett så brett spektrum av det demokratiska samhället som möjligt genom att dokumentera interaktionen mellan medborgare och stat, inte att aktivt ta ställning i olika samhällsfrågor. Här finns också en strävan efter att försöka fånga händelser och fenomen som uppfattas som obetydliga och oviktiga i samtiden men som i backspeglarna visar sig högst relevanta i både ett forsknings- som juridiskt perspektiv (Cook 2005, s. 116-118).

Arkivvetaren Reine Rydén menar att den svenska pragmatiska modellen gällande bevarande och gallring, såsom den uttrycks i Riksarkivets policydokument *Bevarandet av nutiden* från 1995, har ett tydligt bottom-up perspektiv (Rydén 2013, s. 13-14). Dokumentet har dock sedan 2009 varit föremål för en översyn och formuleringar från förstudiens slutrapport visar både explicit och implicit på influenser från Cooks teorier kring macro-appraisal. Den i Sverige, från myndighetshåll, tillämpade processororienterade arkivredovisningen och dess processkartläggande metod har nära beröringspunkter med macro-appraisals funktionsanalytiska ansats och vidare ett tydligt top-bottom perspektiv (Rydén 2013, s. 15-17).

4.4 Makt, psykologi och socialteori

Terry Cooks fyra paradigm manifesteras i en symbios mellan individ, samhälle och arkiv. I arkivets handlingsbestånd, men också i arkivet som en i sig social konstruktion, speglas individen och samhället. Samtidigt pågår en växelverkan, i vilken arkivet också kan sägas påverka och speglas ute i samhället: Arkivets handlingar, handlingarnas innehåll, arkivariens roll som passiv eller aktiv konstruktör, pekar ut riktningen för den aktuella samtiden, genom att påminna om vad som är av "vikt" att minnas. Det vill säga, vad vi tidigare har bevarat. På så sätt är arkivet alltid närvarande i utformningen av samhället, individen och hens identitet. I denna växelverkan blir psykologiska och fysiska maktförhållanden tydliga.

4.4.1 Vår tids skapande av identitet

Tankesättet ovan går igen i socialteoretikern Anthony Giddens verk *Modernity and Self-Identity – Self and Society in the Late Modern Age* (1991) och *The Constitution of Society – Outline of the Theory of Structuration* (1984). Giddens, som på många vis inspirerat Terry Cook (Cook 2005), menar att samhällets institutioner inte är konstruktioner av individer, utan snarare en växelverkande dualistisk process, där institutionerna och individerna i samhället, bygger varandra i ett utdraget tid-rum-universum. Giddens menar att självet inte är någon passiv entitet, skapat ur en samhällskontext, utan att det i allra högsta grad är med och skapar dessa samhällskontexter och influerar globala strömningar.

Dhiraj Murthy skriver i sin artikel *Towards a sociological understanding of social media – theorizing twitter* (2012) om *Bildung* (Murthy 2012, s. 1063, från filosofen Johann Gottfried Herder) som ett identitetsbyggande koncept och resultatet av processen att bli till. *Bildung* (tyska) har i psykologin betydelsen forma. Tanken är att man med kunskap, erfarenhet och reflektion formar en personlighet som alternerar från en annan. Till exempel den frigjorda humanisten som kontrasterar den religiöse munken, nunnan eller prästen. Genom bildning i den bemärkelsen, formar individen sin personlighet, sina värderingar, attityder, sitt sätt att tänka, känna och vara, sina ambitioner, sin etik och sitt sätt att relatera till andra. *Bildung* är i hög grad en, genom kunskap och erfarenhet förvärvad genomtänkt livsstil (Psykologiguide 2018). Enligt Herder befinner vi oss som individer, i ett ständigt tillstånd av *bildung*.

Murthy menar att kommunikation genom sociala medier i allra högsta grad formar en persons identitet, eller *bildung*. Han skriver, att det är lätt att avfärda tweets som avskalade, korta meddelanden utan plats för mer djuplodade betydelser men att man då missar den inverkan tweetsen har på ens självbild. Aktiva användare av Twitter har enligt Murthy konfirmerat att tweetsen är en del i deras strävan efter att upprätthålla en bild av sig själva. En kartesisk aforism: *Jag twittrar, alltså är jag* (Murthy 2012, s. 1063). Ändå finns en stor olikhet i René Descartes originalcitat *Jag tänker alltså är jag* (i original på franska *je pense, donc je suis*) och det modifierade citatet ovan: Även om Twitter och sociala medier till stor del handlar om att skapa självet, precis som Descartes resonerade att tanken gör, så finns en skillnad: Inom ramarna för sociala medier så sker detta i en ständigt pågående interaktion med andra användare

medan Descartes tänkare är fokuserad på individens inåtvända sökande. En individ som står skild från samhället och kroppen. Genom att använda sociala medier för att bygga sin bildung, menar Murthy att vi komplicerar förhållandet till oss själva som autonoma individer. Istället för att kommunicera inåt, så som Descartes tänkare kan sägas göra, baserar dagens individ sitt byggande av identitet i en offentlighet, kommunicerande med ett samhälle (Murthy 2012, s. 1063).

En annan aspekt som bygger på individens strävan efter att hitta ett verktyg för att kunna konstruera en identitet, är avsaknaden av tradition. Tidigare samhällen har använt tradition som en språngbräda i konstruktionen av självet. Inom klassisk modernitet förstods frihet som frihet från den styrande makten, eller som frihet från det traditionella sättet att leva. Traditionen i det klassiskt moderna samhället fungerade som ett rättesnöre för individen. Individens identitet skapades bland annat utifrån den skuld hen kände om hen bröt mot kollektivets, statens eller religionens kulturella regler eller traditioner. Samtidigt fanns det i dessa samhällen något/någon att lägga skulden på. Relationen individ/makt fungerade växelverkande. En makttraditionell struktur hade även funktionen som syndabock, en utomkroppslig enhet att lägga skuld på.

Samtidens individ, är i mångt och mycket en friare individ med stor valfrihet. En människa som har möjlighet att utanför traditionella strukturer, ta sina egna beslut. Enligt Anthony Giddens (1991) kan denna valfrihet dock fungera snärjande. Giddens menar att när individens skuldkänslor inte längre genereras i förhållande till ett traditionssamhälle, uppstår de istället i den skam hen känner över sig själv. Att ställas inför fria val och att i en sådan kontext välja fel, skambelägger självet. Skuld lägger individen utanför sig själv men skam vänder hen inåt. Att skapa sitt själv, sin bildning idag, bygger enligt Giddens på valfrihet och vad vi gör med den valfriheten, samt den efterföljande, inåtvända skammen vi känner då vi misslyckas. Vi har inte längre några auktoritära traditioner att positionera oss mot. Istället lägger vi alla krav på att lyckas, på oss själva (Giddens 1991). Utifrån dessa tankar kan vi ändå se hur Descartes tänkande människa fortfarande finns kvar: Samtidigt som vi bygger en identitet i offentligheten, så kräver vi inget av den offentligheten. De kraven vänder vi istället inåt.

I ett sådant samhälle blir sökandet efter identitet reflexmässigt organiserad. Som en uppgift bland andra. Om vi vill kan vi förstå sociala medier precis så, som ett sätt att skapa sitt själv i en värld där inget är förutbestämt för just dig utan där du har möjlighet att välja bland en oändlig rad olika identiteter. Som Giddens skriver, blir livsstil en faktor viktig att sluta an till. Identitet så som den manifesteras i en livsstil blir ett substitut för de traditioner som förut fungerade som en mall för individens sätt att leva. För att förtydliga valet av livsstil, är individen tvungen att hitta ett forum som kan manifesteras detta val. Ett sådant forum är sociala medier idag. I en nära samtid var arbete en tydlig identitetsmarkör. Det var ovanligt att individen växlade arbetsplats eller profession. Idag är det nästan något hen förväntas göra. Bland annat

därför placeras identitets- och livsstilsmarkörer idag inte längre i en offentlig yrkesroll, utan i allt högre utsträckning i den privata sfären (Giddens 1991).

4.4.2 Maktperspektiv

Som vi tidigare talat om tappar de institutionella arkiven och den expertis de besitter, maktpositioner i det fjärde paradigmet och får se sig själva utmanade av offentligheten och den kunskap som offentligheten har. Privata aktörer och det civila samhället kliver fram och skapar sina egna, digitala arkiv. Som kulturarvsinstitution är arkivet inte längre, enligt Terry Cook (2013) i kontroll över det material som genereras av samhället. Maktpositionerna har flyttat, både när det gäller kunskap och plats.

Den franske filosofen och idéhistorikern Michel Foucault gör en maktanalys som skiljer sig från den traditionella maktanalysen inom filosofin, vilken fokuserar på substantiella resurser som kan användas av individer, i syfte att styra andra individer (Bagge et. al 2017, s. 72). Foucault ser istället makt som en i samhället inbäddad ström, mer sofistikerad, som manifesteras i sociala relationer. Foucault skiftar alltså fokus från materiella strukturer av makt och fysisk dominans, till olika former av symboliska makthandlingar. I detta symboliska maktkoncept utövas makt genom kunskap, språk, kulturella koder, smak och estetik. Den substantiella maktstrukturen har sitt ursprung i en absolut makt, medan den symboliska makten fungerar som en strategi, genom vilken vi kan förstå sociala relationer.

Anthony Giddens koncept tradition kan jämföras med Foucaults koncept substantiell makt. Båda är enligt filosoferna förlegade entiteter som bygger på en statisk struktur. I Giddens resonemang kring individens identitetsskapande tappar den kulturella, religiösa och politiska traditionella makten mandat, till nutidens existentiella valfrihet och upprätthållandet av självet genom val och exponering av livsstil. Makt manifesteras således i sättet att leva, vilket Foucault bekräftar via sina tankar om symboliska maktkoncept, utövade genom kunskap, språk, kulturella koder, smak och estetik. Makt är inte längre något som upprätthålls genom ägande, materiella resurser eller starka institutioner.

Om de klassiskt traditionella makt-entiteterna förlorat i position i dagens samhälle så har nya tagit vid. Kapitalet är enligt Anthony Giddens vad som tillhandahåller valfrihet och en oändlig variation av livsstilar för individen att välja och anamma. Samtidigt är det, ur Anthony Giddens synvinkel, inte rätt att se kapitalismen som en utomstående "kraft". Individen är lika mycket en skapare av kapitalet, som kapitalet är en skapare av individen. Denna dualism försätter individen i en kontext, där den symboliska makten som Foucault pratar om, genomsyrar allt och är mycket svår att positionera.

Dhiraj Murthy skriver i sin artikel *Towards a sociological understanding of social media – Theorizing Twitter* (2012) att vår dagliga interaktion med sociala medier är en stor del av vårt socioekonomiska liv. Vår aktivitet på sociala medier dirigeras av

vad han kallar kulturindustrin, institutioner som kontrollerar produktionen och konsumtionen av kultur. Vad vi lyssnar på för musik eller vad vi läser är förmedlat av dessa kulturindustrier, så som Facebook eller Youtube (Murthy 2012, s. 1065). Att avfärda exempelvis Twitter som ett ställe där ”inget av vikt händer” är att ignorera de symbiotiska processer som pågår mellan individ och kapital. På sociala medier publiceras individens inlägg omgående och det uppstår en slags publicitetsdriven kultur, en annonskultur som handlar lika mycket om att marknadsföra produkter som att marknadsföra självet, sin livsstil. Kommersiella aktörers placering av sina produkter i det offentliga rummet signalerar att livsstil bör kopplas samman med materiella värden. Enligt Giddens stämmer detta till viss del och han menar att kapitalet har en inbyggd kategoriseringsstruktur som differentierar och exkluderar grupper. Kapitalet erbjuder frigörelse från gamla mönster och gamla institutioner. Samtidigt skapar det ett vi och dem, ett klassiskt, traditionellt maktförhållande som praktiseras i syfte att definiera sitt eget jag (Giddens, 1991).

I *Tacit Narratives – The Meanings of Archives* (2001), beskriver Eric Ketelaar internet som ett övervakningssystem som använder en komplex struktur av teknologier för att samla in, processa och dela information om medborgare, anställda eller konsumenter för att sedan koordinera och kontrollera deras tillgänglighet till varor och tjänster. Han använder en metafor som också använts flitigt av Michel Foucault, där han beskriver det kapitalistiska internet som ett *panopticon*, en typ av fängelsebyggnad designad av Jeremy Bentham i slutet av 1700-talet, som har till syfte att disciplinera fångar. Ett panopticonfängelse består av en byggnad uppförd runt en gård med ett övervakningstorn i mitten. Fångarna på gården kan inte se vakten i tornet och vet därför inte vilket håll hen är vänd, vem hen bevakar. Det får som konsekvens, att fångarna alltid känner sig bevakade. Enligt Bentham skapar det en känsla av osynligt allvetande (Wikipedia 2016). Systemet arrangerar upplevelsen av makt som så, att disciplineringen kommer inifrån individen själv, från vetskapen av att hen är bevakad och från ovetskapen av vem, om eller när den bevakningen sker. Foucault beskriver hur individen befinner sig i en asymmetrisk övervakning där hen är sedd, men inte ser, där hen är ett objekt för information men aldrig delaktig i kommunikationen (Foucault 1978[1975]). Konsekvensen blir att fången disciplinerar sig själv, i rädsla för att göra fel, vilket starkt talar tillbaka till Giddens fria men skambeläggande människa som inte längre kan finna en extern entitet att skuldbelägga. De kapitalistiskt styrda sociala medie-aktörerna med Google i spetsen, övervakar individens aktivitet på nätet, bland annat för att kunna rikta och sälja annonser. Samtidigt har individen, generellt, ingen aning om vilken information som samlas in om hen. På så vis är hen bevakad, precis som fången i panopticonfängelset. Foucault menar att disciplinära åtgärder handlar om att göra ett objekt synligt, exponera det för världen, men att göra det omöjligt för objektet självt, att titta tillbaka.

Sociala medier kan i viss mån beskrivas som ett panopticon, inom vilket individer exponeras och utnyttjas av kapitalistiska strukturer. Samtidigt är internet en arena som individen tillsynes själv väljer att exponera sig på. Många gånger för att bygga

ett narrativ, en identitet, runt sig själv. Det skulle alltså kunna tolkas som att det sker ett utbyte mellan den sociala digitala plattformen och individen. Även om sociala medier inte går att jämföra med ett fängelse så går det genom Foucaults teorier om symbolisk makt, att se individen som en fånge i ett system som till synes är baserat på kunskap, kommunikation, organisation och samarbete, faktorer som i traditionell bemärkelse inte alls förknippas med makt, men som i denna kontext (sociala medier) är inbyggda affordanser designade för att styra våra relationer och våra kommunikativa mönster i syfte att tjäna pengar.

5. Metod

Peter Svensson & Göran Ahrne liknar val av vetenskaplig metod vid ett vägval där det gäller för forskaren att hitta, eller utforma, en rutt ”från brist på kunskap till kunskap, från en obesvarad fråga till ett svar, från ett problem till en lösning” (Svensson & Ahrne 2011, s. 19). Inom den samhällsvetenskapliga forskningsmetodikerna görs en åtskillnad mellan kvantitativa och kvalitativa metoder men här bör påpekas att dessa inte ska ses som varandras motsatser och att det ena angreppssättet inte måste utesluta det andra i ett forskningsarbete (Alvesson & Skoldberg 2008[2007], s. 17-19). Vi tillämpar just en kvalitativ och en kvantitativ metod för att producera vår analysbara data (begreppet producera här använt i syfte att synliggöra en aktiv forskarroll, Svensson & Ahrne 2011, s. 21-22); intervjuer av semistrukturerad karaktär samt en enkätundersökning med standardiserade frågeformuleringar. Den kvantitativa enkätundersökningen syftar till att ge oss en bredare överblicksbild av vårt forskningsområde och tjänar också som bakgrund och komplement till intervjuerna.

5.1 Intervjuer

Steinar Kvale & Svend Brinkmann (2014) talar om en ”halvstrukturerad livsvärldsintervju” utifrån begreppet fenomenologi där intervjuaren söker kunskap utifrån informantens perspektiv och livsvärld. De under intervjun beskrivna tankarna och upplevelserna kring ett visst fenomen kommer då, förhoppningsvis, bidra till nya insikter och en djupare förståelse för olika teman i informantens upplevda vardagsvärld (Kvale & Brinkmann 2014, s. 44-45). Då vi specifikt söker komma åt personliga resonemang och berättelser anser vi att denna typ av intervju lämpar sig bäst för vår undersökning. För att få svar på våra frågor har vi identifierat tre informanter som är drivande och aktivt arbetande med insamling och bevarande av sociala medier; personer som riktar blicken utåt från sin institution och mot det övriga samhället och som har en berättelse att förtälja. Våra tre informanter arbetar på olika typer av institutioner och har olika typer av befattningar, arbetsuppgifter och erfarenheter vilket också talar för mer dynamiska intervjuer där just informantens egna perspektiv kring våra teman kan belysas och lyftas fram. Den semistrukturerade intervjuformen ger alltså våra informanter möjligheten att, under intervjuens gång, själva utveckla sina tankar kring ämnet i stort samt vidare berätta om sina praktiska erfarenheter mer detaljerat.

Den kvalitativa och semistrukturerade intervjun ger också oss själva en mer obunden roll där informanternas svar och resonemang i vissa fall kan ge upphov till följdfrågor med nya infallsvinklar. Intervjuguiden ska alltså inte ses som ett helt fast och statiskt schema utan mer som en beskrivning av vad vi önskar få upp till diskussion. Vår egen erfarenhet kring insamling av sociala medier och medvetenheten om informanternas erfarenheter och kunskaper bidrar till att vi tillämpar en, med Kvale och Brinkmanns

ord, ”medveten naivitet” för att nå så heltäckande och opartiska beskrivningar som möjligt (Kvale & Brinkmann 2014, s. 48). Samtalen tillåts här, som beskrivits ovan, i viss mån att ta nya och från början oförutsedda riktningar där den producerade datan ger en mer varierad och nyansrik bild av informanternas perspektiv.

Gert W. Ryan & H. Russell Bernard (2003) beskriver i artikeln *Techniques to Identify Themes* olika metoder för finna olika teman i kvalitativ data. Författarna beskriver hur en intervjubaserad metod genererar förutbestämda teman redan vid utformningen av en intervjuguide. En forskare kan dock givetvis aldrig förutse informanternas svar vilket betyder att nya teman kan identifieras efter utförd intervju (Ryan & Bernard 2003, s. 88). Vid identifieringen av nya teman i vårt intervjumaterial letar vi efter, vad Ryan & Bernard benämner, ”similarities and differences”, detta inom den enskilda intervjun men framförallt i en jämförande analys av de tre informanternas olika utsagor. Vi strävar också efter att identifiera teman utifrån vårt teoretiska ramverk i syfte att försöka hålla analysen så nära den arkivvetenskapliga kontext inom vilken vi arbetar (Ryan & Bernard 2003, s. 91, s. 93-94).

Vår intervjuguide är utformad utifrån sex teman som vi identifierar som viktiga för vår undersökning; ”Presentation av informanten”, ”Ett informationssamhälle i förändring – en ny roll för arkivarien?”, ”Vilket värde har sociala medier som kulturarv? – värdering och urval”, ”Arkivets nya roll och makten över kulturarvet”, ”Utmaningar – Insamling och bevarande av sociala medier” och ”Faktorer att ta fasta på – framtidsvisioner” (se Bilaga 2.). Under varje tema följer specifika frågor, vissa färgmarkerade tillsammans med några specifika begrepp och nyckelord som vi anser som centrala för varje tema. Under temat ”utmaningar” har vi exempelvis fyra begrepp, eller nyckelord, som vi i studier av tidigare forskningsarbeten identifierat som problematiska gällande sociala medier och arkiv; teknologi, hantering, juridik och etik.

För att kunna samtala ostört och utan ovälkommen påverkan från utomstående element, har intervjuerna genomförts på respektive informants institution i slutna lokaler. Alla intervjuer har dokumenterats via ljudinspelningar vilket givit oss en större frihet att uppmärksamta och följa med i informanternas resonemang. Vi har båda närvarat under alla tre intervjuer och har valt att dela upp ansvaret; en har haft det övergripande ansvaret för själva intervjun medan den andre har antecknat i intervjuguiden och noterat att alla våra teman någon gång kommit upp till diskussion. Båda har dock tillåtits att delta i samtalet och bidra med följdfrågor.

Våra intervjuer har transkriberats i syfte att få ett mer överskådligt och lätthanterligt källmaterial att analysera. Utskrifterna är inte ordagranna transkriberingar av ljudupptagningarna utan våra egna översättningar från ett muntligt till ett skriftligt språk. Detta efter överväganden och ett medvetet val från vår sida i syfte att göra informanternas redogörelser mer läsbara. Då vi inte utför en diskurs- eller språklig analys är berättelserna i sig det primära där vi i skrift önskar uttrycka informanternas tankar och resonemang (Kvale & Brinkmann 2014, s. 221-222, s. 227). Valet att inte

skriva ut intervjuerna ordagrant har också en etisk dimension. Ordagrant transkriberade intervjuer, och kanske framförallt publicerade sådana, kan vara negativt påfrestande att läsa för den intervjuade då det muntliga språket kan te sig ologiskt och fragmentariskt i skrift (Kvale & Brinkmann 2014, s. 228).

Vid bearbetningen av våra transkriberade intervjuer nyttjar vi den teknik som Ryan & Bernard benämner som ”cutting and storting”, vilket av oss rent konkret utförs digitalt (Ryan & Bernard 2003, s. 94-96). I analysen av intervjuerna använder vi oss inledningsvis av våra forskningsfrågor samt intervjuguidens teman, dessa som utgångspunkter när vi läser våra transkriberade intervjuer. Vi tillämpar oss av färgkoder och färgmarkerar citat som vi anser kan kopplas till ett visst tema för att därefter försöka identifiera möjliga nya teman och underteman. Slutligen sorterar vi in citaten från de tre intervjuerna under identifierat tema för att, utifrån vårt teoretiska ramverk, dra slutsatser ur den analyserade datan.

5.2 Enkätundersökning

För att få en bättre helhetsbild av vårt forskningsområde kompletteras våra intervjuer med en enkätundersökning. Detta kvantitativa förhållningssätt ger oss, som tidigare nämnts, en större överblick. Som Eva Eggeby & Johan Söderberg konstaterar är kvantitativ analys antingen tidsbunden vid ett ögonblick, som i detta fallet februari-mars 2018, eller beskrivande över tid (Eggeby & Söderberg 2012[1999], s. 20). Vår enkätundersökning beskriver alltså ett fenomen vid en viss tidpunkt.

Enkätundersökningen genomförs med hjälp av online-verktyget *SurveyMonkey* och skickas till 54 utvalda institutioner. Enkäten innehåller sex påståenden där de förutbestämda svarsalternativen är ”fullt korrekt”, ”stämmer delvis”, ”stämmer inte alls” samt ”vet ej”. Till varje påstående finns också möjlighet att, på frivillig basis, lämna en kortare kommentar (se Bilaga 3). En avslutande sjunde fråga kan endast besvaras med hjälp av egna kommentarer. Enkätundersökningen analyseras som en helhet och undersökningen ska med andra ord ses som en övergripande ögonblicksbild av en sektor. Kommentarer tillåts ”tala med varandra” och med våra intervjuade informanter men kommentarerna kopplas inte till en specifik institution.

5.3 Avgränsningar

En lägesbeskrivning över svenska arkivs inställning till sociala medier som framtidens kulturarv är till sin natur bred, det är vi medvetna om, men vi har systematiskt avgränsat oss för att få en tydlig riktning på ämnet. Vi tycker att en översikt som vår är relevant att göra eftersom det har varit svårt att hitta ett liknande dokument, som beskriver denna problematik och dessa möjligheter ur ett svenskt perspektiv.

Eftersom både forskningsläget och praktiken, den faktiska insamlingen av sociala medier vid institutionella, svenska arkiv, fortfarande ligger i sin linda så har vi varit

medvetna om att vi troligtvis skulle stöta på informanter som med största sannolikhet inte praktiserar eller har kunskap om insamling och bevarande av sociala medier. I pilotstudien vi har gjort inför uppsatsarbetet (Carlberg & Eldevall, 2017), blev den lägesbilden tydlig och den har väglett oss i de slutgiltiga avgränsningarna i samband med uppsatsen. I pilotstudien intervjuar vi en arkivarie på Malmö stadsarkiv som berättar för oss att trots att stadsarkivet har en proaktiv inställning till insamling och riktad insamling så begränsas insamlingen av sociala medier till skärmdumpar.

Vi tycker dock att det är viktigt att i uppsatsen, peka ut de möjligheter som finns idag, när det kommer till insamling av sociala medier samt att visa att insamling och bevarande faktiskt praktiseras på vissa institutionella arkiv i Sverige. Det har alltså varit viktigt för oss att redan från början säkerställa att informanterna kan berätta något för oss om hur det är att praktiskt arbeta med sociala medier. Det viktigaste för oss har alltså varit att hitta personer med kunskap och erfarenhet i ämnet och det har avgränsat valet av informanter.

Vårt primära fokus ligger i de tre semistrukturerade djupintervjuerna vi gjort. Men på grund av att dessa tre informanter befinner sig i två av Sveriges största städer, Stockholm och Göteborg, har vi ansett att det varit relevant att bredda oss. För att kunna ge en mer övergripande lägesbeskrivning har vi känt att vi behöver fler röster och gärna röster som ligger spridda över landet. Vi har därför skapat en digital enkät som vi skickat ut till 54 stora och mellanstora arkiv i Sverige. Vi har valt att inte skicka enkäten till mycket små arkiv, så som lokala hembygdsarkiv, eftersom det är högst troligt att frågan om insamling av sociala medier aldrig kommit upp inom en sådan organisation. I övrigt anlägger vi inga begränsningar i typ av arkiv gällande enkäten. Både enskilda och offentliga arkiv har fått enkäten. Vi strävar som sagt efter att tillgodogöra oss en så bred bild som möjligt av nuläget. Arkiven som fick vår enkät finns alla registrerade i Riksarkivets databas Nationella arkivdatabasen (NAD).

5.4 Etiska överväganden

I Lund universitets *Lathund för etikprovning* läggs vikt vid begreppet samtycke. Detta berör den transparens som bör genomsyra den rekryteringsprocess som knyter informanter till ett forskningsprojekt (Görman 2017, s. 21-23). Kvale & Brinkmann beskriver vidare hur "informerat samtycke" är ett av fyra områden som vanligen diskuteras inom ramen för etiska överväganden i forskningssammanhang. De förklarar att detta samtycke inbegriper att informanterna vid tillfrågan tydligt informeras om undersökningens syfte och kontext samt den frivilliga aspekten av att delta och rätten att dra sig ur (Kvale & Brinkmann 2014, s. 107-108). Vi har kontaktat våra tre primära informanter samt deltagande institutioner i enkätundersökningen via e-post där vi har presenterat oss själva, vilken utbildning vi studerar samt att intervjuerna och enkäten är tänkta att användas inom ramen för en masteruppsats. Vi har också upplyst informanterna om att undersökningen och intervjuerna ska komma att diskutera insamling och bevarande av sociala medier i en arkivkontext. Våra tre primära informanter har kontaktats och tillfrågats direkt och accepterat att delta utan exempelvis någon överordnads samtycke.

Det andra området som Kvale & Brinkmann identifierar som etiskt problematiskt handlar om "konfidentialitet". Vi har valt att anonymisera våra informanter men är samtidigt medvetna om att det finns information i undersökningen som bidrar till att de skulle kunna identifieras. Här blir det en etisk balansgång då vi finner informationen angående informanternas arbetsplats samt tidigare och pågående arbetsprojekt som viktiga att förmedla till läsaren och för vår undersökning i stort. Å andra sidan anser vi att undersökningens ämne i sig, och det informanterna förmedlar, inte på något vis kan sägas vara kontroversiellt eller skadligt för någon och här kopplar vi också valet att behålla den informationen till Kvale & Brinkmanns tredje problemområde; "konsekvenser". Kvale & Brinkmann listar i punktform ett antal etiska frågor som bör övervägas i början av en intervjuundersökning och de två första av dessa handlar om undersökningens goda effekter samt hur undersökningen möjligen kan bidra positivt till informanternas upplevda vardag (Kvale & Brinkmann 2014, s. 105). Alla våra tre informanter har, utifrån sina yrkesroller och utifrån sina personliga engagemang, ett intresse av att våra forskningsfrågor blir belysta och att insamling och arkivering av sociala medier diskuteras än mer inom ABM-sektorn. Positiva effekter i stort är att våra forskningsfrågor lyfts fram och diskuteras och för våra informanter att deras arbete inom detta område blir uppmärksammat för potentiella läsare och framtida möjliga intressenter. Vi ser alltså inga tendenser att vår undersökning skulle kunna innebära några negativa konsekvenser för någon av våra intervjuade personer.

Våra tre primära informanter uttalar sig först och främst utifrån sina professionella yrkesroller men vissa resonemang förs också utifrån ett mer personligt och privat plan, framförallt då det gäller den informant vi valt att kalla Informant GRA. Det personliga perspektivet har varit viktigt för oss då vi intresserat oss för varför just dessa personer intresserat sig för sociala medier utifrån ett arkivperspektiv. Här har vi dock varit noga med att redogöra utifrån vilken roll informanten uttalar sig. Detta som en del av det etiska ansvar vi som skribenter har angående forskarens roll och att vi så korrekt och transparent som möjligt försöker representera de kunskaper och berättelser som våra informanter har förmedlat.

När det gäller vår enkätundersökning har vi haft mindre kontroll över vem som samtyckt till deltagandet och vidare vem som rent konkret har svarat på våra frågor. Detta i kombination med att vi anser att det här föreligger en större risk att någon skulle kunna ta skada yrkesmässigt, bidrog till att vi valt att anonymisera både personer och institutioner. Allt för att minimera risken för att någon identifieras.

Det fjärde osäkerhetsområdet som diskuteras av Kvale & Brinkmann handlar just om "forskarens roll". Här framhålls forskarens integritet och vikten av att forskaren har adekvata kunskaper för att kunna göra rätt överväganden i situationer där det etiska och det vetenskapliga ställs mot varandra. Inom ramen för detta lyfts också forskarens oberoende fram (Kvale & Brinkmann 2014, s. 111-112). Angående detta menar vi att

vi hela tiden strävat efter att representera vårt forskningsområde, våra informanter, oss själva och vår undersökning så rättvist och transparent som möjligt.

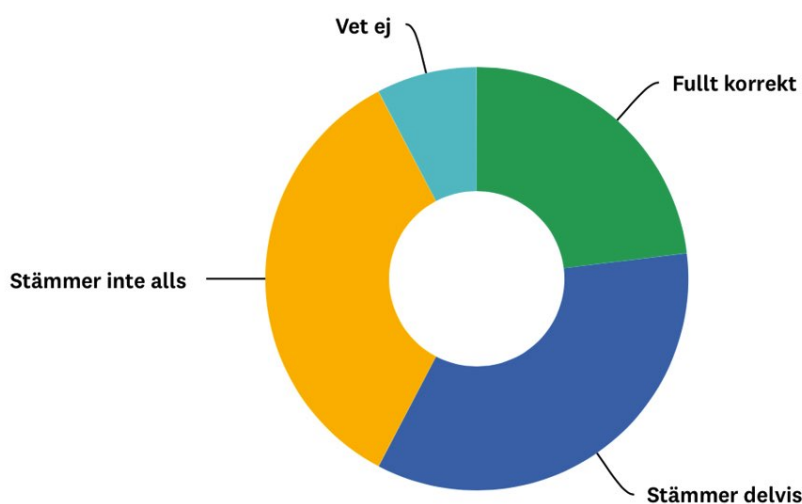
6. Resultaten av enkäten

Av 54 utskickade enkäter har vi fått tillbaka 26 svar, nära en 50 procentig svarsfrekvens, vilket kan räknas som ett resultat att dra slutsatser från. Att påpeka är dock att alla institutioner inte svarat på allapåståenden. Vi kommer här, med hjälp av diagram och medföljande siffror, presentera de kvantitativa resultaten och vidare gå igenom de kommentarer som de svarande institutionerna bifogat. De flesta svarande institutioner har valt att inte ge några kommentarer till de ifyllda svarsalternativen och varje påstående har sammanlagt fyra till sju kommentarer. Nr. 7 skiljer sig från övriga påståenden då vi här ber de svarande att med egna ord beskriva förhållandena på den egna institutionen. 16 har valt att svara på denna fråga.

6.1 Presentation av resultaten

Vi har använt en nätapplikation för att skapa vår enkät. Den har givit oss möjlighet att grafiskt exportera vårt resultat. Här nedan följer en presentation.

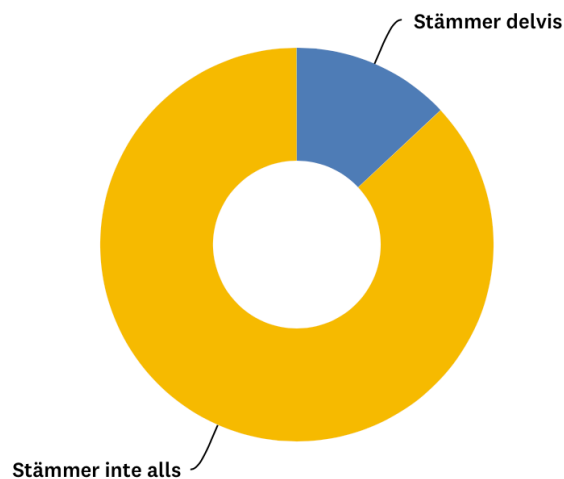
Påstående nr. 1: Vi bevarar våra egna sociala medier.

SVARSVAL	SVAR
Fullt korrekt	23,08% 6
Stämmer delvis	34,62% 9
Stämmer inte alls	34,62% 9
Vet ej	7,69% 2
TOTALT	26

23 % svarade ”Fullt korrekt” och drygt 35 % anser att detta delvis stämmer. Drygt 58 % av svarande institutioner bevarar med andra ord, i någon mån, handlingar som uppkommit i de egna sociala medierna. Drygt 35 % bevarar inte sina egna, eller har inga, sociala medier och drygt 8 % vet ej. Av de sex institutioner som valt svarsalternativ ”Fullt korrekt” har en valt att kommentera. På den institutionen finns en IT-enhet som utarbetat rutiner kring bevarande av de egna sociala medierna. Under ”Stämmer delvis” finns även här en kommentar. Denne menar att de på den institutionen både bevarar och gallrar sina sociala medier utifrån gallringsbeslut. Här kan argumenteras för en tolkningsproblematik då den kommentaren, utifrån vår tänkta fråga, egentligen möjligen skulle passa bättre under ”Fullt korrekt. Under ”Stämmer inte alls” kan vi ur de fem kommentarerna utläsa följande resultat; styrelsen på institutionen värderar inte de egna sociala medierna som viktiga att bevara, teknik och kompetens saknas, gallringsbesluten är gamla och har inte uppdaterats med sociala medier i åtanke, sociala medier gallras vid inaktualitet och att visst material från sociala medier, utifrån en policy, diarieförs.

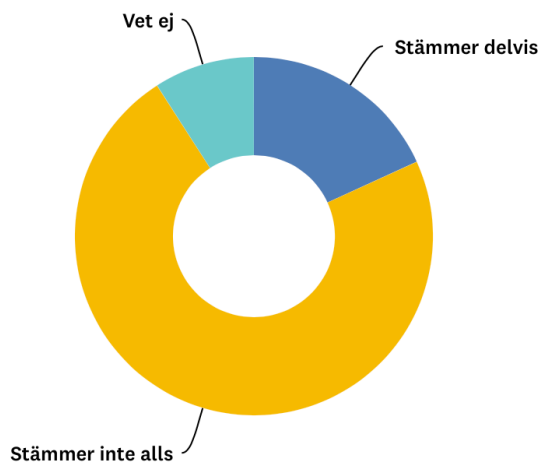
Påstående nr. 2: I vårt uppdrag ingår riktad insamling av andras sociala medier.

SVARSVAL	SVAR
Fullt korrekt	0,00% 0
Stämmer delvis	13,04% 3
Stämmer inte alls	86,96% 20
Vet ej	0,00% 0
TOTALT	23

0 % av svarande institutioner menar att det ingår i deras uppdrag att samla in andras sociala medier medan 13 % ändå anser att detta delvis stämmer. Drygt 87 % menar att detta inte alls ingår i deras uppdrag. Av de tre institutioner som anser att detta delvis stämmer har en lämnat kommentar och här kan vi utläsa att denna institution samlar in sociala medier som en del av en verksamhets arkiv men inte via riktad insamling per se. Av de 20 som valt alternativet ”Stämmer inte alls” har tre lämnat kommentarer. Här kan vi se att det i institutionens uppdrag endast ingår bevarande av de egna allmänna handlingarna, att de inte riktat insamling specifikt mot sociala medier men däremot bevarar sociala medier som en del av en verksamhets arkiv och att detta, informanten veterligen, ej har diskuterats i arkivets styrelse. Den sistnämnda kommentaren innehåller också en beskrivning av ett pågående projekt där institutionen aktivt bevarar gratis nedladdningsbara e-publikationer.

Påstående nr. 3: Vi har gjort insamlingar av material från andras sociala medier.

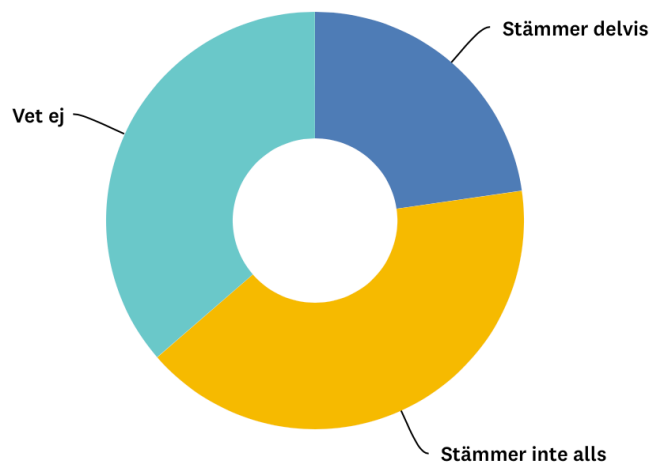

SVARSVAL	SVAR
Fullt korrekt	0,00% 0
Stämmer delvis	18,18% 4
Stämmer inte alls	72,73% 16
Vet ej	9,09% 2
TOTALT	22

0 % av svarande institutioner har samlat in material från andras sociala medier medan 18 % ändå anser att detta delvis stämmer. Drygt 73 % anser att påståendet inte alls stämmer medan 9 % inte vet. En av de två, av de fyra institutioner som svarat ”Stämmer delvis”, har kommenterat detta med att de under ett samtidsdokumenterande projekt arkiverat ett urval av sociala medier från olika organisationer; detta i kombination med insamling av en mängd andra handlingar kopplade till en viss specifik händelse. Den andra institutionen har funderingar kring insamling av två olika ”sociala medie-händelser” men tror i nuläget att detta

resulterar i mindre insamlingar på papper då digitalt bevarande kan vara omständigt. Av de sexton institutioner som anser att detta inte alls stämmer har två kommenterat. Den ena av dessa anser att det krävs tillräckligt med resurser att samla in äldre maskin- och handskriven korrespondens men uttrycker en oro för e-post från mitten av 1990-talet och vidare att sociala medier ofta innehåller ”skräpkommentarer” och information med litet värde att spara medan den andre kort och gott kommenterar svaret med ”inte vad jag vet”.

Påstående nr. 4: Min institution vill, men har inte möjlighet att göra insamlingar av material från andras sociala medier.

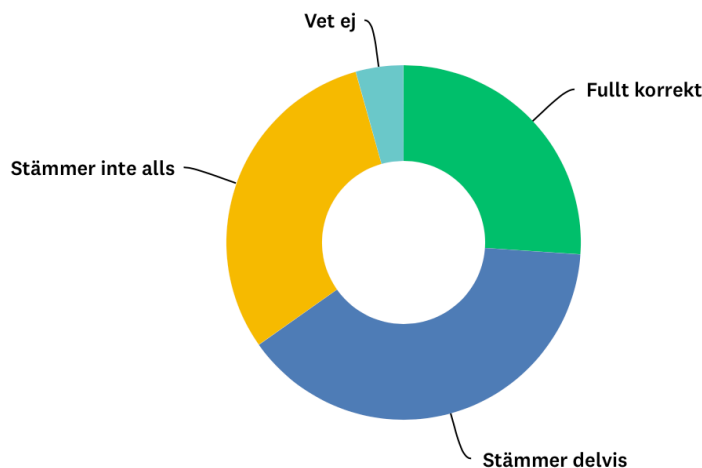

SVARSVAL	SVAR	
Fullt korrekt	0,00%	0
Stämmer delvis	22,73%	5
Stämmer inte alls	40,91%	9
Vet ej	36,36%	8
TOTALT		22

0 % av svarande institutioner anser att detta är ett ”Fullt korrekt” påstående medan drygt 23 % menar att detta delvis stämmer. Drygt 41 % har svarat att detta inte alls stämmer medan 36 % inte vet. Av de fem institutioner som svarat ”Stämmer delvis” har två kommenterat och här kan vi läsa att kompetensen och tekniken saknas och att vissa tjänstemän är för att göra insamlingar från sociala medier medan viljan från chefer saknas. En kommentar har lämnats i samband med svaret ”Stämmer inte alls” och här förklaras att det inte ingår i den institutionens uppdrag att arkivera andras handlingar om de ej levererats till dem. Två av åtta institutioner som svarat ”Vet ej” har också kommenterat detta. Här kan vi först utläsa att de enda sociala medier av potentiellt intresse är de som handhas av de arkivbildare de har i uppdrag att bevara. På den andra kommenterande institutionen beskrivs att frågan inte riktigt finns på

bordet och här argumenteras det också för att protokoll och fotografier fortfarande har ett högre värde att bevara än sociala medier; detta utifrån informationsinnehåll. Här beskrivs en svårighet i att, i sociala medier, värdera vad som är viktigt att spara då de ofta innehåller ovidkommande information såsom exempelvis val av mat och dryck på möten till rena ”flumkommentarer”.

Påstående nr. 5: På min institution diskuteras vi insamling av sociala medier.

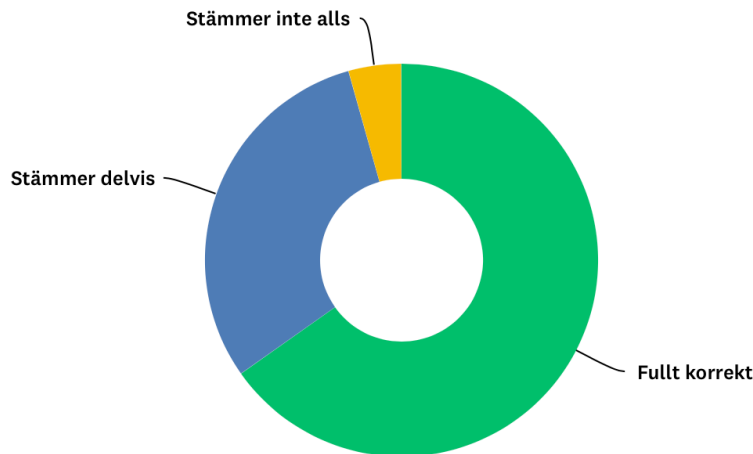

SVARSVAL	SVAR	
Fullt korrekt	26,09%	6
Stämmer delvis	39,13%	9
Stämmer inte alls	30,43%	7
Vet ej	4,35%	1
TOTALT		23

26 % av svarande institutioner har svarat att det på deras institution diskuteras insamling av sociala medier. 39 % anser att detta stämmer delvis medan 30 % menar att detta inte alls stämmer och 4 % har svarat ”Vet ej”. En av sex institutioner som valt svarsalternativet ”Fullt korrekt” har kommenterat detta med att det mer diskuteras hur insamling av sociala medier kan utföras; att de bör arkiveras är alla medarbetare överens om. Av de sex institutioner som svarat ”Stämmer delvis” har två lämnat kommentarer och den första förklarar att det inte diskuteras insamling men väl bevarande av de egna sociala medierna. På den andra institutionen beskrivs hur detta diskuteras medarbetare emellan i olika arbetsgrupper men att tidigare chefer inte har kunnat se nyttan av att ens diskutera insamling av sociala medier. Förhoppningen är att nya chefer ska förhålla sig annorlunda i denna fråga och att detta då kan komma till diskussion på institutionens alla nivåer. En institution har svarat ”Vet ej” och kommenterat detta med att diskussioner rörande sociala medier på hans arbetsplats handlar om i vilken omfattning de ska användas. Hen menar att de resurser som läggs på sociala medier hellre borde läggas på deras kärnverksamhet av insamling,

bevarande och arkiverande av papper, fotomaterial och ”av-inspelningar”. De nya grupper i samhället de når via sociala medier kommer, enligt kommentaren, i vilket fall som helst inte skaffa sig ett fördjupat intresse för institutionens verksamhet.

Påstående nr. 6: Jag tycker att material från sociala medier hör hemma i arkivet och att det är ett viktigt kulturarv.

SVARSVAL	SVAR
Fullt korrekt	65,22% 15
Stämmer delvis	30,43% 7
Stämmer inte alls	4,35% 1
Vet ej	0,00% 0
TOTALT	23

65 % av de svarande informanterna anser att material från sociala medier är ett viktigt kulturarv som hör hemma i arkiv. 30 % menar att detta delvis stämmer medan resterande 4 % (en svarande) anser att detta inte alls stämmer. Av de femton som svarat ”Fullt korrekt” har tre lämnat kommentarer. Den första av dessa beskriver att detta är viktigt men att handlingsmängden är så pass stor att aktiva urval och gallring måste ske. Den andra kommentaren beskriver att institutionen gärna skulle vilja bevara olika webbsidor men att ekonomiska resurser saknas för att upprätthålla ett kontinuerligt och löpande arbete kring detta. Den tredje kommentaren ger uttryck för att detta är en väldigt viktig fråga utifrån ett samtidsdokumenterande perspektiv och att insamlingar diskuteras, både inom institutionen och med representanter utanför organisationen. Av de sju svarande informanter som anser att påståendet delvis stämmer har en kommenterat och menar att sociala medier är ett viktigt kulturarv men att det ur en arkivteoretisk synvinkel blir problematiskt då det inte går att fastställa en ägare/arkivbildare.

Nr. 7: Beskriv med egna ord varför eller varför inte din ABM-institution samlar in sociala medier.

Av de 26 institutioner som valt att svara på vår enkät har 16 stycken, med egna ord kommenterat varför- eller varför de inte, utifrån sin egen institutions perspektiv samlar in sina egna eller andras sociala medier. Vi har anonymiserat institutionerna men eftersom vi har fått in så många kommentarer på fråga sju, har vi valt att kategorisera institutionerna i fyra grupper. Allt för att försöka förstå om det finns någon skillnad i attityden till sociala medier, beroende på vilken typ av arkiv informanten svarar ifrån. De fyra kategorierna är bestämda utifrån vilka som svarat och de är:

- Landsarkiv: 3 kommentarer
- Stadsarkiv: 3 kommentarer
- Museer: 4 kommentarer
- Enskilda arkiv och arkivförbund: 6 kommentarer

Två av landsarkiven känner inte till att de någonsin fått in några leveranser av sociala medier. Alla tre svarande landsarkiv ser det som en del av verksamheten, att samla in sina egna sociala medier.

Två av stadsarkiven skriver att de inte bevarar några sociala medier alls, varken sina egna eller andras. Detta på grund av "föråldrade riktlinjer" som inte har uppdaterats på grund av bristande resurser och ointresse från chefer, samt brist på kunskap och kunskap om den teknik som behövs. Det tredje stadsarkivet skriver att de bevarar sina egna sociala medier och att de har ett uppdrag som kommunarkiv att arkivera kommunens handlingar. De ser sociala medier som en del av dessa handlingar.

Av de fyra museer som svarat, uppger tre att det inte görs någon insamling av sociala medier alls inom institutionen. De menar att de inte har kunskap om digitalt bevarande eller juridiken kring sociala medier. "Vad får, får man inte göra?" En av dessa tre institutioner har inte haft någon fast anställd arkivarie, förens på senare tid. "Vi har inte varit medvetna om att en insamling behöver göras". Det fjärde museet skiljer sig dock väsentligt från de andra. Museet ser insamling av digitala medier som en självklar del i deras uppdrag och de anser att de "bevarar ett kulturarv enligt urvalsprinciper". Samtidigt nämner de att det är en resursfråga, vilket kan indikera att de egentligen vill samla in mer än resurserna tillåter.

De sex enskilda arkiv som svarade är av relativt vitt skilda karaktär. Här är en sammanfattning av deras kommentarer. Fem av arkiven eller arkivförbunden uppger att resursfrågan är den absolut mest springande punkten. Som vi tolkar deras svar, samlar de inte in några sociala medier alls. Två av dessa fyra arkiv nämner att de inte har resurser nog att prioritera sociala medier. Viljan finns, men arkiven anser att högre chefer inte är intresserade av insamlingen. Samtidigt ser de bevarandet av den egna verksamhetens sociala medier som en naturlig del i arkivverksamheten. Ett av

arkivförbunden skriver att sociala medier “bör deponeras hos dem”. Det sjätte enskilda arkivet har tidigare samarbetat med en forskningsinstitution som tagit fram en mjukvara för insamlande av sociala medier. Tyvärr blev det projektet för dyrt att hålla levande men informanten menar att de i alla fall har möjlighet idag, att ta emot sociala medie-loggar. Trots det goda initiativet ser vi även här hur resurs- och prioriteringsfrågan spelar stor roll.

7. Analys av resultaten – intervjuer och enkät

Vi har i detta kapitel valt att väva in resultatdelen av intervjuerna i analysen eftersom vi tolkar det, som att en presentation av de svar vi fått i våra djupintervjuer, gör sig bäst i jämförelse med varandra. Det är också svårt att presentera resonerande svar som ett resultat, som fakta, eftersom informanterna många gånger är tvetydiga och flytande i sina svar. Vi tror, att genom att fläta samman resultat och analys, ger vi en vidare och tydligare bild av den problematik som finns runt insamling av sociala medier och vad som faktiskt görs. Enkäten har vi valt att använda som en kommenterande enhet, till de svar vi fått från informanterna. De tre institutioner vi har besökt ligger alla i storstadsområden (Stockholm och Göteborg). Vi låter därför enkätundersökningen bekräfta eller dementera de svar våra informanter ger oss, allt för att få en bredare bild av attityden till – och de svårigheter som svenska ABM-institutioner upplever – när det kommer till insamling av sociala medier.

7.1 Intervjuerna – en presentation av informanterna

Ur våra semistrukturella djupintervjuer har vi extraherat ett resultat utifrån de teman vi skapat till intervjuguiden (se Bilaga 2) med utgångspunkt i våra forskningsfrågor. Under arbetet har vi omdefinierat dessa teman och vi har omformulerat rubrikerna i analysdelen utifrån dessa förändringar. Vi har valt att inte gå in djupare på de tekniska beskrivningar som vissa av informanterna gör, om det inte är av stor vikt för resultatet eller analysen av vår undersökning. Nedan presenterar vi varje informant var för sig och gör sedan en gemensam, jämförande analys av de resultat vi vaskat ur informanternas svar. För att underlätta för läsaren har vi valt att döpa informanterna till KB (Kungliga biblioteket), NM (Nordiska museet) och GRA (Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad). Vi anser att det på ett tydligt sätt markerar vilken institution informanten arbetar på och ur vilken vinkel hen uttalar sig. Vi vill dock åter förtydliga, att vissa åsikter som informanterna har, är personliga vilket vi förtydligar i texten.

Våra identifierade teman i analysen är:

- Sociala medier som röst och fenomen i arkiv. *Underteman: Insamling och värdering. Demokratiska aspekter - maktaspekter. Sociala medier - en arena för samtiden.*
- Ett informationssamhälle i förändring. *Underteman: Arkivet och arkivariens roll i det nya medielandskapet. En scen för privata initiativ.*
- Utmaningar, möjligheter och framtid. *Underteman: Utmaningar kopplade till teknik. Utmaningar kopplade till juridik. Utmaningar kopplade till etik och tillgänglighet. Framtiden.*

7.1.1 Informant KB

Informant KB har varit chef i olika positioner. Både inom statens ljud- och bildarkiv och på Kungliga biblioteket. Idag arbetar hen på Kungliga biblioteket som verksamhetsutredare inom avdelningen för ledningsstöd. Avdelningen leds av biträdande riksbibliotekarien, Lars Ilshammar. Avdelningen för ledningsstöd har olika funktioner: Här finns två jurister, verksamhetsutredare och en Chief information officer (CIO), en strategisk it-chef. Som verksamhetsutredare jobbar Informant KB med olika saker. Senast gjorde hen ett budgetunderlag, i vilket hen analyserar situationen för Kungliga biblioteket, uppdraget kontra bland annat medieutvecklingen och samhällsutvecklingen i övrigt. Informant KB äskar också särskilda medel för satsningar, som behövs men som inte har fasta medel i budgeten.

Informant KB är intresserad av sociala medier utifrån utredningen *Plikten under lupp!* (Konstenius 2017). Hen säger att medieutvecklingen idag visar att nya medier som skiljer sig helt ifrån vad vi är vana att samla in, kommer starkt. Informant KB tycker att det är tveklöst att detta material har en väldigt stor betydelse för hur samhället utvecklas. Informant KB vill vara tydlig med att hen pratar både utifrån sin chefsroll på Kungliga biblioteket men också som privatperson. Informant KB är också en av deltagarna i Digisam, en plattform där statliga aktörer tillsammans försöker skapa de gemensamma lösningar som krävs för att kunna tillgängliggöra ett digitaliserat kulturarv (Digisam 2018).

7.1.2 Informant NM

Informant NM arbetar på avdelningen för digital interaktion på Nordiska museet i Stockholm, med digital verksamhetsutveckling. Nordiska museet visar hur människor i Norden bött, ätit, klätt sig och firat sina traditioner, från 1500-talet och framåt. Av stadgarna framgår att "museet har till uppgift att bevara och levandegöra minnet av liv och arbete i Sverige, företrädesvis för tiden efter 1520". Institutionen drivs av en stiftelse, upprättad 1880, vars ledamöter är tillsatta av regeringen men följer stiftelsens stadgar och stiftelselagen. 70 % av museets anslag kommer från statliga medel. Nordiska museets arkiv omfattar ungefär 4000 hyllmeter arkivalier: Uppteckningar, självbiografier, dagböcker, gårdsarkiv, familjearkiv, arkiv från personer, företag och föreningar. Arkivet har också Sveriges största kulturhistoriska fotosamling med cirka 6 miljoner bilder (Nordiska museet 2018b).

Informant NM har skrivit den senaste versionen av museets digitala strategi. Informant NM har också en bakgrund inom arkivsektorn. Hen började sin yrkeskarriär på Stadsarkivet i Stockholm men är inte arkivarie. Under sex år arbetade Informant NM på stadsarkivet och på Centrum för näringslivshistoria innan hen kom till Nordiska museet. Informant NM arbetar utöver digital planering med insamlingsfrågor. Under många år har hen arbetat med museets sociala medier och paketerat kunskap som hen postat på bland annat Facebook. Men Informant NM är också delaktig i forskningsprojektet *Collecting Social Photo* som presenterats i avsnittet 2.3 *Insamling och bevarande av sociala medier – en översikt*.

7.1.3 Informant GRA

Vår tredje informant arbetar som arkivarie på Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad. Det är en arkivmyndighet med två stora huvudmän, Västra Götalandsregionen, landstinget, och Göteborgs stad, kommunen. Det är en ovanlig konstruktion i Sverige, att ha en gemensam nämnd för två så stora offentliga verksamheter. Informant GRA kallar institutionen för en “världsunik arkivnämnd”. Vanligtvis är kommunstyrelsen arkivmyndighet. Regionarkivet är uppdelat i tre avdelningar: tillsyn och rådgivning, depå och it. Informant GRA arbetar med en fot i avdelningen för tillsyn och rådgivning och den andra i avdelningen för it. På så sätt fungerar hen som en brygga mellan arkivarier och utvecklare.

Informant GRA har varit anställd på arkivet i sex år och har under den tiden mer och mer glidit över på frågor som rör digitalt bevarande. Hen har främst hand om frågor som rör specifikationer för digital information: hur information ska kunna extraheras från verksamhetssystemen och hur informationen ska se ut utanför systemet och hur den ska bevaras. Men hen har också ansvar för arkivering av sociala medier, en som Informant GRA uttrycker det, “liten blindtarm på verksamheten”. Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad har haft i uppdrag att samla in sina egna sociala medierhändelser sedan 2001. Uppdraget fokuserar inte bara på sociala medier utan också webb och webbt teknik.

Informant GRA undervisar deltid på Göteborgs universitet, på arkivutbildningen. Men vad som gör Informant GRA specifik är att hen på fritiden, även arbetar med att utveckla mjukvara för att exempelvis kunna bevara sociala medier. Informant GRA driver också en egen arkivverksamhet, inom vilken hen använder dessa mjukvara för att skapa ett sociala medier-arkiv med fokus på nutida händelser i samhället.

Att Informant GRA har så pass många yrkesidentiteter gör att hen svarar på våra frågor utifrån olika perspektiv. Ibland svarar hen som regionarkivarie och ibland som privatperson. Vi kommer att förtydliga ur vilken yrkesroll Informant GRA har svarat.

7.2 Sociala medier som röst och fenomen i arkiv

I ett sammanhang som rör sig runt utvecklingen av informationsspridning och bevarande av information, kommer 1990-talet med all säkerhet bli ihågkommet för det årtionde, då persondatorn fick sitt verkliga genomslag och det globala intranätet, internet, verkligen mognade och togs i bruk på en mycket högre nivå än tidigare. Både av privatpersoner, organisationer, företag och offentliga förvaltningar. I korthet, 1990-talet var årtiondet då användandet och producerandet av digitala dokument gick från chefens skrivbord, till arbetarens skrivbord (Campbell-Kelly & Aspray et. al, 2014). Idag använder vi internet i en omfattning som säkert var svår att förutspå på 90-talet. I en nutid då wi-fi och mobilt bredband regerar samhället, kan du som social aktör, som medie professor Nick Couldry kallar det i sin bok *Media, society, world: social theory and digital media Practice* (2012), var som helst i den fysiska rymden koppla upp dig och kommunicera med andra sociala aktörer. Internets konsekvenser

för interaktionen mellan individer är därför radikal. Online-aktiviteten idag förändrar det utrymme i vilket mänsklig, social interaktion äger rum. Den förändrar även antalet kontaktpunkter mellan individen och resten av världen vilket betyder att vi idag kan påverka varandras liv på ett helt nytt sätt än tidigare. Hela den sociala organisationen individer emellan förändras enligt Couldry (2012).

Denna strukturella förändring i socialt organiserade, som vi ser, torde vara intressant för arkivet att försöka förklara, samt att bevara. Terry Cook beskriver, att man som arkivarie inom en offentlig institution, bör försöka hitta the hot spots eller beröringspunkterna mellan stat och samhälle för att få ett så brett spektra av samtidens som möjligt (Cook, 2007, se också vårt avsnitt om macro appraisal, 4.3). Så som vi tolkar det, utifrån Cooks teori, torde en myndighets Facebooksida vara en sådan "het punkt", en mötespunkt mellan samhälle och stat, där kommunikation och en slags friktion uppstår som kan berätta något om vårt samhälle. Samtidig finns det hinder. Mediet i sig, är inte lika lättfångat som en bok eller ett protokoll. Man pratar om bristande resurser, om teknik och om snårig juridik. Som en av de som svarat på vår enkät uttrycker sig "Hur gör man!?" Vi kommer upptäcka i den här analysen, att det är problematiskt att ta sig an en insamling av sociala medier men att det faktiskt finns teknik att tillgå för den som frågar. Det finns också sätt att komma runt sociala mediernas ofta mycket snåriga juridik. Viktigast av allt, det verkar som att, utifrån vår undersökning, de flesta institutionella ABM-arkiv i Sverige faktiskt värderar sociala medier högt i teorin och att de ser mediet som en del i vårt framtida kulturarv. Detta ger en antydning om, att hindren kan ligga i resurser och kunskap men också i strukturella, invanda tankemönster som kan vara svåra att ta sig ur.

De tre ABM-institutioner som vi har besökt har alla, i någon form, aktivt värderat sociala medier som ett viktigt kulturarv. Två av dem har också, på olika sätt, aktivt samlat in och/eller bevarat och arkiverat material från sina egna och andras sociala medier. Kungliga biblioteket har inte någon riktad insamling av sociala medier men Informant KB berättar att frågan är aktuell. Insamling och bevarande av andras sociala medier är fortfarande en relativt lokal företeelse som ofta initieras på intresse från enskilda arkivarier. Däremot samlar över hälften (drygt 58 %) av de institutioner som svarat på vår enkät, in sina egna sociala medier, även om det inte finns några specifika rekommendationer från Riksarkivet (RA) gällande detta. Som det ser ut idag, rekommenderar både Sveriges kommuner och landsting (SKL 2018) och e-delegationen, idag e-sam (E-delegationen 2010) utifrån Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om elektroniska handlingar (RA-FS 2009:1-2), att endast skärmdumpar av myndighetens sociala medier, med jämna mellanrum bör tas för att ge en ögonblicksbild av det sociala mediets utseende. Av de tre ABM-institutioner vi besökt, anses skärmdumpar vara ett undermåligt format. Framför allt Informant GRA, på Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad, förkastar formatet helt och menar att en skärmdump aldrig kan återge dynamiken i det sociala mediet. Att bevara en skärmdump, handlar enligt Informant GRA, endast om att bevara ett utseende. Inte vad som kommuniceras genom mediet integrerande egenskaper. Om vi går tillbaka till enkäten, framgår det inte vilken teknik de insamlade institutionerna

använder sig av. Det hade varit intressant att fråga men tyvärr halkade denna idé mellan stolarna.

Även e-pliktslagen (SFS 2012:492) lämnar utrymme för tolkningar gällande insamling och bevarande av sociala medier. Den säger att exemplar av digitala publikationer, som är framställda av privatpersoner, företag, organisationer, myndigheter eller liknande, som är etablerade i Sverige och/eller är yrkesverksamma i relation till materialet, ska pliktas till Kungliga biblioteket. Det utelämnar en stor del av producerat, digitalt material. Däribland publikationer på sociala medier. I utredningen *Plikten under lupp!* (Konstenius, 2017), en skrift om det skiftande medielandskapet vi står inför som framställts av Kungliga biblioteket, konstateras att mycket av det elektroniskt publicerade materialet som faller utanför e-pliktstagstiftningen är av stor vikt för att förstå vår samtid. Detta material är också viktigt för framtida forskning.

7.2.1 Insamling och värdering

Kungliga biblioteket var 1997, först i världen att, tillsammans med *Internet archive*, göra så kallade robotsvep. Med åren har den här sortens insamling utvecklats i många andra länder och idag har Kungliga biblioteket inte någon särskilt avancerad robot. Vid robotsvepen är det omöjligt att förutse exakt vad som samlas in. Det är också svårt att söka i materialet eftersom det saknar unika identifikationer och beskrivande metadata (Konstenius 2017). Men resultatet ger enligt Informant KB en översiktlig bild över hur den svenska webben utvecklas över tid. Informant KB berättar att Kungliga biblioteket gör robotsvep över nätet ungefär två gånger per år. Det är vad de har kapacitet till. Svepet är inriktat på svenska sidor (.se) och sidor relaterade till Sverige. Informant KB menar att roboten ska fungera som ett komplement till e-pliktslagen som endast innefattar professionellt framställt, digitalt material från grundlagsskyddade publicister. Roboten samlar inte in några utländska webbsidor, vilket betyder att nästan inga sociala medier samlas in. Roboten kan heller inte fånga ljud eller rörlig bild och den kan inte ta sig in bakom lösenord. Det får till följd att mycket av det fördjupade och kontextualiserande materialet, det som innehåller länkar till exempel, inte kan samlas in. Roboten har enligt Informant KB massor av begränsningar.

Vad som är lite intressant i sammanhanget är att robotsvepen, när de påbörjades 1997, utfördes inom ramarna för ett projekt. Enligt Informant KB kallades det på Kungliga biblioteket rätt och slätt för *Projektet*. Kungliga biblioteket fick ett lagstöd, för att kunna tillgängliggöra material som samlats in i projektet. Idag, trettio år senare, sker robotsvepen fortfarande inom de juridiska ramarna för projektet. Men enligt Informant KB är det inte längre någon på institutionen som ser det som ett projekt. Insamlingen är en integrerad del i Kungliga bibliotekets verksamhet men ändå finns inget stöd för svepen med roboten i e-pliktslagen. I juridisk mening är robotsvepen på så vis fortfarande en sidoverksamhet. Tillhandahållandet av det material som samlas in i projektet är restriktivt. Så här står det i *Plikten under lupp!*

... personuppgifter får behandlas i projektet bara om det är nödvändigt för att tillgodose behovet av forskning och information. Åtkomst får medges till uppgifter i projektets databas bara via terminaler inom KB:s lokaler. Det finns också begränsningar för vilka sökbegrepp som får användas, där sökning på så kallade känsliga personuppgifter är undantagna.

(Konstenius, 2017 s. 21)

För att Kungliga biblioteket ska kunna samla in vad utredningen *Plikten under lupp!* (Konstenius 2017, s. 51) kallar "relevanta e-publikationer" krävs enligt Informant KB en pliktlagstiftning som innefattar både ett lagstöd för insamling med roboten och ett lagstöd för kompletterande insamlingsmetoder. Det vill säga, en lag som ger Kungliga biblioteket rätt att samla in material som robotsvepen missar. Bland annat sociala medier. Informant KB anser att den nya dataskyddsförordningen som trädde i kraft den 25 maj 2018 (The General Data Protection Regulation, GDPR) kan ge utrymme för en förändring gällande tillgänglighöret av materialet, vilket enligt Kungliga biblioteket är av "största vikt" (Konstenius 2017).

Varför har Kungliga biblioteket, som i slutet av 90-talet var så i framkant med att göra svep över svenska webbsidor, ännu inte stöd i e-pliktslagen (SFS 2012:492) för att göra detta? Är det en fråga om attityd eller handlar det snarare om en snårig och trögflytande lagstiftning? Kanadensiske arkivarien Terry Cook är under 1990-talet, kritisk till professionens försök att hantera de elektroniska dokumenten som om de vore analoga. Enligt honom används koncept, terminologi och praktik skräddarsydda för analoga handlingar (Underhill & Underhill 2016). Denna bild bekräftas, runt tio år senare, av Jas Purewal, advokat på byrån Osborne Clarke och specialist på digital underhållning och digitala medier. Han citeras i en artikel i *The Guardian Do you own your digital content* (Osborne 2012) som uppmärksammar skådespelaren Bruce Willis kamp mot Apple. Willis strider för att hans döttrar ska få ärva hans digitala spellistor i iTunes. Men Apple motsätter sig detta och hävdar att Willis och alla vi andra, endast äger licensen till att spela låtarna. Dessa licenser är kopplade till ett personligt konto och kan alltså inte ärvas av någon annan. Purewal säger att runt om i världen befinner sig den lagstiftning som ska reglera digitalt material, upphovsrätt och ägande, i ett flytande tillstånd. Lagarna har enligt Purewal inte utvecklats i takt med att digital information och digitala innovationer, gjort det. Lagarna är, enligt honom, fortfarande fokuserade och skapade för att reglera fysiskt material (Osborne 2012).

Även om Cook, inte specifikt talar om juridiska hinder rörande digitala handlingar så som Purewal gör, så kan vi genom de två exemplen ovan få en förståelse för hur snabb digitaliseringens framfart är i förhållande till lagar och regler, standarder och hanteringsplaner. Vi kan möjligtvis också skönja hur svårt vi som människor, individer, men också kollektiv, har att anpassa oss efter de nya angreppsvinklar som behöver anläggas på ett digitalt fött material. Att Kungliga biblioteket i Sverige inte har stöd i e-pliktslagen (SFS 2012:492) för att göra sina robotsvep, kanske kan förklaras med att det ännu inte finns några direkta förebilder, inga lagar som hanterar den här sortens material och de nya utmaningar som ingår i köpet. En internationell lagstiftning som från början är anpassad till digitalt material torde därför vara

välkommen som inspiration och som vägledning för många länder. Möjligtvis kan den nya dataskyddsförordningen, GDPR, som instiftats på EU-nivå i syfte att stärka skyddet gällande individers personuppgifter och som i Sverige ersatte PuL (SFS 1998:204), vara ett första steg i en sådan utveckling.

Det är tydligt att Kungliga biblioteket särskiljer sig från Nordiska museet och Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad så till vida att de är Sveriges pliktbibliotek och att de agerar strikt utifrån de lagar som är skrivna av regeringen, bland andra e-pliktslagen (SFS 2012:492) och lagen om pliktexemplar (SFS 1993:1392). Kungliga biblioteket har också en praxis som säger att institutionen alltid ska eftersträva objektivitet. Enligt Informant KB finns objektiviteten automatiskt inbyggd i pliktbibliotekets verksamhet eftersom man samlar in allt publicerat material i Sverige. På så sätt undviker Kungliga biblioteket ett subjektivt urval. Dock skulle vi, inom ramen för denna uppsats, kunna hävda att traditionella publikationer, så som exemplar av en dagstidning, indirekt premieras. För att visa upp en tydlig bild av detta, kan vi ta ett exempel. Felix Arvid Ulf Kjellberg, mer känd som Pewdiepie på sin Youtube-kanal, hade i april 2018 mer än 62 miljoner följare och mer än 17 miljarder visningar världen över (Wikipedia, 2018b). Kjellberg, som spelar och kommenterar tv-spel på sin kanal, skulle kunna ses som den mest publicerade svensken i vår tid. Ändå samlar Sveriges pliktbibliotek inte in Kjellbergs poster. På så vis hamnar Kungliga biblioteket, trots sin strävan efter objektivitet, ändå i ett subjektivt förfarande. Och frågan om vad som värderas som framtidens kulturarv av det etablerade samhället, blir aktuell att ställa.

Informant KB på Kungliga biblioteket har relativt strikta juridiska och traditionella ramverk att följa men det är annorlunda för Informant NM och Informant GRA. De har i en större frihet i sitt yrkesutövande eftersom de inte har samma uttalade krav på sig att vara objektiva. Den subjektive arkivarien som Terry Cook talar om i framför allt det tredje paradigmet, är högst närvarande på dessa institutioner (Cook 2013). Det är också tydligt att den insamling av sociala medier som sker på dessa två institutioner är väldigt beroende av Informant NM och Informant GRA. Framför allt informanten på Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad har en relativt exklusiv kompetens när det kommer till it och insamling av webb, vilket med högsta sannolikhet har drivit på insamlingen av framförallt myndigheternas Facebook-sidor och i viss mån Youtube- och Twitterkonton.

Informant GRA kan även ses som en typisk representant av Terry Cooks fjärde paradigm, vilket i detta fall innebär att hen som privatperson, på fritiden bygger upp ett eget arkiv bestående av främst tweetar från uppmärksammade händelser i samhället. Detta arkiv delas mellan ett antal individer. Informant GRA säger att när materialet inte längre är laddat, på grund av juridiska och etiska hinder, kommer hen kanske att deponera det till ett institutionellt arkiv. Precis som Terry Cook beskriver i sin artikel om de fyra arkivteoretiska paradigmerna (2013), är Informant GRA ett exempel på en individ i det civila samhället som använder sin kunskap för att utöva arkivverksamhet utanför det institutionella arkivets väggar. Insamlingen som

Informant GRA gör privat, är utan samtycke från den insamlade individen i fråga. Det är dock oklart om Informant GRA, i egenskap av privatperson, går bakom slutna grupper och lösenord. I sin roll som arkivarie på Regionarkivet, laddar informanten endast ner sådant material, som är öppet för alla att ta del av.

Informant NM har en lite annan syn på detta och menar att insamling av sociala medier ska föregås av ett godkännande från den insamlade. Detta kanske kan förklaras med att Informant NM arbetar inom en institution som har som tradition att tillgängliggöra samlingar, främst genom publika utställningar i museets lokaler, vilket de andra två informanterna inte har inom ramarna för sina institutioner. Nordiska museet har också från början ett kulturhistoriskt anlagt perspektiv, inom vilket de som arbetar där, är vana att vända sig mot samhället och be om material relaterat till människors vardag. Informant NM har kanske därför, i större utsträckning än de andra två informanterna, en vana av att söka efter de arenor där människors identitet i samtiden manifesteras. Informant NM har drivit flera projekt som riktar in sig mot användare av sociala medier, som kan vara just sådana arenor. Bland annat har hen och hens kollegor samlat in publika bilder under hashtagarna *#openstockholm*, *#metoo* och nu senast *#knytblus*. I det senare fallet har man enligt Sveriges radio, fått in ett 80-tal bilder (Abel 2018). Vissa av de inskickade bilderna kommer endast gå till arkivet medan vissa kommer visas på sajten *minnen.se*. Även Informant GRA samlar (som privatperson), in stora händelser i samhället som manifesterats i sociala medier. För oss visar hen tweetar från terrorattacken i Stockholm 2017. De är postade under tiden och kort efter attacken och ger en tydlig bild av förvirringen och känslorna på Drottninggatan. En viktig bild att spara i framtiden. Till skillnad från Kungliga biblioteket gör Nordiska museet och Informant GRA (som privatperson) tydliga, subjektiva värderingar utifrån uppmärksammade händelser i samhället. Händelser som också får stort genomslag på sociala medier. Här kan vi känna igen drag ur den tyske arkivarien Hans Booms metodologiska ansats, som handlar om att identifiera strömningar och för medborgarna viktiga samhällsfrågor genom att studera och analysera den allmänna opinionen så som den manifesteras i exempelvis opinionsundersökningar, nyhetsmedia och vetenskapliga texter (Cook 2005, s. 125-127 och Rydén 2013, s. 5).

Nordiska museet går ofta ut i sina egna sociala medier med olika upprop, i vilka de ber allmänheten att dela med sig av sina bilder eller textuella poster, rörande specifika händelser. *#metoo*-insamlingen, exempelvis, skedde via *Minnen* (2016), som fungerar som en offentlig minnesbank där vem som helst kan bidra med sin historia. I det fallet bad institutionen allmänheten berätta, om de deltagit i kampanjen och på vilket sätt. Här var, till skillnad från uppropet *#openstockholm*, som bad allmänheten om webbpublicerade bilder, själva användarbeteendet på sociala medier i fokus. Många valde dock att lämna personliga berättelser ändå, även om det inte var huvudsyftet från början. Informant NM berättar att institutionen planerar flera projekt på temat "sociala mediebilder". Bland annat vill man, i samarbete med reportagesiten *Blank spot* försöka samla in instagrabilder på temat valåret. Ett annat framtida projekt Informant NM vill initiera är samarbeten med Facebookgrupper av typen som *Du*

vet att du är från Jakobsberg om du... i vilka deltagare postar historiska bilder och berättelser.

Informant GRA likställer sociala medier med vilken handlingstyp eller informationstyp som helst i sitt arbete. Rent tekniskt är det inte samma sak, säger hen, men juridiskt är det det. I arkivlagen (SFS 1990:782) står att arkiven hos myndigheterna är en del av det nationella kulturarvet. Informant GRA beskriver hur en patientjournal därför kan räknas in i kategorin kulturarv. Så också en logg från sociala medier, som bevarats inom ett myndighetsarkiv.

Informant GRA förklarar vilket värde arkivmaterial från sociala medier kan ha framtiden. Hen jämför dem med en scrap book, i vilken framtida forskare kan förstå vad myndigheterna själva tyckte var viktigt. Sociala medier kan också, enligt Informant GRA, fungera som en utmärkt sökingång till myndighetens övriga arkiv då mediet rymmer en inbyggd, tydlig kronologi. Hen förklarar att sociala medier har som syfte att kommunicera ut mot medborgarna och skapa ett kommunikativt utbyte. Sociala medier är inte bara informativa som en webbsida. En gång i månaden “suger“ Informant GRA ner kommunens och regionens Facebooksidor, oberoende av vad som står där. Om vi tittar på detta tillvägagångssätt, kan det mycket väl likställas med Terry Cooks teori macro appraisal som bland annat går ut på att hitta de punkter i samhället, där stat och medborgare möts. Så kallade hot spots (Cook 2005, s. 132-133). Att, för en kommun, systematiskt ladda ner en Facebooksida och bevara den måste med tanke på Informant GRAs tankar om ett kommunikativt utbyte, vara en typisk sådan hot spot.

Informant GRA hoppas att “folk” ska vakna och se värdet av material från sociala medier, att det är viktigt att bevara dessa handlingar och att vi som samhälle är på väg att mista en stor del av vårt framtida kulturarv om vi inte gör det och ett informationsglapp skapas i arkiven. Men Informant GRA är relativt optimistisk. Hen tror att svenska arkiv redan inom en tvåårsperiod kommer ha möjlighet att använda program för att ladda ner sociala medier. Men att det också handlar om vilja och resurser. “Ofta kanske man väntar på att någon annan ska göra det åt en, att Kungliga biblioteket tar ett jätteansvar tillexempel. Man kan ju inte tvinga någon”.

Som ett indirekt svar på detta, säger Informant KB att det inte finns något självändamål med att KB ska stå för insamlingen av sociala medier. Men att institutionen har de största juridiska befogenheterna. Informant KB hävdar samtidigt att institutionen “inte kan ha kunskap om allt” och att “institutionen måste ha kunskap om vad den samlar in”. Informant KB syftar till den diversitet av ämnen som florerar inom sociala medier. Vi kan tycka att detta är ett något motsägelsefullt uttalande eftersom Kungliga biblioteket har som uppgift att samla in allt professionellt publicerat material enligt pliktexemplarslagen och borde ha kunskap om allt material på en rimlig nivå. Informant KB tycker å andra sidan att det är dumt att skilja material åt. Det har funnits hypotetiska diskussioner på Kungliga biblioteket som handlar om att dela upp verksamheten och låta en annan myndighet ta hand om digitalt material. I

så fall skulle sociala medier hamna på den nya myndighetens bord. Informant KB menar att det exempelvis vore konstigt att dela upp analog tv och digital tv, så som svt.play. Vi tolkar mycket av det som kommer fram i intervjun med Informant KB, som att hen och hens institution står inför ett skifte. Kungliga biblioteket har sedan 1661 tagit emot pliktexemplar. Det är en nästan 400 år lång tradition. Så länge exemplaren är fysiska, är det inget problem för biblioteket att samla in allt. På så vis har institutionen stolt kunnat kallas sig oberoende och objektiv. Men ett digitalt material är övermäktigt Kungliga biblioteket att samla in. Mängden och dess föränderliga struktur, utmanar Sveriges största pliktbiblioteket: samtidigt som de vill fortsätta samla in allt, som de alltid gjort, ser de sina begränsningar. Nu står de inför ett vägskäl vilket bland annat visar sig i skrivelsen *Plikten under lupp!* (Konstenius 2017) som vi tar upp tidigare i uppsatsen.

På Kungliga biblioteket diskuteras sociala medier som ett kulturarv, i alla fall på ledningsnivå. Men det kan vara svårt att prioritera, säger Informant KB. "Satsar vi mycket på insamling av sociala medier så riskerar en annan verksamhet att få stå tillbaka". Informant KB tror att vissa på biblioteket är rädda för att den "traditionella" verksamheten riskerar indragna medel, om en insamling av sociala medier skulle tillkomma. "Men jag tror inte att det handlar om att man inte förstår det nya. Det är en resursfråga helt enkelt". Även Informant NM pratar om hur viktiga de ekonomiska resurserna är för att en insamling av sociala medier ska kunna ske. Men hen menar också att den viktigaste erfarenheten hittills är att insamling måste ske aktivt och att beredskap måste byggas nu och inte senare. Diskussionen kring urval och insamling av sociala medier och digitala samlingar generellt måste, enligt Informant NM, upp på ledningsnivå och den måste finnas centralt i organisationen så att rätt resurser kan tillsättas då detta är ett mycket resurskrävande arbete. Idag upplever Informant NM att det finns en stor förståelse för detta på ledningsnivå. Redan 2011 tillsattes avdelningen *Nya medier*, som har till syfte att fokusera på digitala frågor, vilket ger institutionen utrymme att arbeta med exempelvis sociala medier. Informant NM värderar sociala medier högt och ser det som "helt nödvändig" att samla in material därifrån för att, åtminstone, museer ska vara relevanta i framtiden.

Trots att Informant KB värderar sociala medier högt finns det en diskussion på Kungliga biblioteket som handlar om sociala medier som producenter av desinformativ information så kallade *fake news* som varit en aktuell fråga, framförallt i efterspelet av valet av USAs president Donald Trump (se bland annat Hunt, 2016). Enligt Informant KB har man på Kungliga biblioteket diskuterat huruvida det är viktigt att samla in den "sanna" informationen och försöka undvika den "falska". Ska ett av Sveriges pliktbibliotek sitta inne på "falsk" information? Kan det tolkas som att KB sprider falsk information? Men Informant KB tycker det är konstigt att se det så, eftersom KBs uppdrag är att spegla samhället vi lever i: "Jag tycker att all information måste med, både sann och falsk. Det är ju det landskapet vi befinner oss i".

För de institutioner som svarat på enkäten, är resursfrågan tillsammans med kunskap och en "oförstående ledning" de mest frekvent återkommande orsakerna till att sociala medier inte samlas in.

7.2.2 Demokratiska perspektiv och maktaspekter

Tidigare avsnitt handlade om hur informanterna ser på insamling av sociala medier och på vilket sätt de värderar materialet. Detta avsnitt handlar om informanternas syn på vilken betydelse materialet har för demokratiseringen av arkivet men också hur arkivet kan utöva makt genom handlingarna. Kan sociala medier som arkivmaterial över huvud taget göra en skillnad för demokratin? Informant KB för ett resonemang om detta som i någon mån sammanfattar aspekten makt. "Allt har inte samlats in tidigare heller" säger hen.

Vi har inte samlat in telefonsamtal eller övervakningskameror eller några konversationer. Det är en information som skulle kunna säga mycket om vårt samhälle. Men att göra det skulle kännas som övervakning. Som att vi är ett övervakningssamhälle.

(Informant KB)

Hur relaterar det till sociala medier frågar hen sig. "Om man går med i Facebook och postar något där, tänker man sig då att 'det här hamnar hos KB för all framtid, även om jag avslutar mitt konto'. Är det det jag vill?" Som vi var inne på i teoriavsnittet, menar Michel Foucault att makt inte bara kan studeras i materiella värden. Det kan därför vara svårt att spåra vad han kallar den symboliska makten, det vill säga makt som finns i kunskap, språk, kulturella koder, smak och estetik, genom historien. Foucault menar dock att forskaren kan studera de teknologier, mekanismer och verktyg som organiserar och rationaliserar människor (Bagge et. al 2017). Vi anser att internet i synnerhet och sociala medier i allmänhet, kan vara just en sådan teknologi. Därför tycker vi att det är väsentligt att tala om makt i kombination med sociala medier. Informant GRA talar till skillnad från Informant KB om sociala medier som en motmakt till den traditionella makten. Att vi genom sociala medier har möjlighet att granska de som granskar. Det vill säga politiker, företag eller andra typer av organisationer som befinner sig i styrande positioner. Informant GRA menar att båda parter har tillgång till samma verktyg för övervakning (internet) och att Foucaults teori om ett panopticon på det viset kan falla och ge oss en omvänd panopticon. Detta kan enligt Informant GRA leda till en demokratisering av, om inte arkivet, så i alla fall samhället. "Vi har tillgång till samma data som FRA tittar på. Vi kan göra samma sak". Informant GRA säger dock detta i en position, där hen besitter en större grad av kunskap om teknologierna än vad gemene individ gör. Vilket på sitt sätt bevisar att Foucaults teori om en symbolisk makt är relevant.

Informant NM beskriver hur sociala medier kan vara med och bidra till en bredare representation i arkivet. Genom riktad insamling försöker Nordiska museet nå grupper som de anser vara underrepresenterade i museets samlingar. Informant NM tror att röster som tidigare inte varit tillgängliga nu, i och med individens aktivitet på

internet, kan bli det och att individer med hjälp av digital teknologi har större möjlighet att själva bidra till arkivet med sina historier. Här beskriver hen dock en stor utmaning i att bygga upp gränssnitt och en utåtriktad kommunikation som verkligen bidrar till att underrepresenterade grupper i samhället, de som vanligtvis inte hör till Nordiska museets publik, nås och aktivt medverkar i olika insamlingsinitiativ. Om vi kopplar tillbaka till enkäten, kan vi i fråga 7 bland annat läsa hur ett arkivförbund tycker att sociala medier bör deponeras hos dem. På så vis ber man allmänheten bidra till arkivets samlingar. Både Nordiska museet och det svarande arkivförbundet är således bra exempel på tendenser som tydliggörs i Terry Cooks fjärde paradig: En offentlighet som högst aktivt är med och skapar arkivet och en institution och en arkivarie som uppmuntrar denna aktivitet. Det låter som en demokratisering av arkivet men är kanske inte så enkelt. Informant GRA menar att makten fortfarande ligger hos den som samlar in materialet, det vill säga arkivarien. Hen säger att bara för att ett material är sprunget ur sociala medier, är det inte mer demokratiskt eller representativt eftersom arkivarien i sig, inte är opartisk i sina värderingar. Informant GRA menar att arkivarien alltid färgar vad som bevaras i arkiven. Men det finns också andra aspekter på demokrati och maktfrågan: Vilka är det egentligen som använder sociala medier och hur använder dem det?

I artikeln *Evidence of me* (1996) skriver Sue McKemmish om att definiera sig själv genom andra, vilket kan kopplas till begreppet *bildung* som vi skriver om i teoriavsnittet (4.4.1). Hon använder sig till viss del av Anthony Giddens resonemang om kapitalet som efterträder traditionen som den nya maktfaktorn i samhället. McKemmish knyter också an till Giddens tankar om livsstil som den nya scenen för identitetsbygge. När individen genom sociala medier skapar ett framgångsrikt narrativ kring sig själv, en historia om en ekonomisk, akademisk eller kanske kommunikativ god livsstil, så gör hen alltid det i förhållande till den andre. Det är själva kärnan i bildung-begreppet. I den bemärkelsen är sociala medier en maktfaktor som kan sägas skapa ett klassperspektiv. För många, kanske speciellt yngre personer, är det en del av vardagen att jämföra sig själva med framgångsrika personer på Facebook eller Instagram. McKemmish (1996) skriver att en persons identitet idag, värderas främst utifrån hans kapacitet att hålla sin historia levande. I uppsatsen *Identitetsskapande hos unga kvinnor genom sociala medier – med välbefinnandet i fokus* (Fardell 2013, s. 47-48), berättar samtliga unga kvinnor i intervjuer med Fardell, att de i sociala medier bara visar de "bra" sidorna av sig själva men att detta till viss del är omedvetet eftersom "det är så sociala medier används bland unga". I en av intervjugrupperna, uttrycker alla tre att de, trots att de är "medvetna om att alla andra gör det", alltid väljer att visa det som är bra. Många av deltagarna i Fardells studie uttrycker att de i sociala medier, väljer att förstärka vissa personlighetsdrag. Så som att de är extra glada eller roliga eller att de har ett "spännande" liv. Det är en ganska tydlig bild av vad som idag anses vara värdefullt socialt kapital och i förlängningen en maktfaktor. Alla intervjupersoner uttrycker att de oroas över hur en post i sociala medier ska uppfattas och de tänker efter innan de lägger upp exempelvis en bild. Intervjupersonerna understryker också att de är på grund av att de har tid att tänka, som de gör det. I exempelvis ett telefonsamtal, eller i ett samtal öga mot öga,

existerar inte den tiden. Det är därför svårt att visa upp samma bild av sin personlighet utanför internet. När och om en institution skapar urvalskriterier för sociala medier, kan det vara viktigt att fundera över detta och vad det spelar för roll för just den institutionens insamling.

I antologin *I, digital* (2011) skriver Christopher A. Lee om *inequality of attention and interaction*, på svenska ungefär ett ojämnt förhållande gällande uppmärksamhet och interaktion (Lee 2011 s. 210-15). Även om internet är ett system som tillsynes är uppbyggt kring valfrihet, tenderar en mycket liten del av alla de sidor som finns tillgängliga, att stå för den allra högsta besöksaktiviteten. Individen klickar och följer länkar på ett sätt som när man ser det utifrån, sällan skiljer sig från andra individers mönster. Bland annat står de tio mest besökta webbsidorna i världen, för 62 % av den totala besöksaktiviteten på webbsidor. De tio mest besökta bloggarna står för 38 % av den totala besöksaktiviteten på bloggar. Även geografiskt är siffrorna ojämn. Poster som görs på bloggar koncentreras enligt Lee, runt länder som mainstream media redan täcker; Kina, Irak, USA, Frankrike. Om man har som syfte att försöka representera underrepresenterade grupper i sin insamling är det nödvändigt att använda sig av värderingsprinciper som tar hänsyn till *inequality of attention and interaction*. Det finns en högst ojämn fördelning gällande hur aktiv individen är på internet. Deltagarmönstret brukar, enligt en modell som vi tidigare presenterat i uppsatsen (se 2.2), reflektera en 90-9-1-regel. Regeln speglar förhållandet mellan de tre vanligaste aktiviteterna på sociala medier, det vill säga 90 % av alla användare är snokare, 9 % av alla användare bidrar till mediets innehåll då och då och bara 1 % står för den allra största delen av det som postas eller kommenteras på sociala medier. I ljuset av dessa siffror finns det viss anledning att ifrågasätta sociala mediers demokratiserande roll i arkivet. Att inte fundera över dessa siffror när man gör ett urval kan motverka det representativa syfte institutionen har med sin insamling.

Kungliga biblioteket står i detta nu inför dessa frågor. Informant KB berättar att institutionen går ifrån en tradition av att samla in allt genom plikt, till att inom en snar framtid behöva ta ett beslut om riktade insamlingar. Regelverket kring pliktexemplarslagen ignorerar till sin natur frågor om demokrati och makt. Att samla in allt material, kan i sig, ses som demokratiskt. Men Informant KB hävdar att Kungliga biblioteket har luckor i sina samlingar. Hen menar att en insamling av sociala medier är brådskande, men att diskussionen om hur detta ska gå till, fortfarande är pågående. Informant KB tycker att en styrka i pliktlagstiftningen är att den är blind och heltäckande. Det är inga enskilda tjänstemäns uppfattning om vad som är viktigt eller inte, som styr över vad som samlas in. Men i det medielandskap som idag råder, är det enligt Informant KB omöjligt att samla in allt. Både omöjligt och orimligt.

Ska vi, exempelvis, spara allt som har svensk anknytning som ges ut på Youtube? Katalogisera det, bevara det, hitta verktyg som ska kunna söka upp det. Det är en jätteapparat. Alternativet är att vi gör ett urval, som speglar utvecklingen, som visar en slags tendens av vad You Tube var när det kom och hur det sen har utvecklats.

(Informant KB)

I dag kan vem som helst publicera sig direkt på nätet och få global spridning. E-plikten drar en gräns och riktar sig mot yrkesmässig utgivning. Publicisten ska vara professionell och enligt Informant KB kunna "leva" på publikationen. "Men där är det givetvis oerhört svårt att dra en gräns. Hur ska KB veta vad som är yrkesmässigt eller inte?" Om Kungliga biblioteket går mot principen riktat urval, då är frågan enligt Informant KB, vem som ska göra det urvalet?

Jag är rätt så skeptiskt personligen till alla urvalslösningarna. Jag tror att urvalen kommer säga mer om vad som är hett just nu än vad som är en god representativ bild av samtiden. Men å andra sidan så måste det göras på något sätt.

(Informant KB)

7.2.3 Sociala medier – en arena för samtiden

Huruvida material från sociala medier ger fler individer möjligheten att finna sig representerade i arkiven, kan diskuteras. Men otvivelaktigt är, att internet i allmänhet och sociala medier i synnerhet, är en ny arena för individen att synas och bygga sin identitet på. Trots att de flesta aldrig får tusentals eller miljontals följare så är det som David Weinberger beskriver i *I, digital* "on the web, everyone will be famous to fifteen people" (i Lee, 2011, s. 210). Anthony Giddens (1991) menar att det inte spelar någon roll, på vilken nivå identiteten hos individen kommer till uttryck. Även om en individ bara har femton följare, så bidrar hen till att forma samhällets sociala organisation. Därför är individen, ur Giddens synvinkel, alltid intressant för förståelsen av samtiden. På en mindre filosofisk nivå, representerar sociala medier en plats där vi talar med varandra, organiserar möten eller roar oss med spel. Mediet är en del i vardagen och ett verktyg som många individer inte skulle vilja vara utan.

Informant KB vet att forskare ser material från sociala medier som viktigt.

Att inte samla in materialet skulle ge en ganska konstig bild av vår samtid. Det finns en stor förväntan på att det ska kunna samlas in på ett bra sätt och att det ska kunna tillgängliggöras. Vi hade ett seminarium nyligen som hette *Kan vi forska på vår samtid i framtiden*. Där hamnade diskussionerna mycket kring sociala medier.

(Informant KB)

Den största anledningen till att samla in sociala medier är enligt Informant KB den stora påverkan medierna har på vår samtid. Att endast bevara traditionella medier, exempelvis dagstidningar och deras webbplatser kommer i framtiden, enligt Informant KB, inte återge hela bilden av ett skeende i samtiden. Hen resonerar:

Om Kungliga biblioteket bara samlar in traditionella medier, som skriver om vad som sägs i sociala medier, har vi då vad institutionen behöver för att förstå valrörelsen? Eller behöver Kungliga biblioteket källmaterialet, det vill säga diskussionerna på sociala medier?

(Informant KB)

Informant KB menar att om hundra år kommer kanske en händelse ses ur en annan kontext. Framtidens samhälle kan ha en mer omfattande bild av händelsen eller ett ändrat fokus. I en sådan situation tycker Informant KB att det är viktigt att bevara originalkällan och inte en omskrivning av den.

Informant NM är inne på samma spår. Hen definierar sociala medier som "kommersiella tjänster där det finns ett inbyggt incitament för att vara social och där alla kan bidra och ta del av andras innehåll". Informant NM menar att sociala medier som digitala avtryck, har ett stort värde ur ett etnologiskt kulturarvsperspektiv. Materialet manifesterar individers värderingar, identiteter och erfarenheter. Ofta uttryckta i egenproducerade texter och bilder. Många människor väljer idag att göra sin röst hörd på sociala medier, och då inte bara i lokala Facebookgrupper där det "postas äldre bilder från bygden", utan i grupper där mer samhällstillvända frågor avhandlas. Levande diskussionsforum där opinioner bildas. Som medarbetare på en folklivsinstitution finns det ett dubbelt värde i att samla in och dokumentera detta. Det handlar inte bara om ett innehållsligt perspektiv utan också om ett användarperspektiv. Hur och varför använder individen sociala medier?

Rent allmänt tycker sig Informant NM se ett begynnande intresse för sociala mediers värde inom kulturarvssektorn. Men samtidigt vet hen att det finns resursmässiga hinder och ett fortsatt fokus på analoga samlingar. Informant NM har också en känsla av att sociala medier ses som triviala av vissa och därför oviktiga att bevara. Så som en svarande kommenterade vår enkät (påstående 4):

Det känns som om det bland annat blir svårt att skilja ut 'agnarna från vetet' så att vi inte bara kommer att spara information om vad man ätit och druckit i samband med möten eller de många flummiga kommentarer som kommer från ovidkommande 'vänner-till vänner'. Där är ett protokoll från mötet och enkla fotografier fortfarande oslagbara!

(Kommentar från enkätundersökningen)

Informant NM säger, att bilder på personer som äter lunch idag kan kännas helt ovidkommande och ointressant att spara, samtidigt som liknande foton från 1910-talet kan kännas helt självklara att bevara. När hen berättar att sociala medier på sätt och vis har ersatt äldre tiders brev- och dagboksskrivande och "att folk faktiskt producerar så otroligt mycket material, både texter och bilder [i sociala medier]" är det också en beskrivning av Terry Cooks fjärde paradigm där medborgarna är alltmer aktiva medskapare av vårt kulturarv och vår historia (Cook 2013 s.113-115). Ny teknik möjliggör för allmänheten att både producera material, publicera sig själva och direkt interagera med institutioner med uppdrag att bevara vårt kulturarv och för en institution som Nordiska museet finns här en stor vinst i att bjuda in samhället som en

medaktör i skapandet av museets samlingar. Informant NM tycker här att svenska museer behöver skifta fokus och arbeta utåtriktat, från både samlings- och arkivsidan. Arkivarien i Terry Cooks (2013) fjärde paradigm måste kunna nå ut till individer och berätta för dem att deras vardag är viktig och att varje individ, i en anda av Anthony Giddens (1991) teoretiska ramverk, bygger samhällets struktur och sociala organisation på alla plan.

Den stora utmaningen är här, enligt Informant NM, att motivera för dessa individer, som tidigare aldrig haft en tanke på att bli insamlade, att de är intressanta. I en rapport från år 2007, gällande digitala personarkiv insamlade till forskningsbibliotek, fastställdes exempelvis att personer ofta har svårt att värdera samtida material som arkivmaterial och att arkivarier, i den kontexten, behöver arbeta proaktivt och utbildande (Thomas 2007, s. 2-3). Att få allmänheten att förstå att deras bild på Instagram är ett digitalt avtryck och en intressant reproduktion av samtiden följer Cooks och Flinns tankar om arkivariens upplysande och konsulterande roll i det fjärde paradigmet (Cook 2013 och Flinn 2007). Men för att denna roll ska kunna axlas måste institutionerna själva kunna värdera och analysera sin samtid och vidare finna platserna där samhället i stort bäst finns representerat. Här ser Informant GRA en utmaning i att arkiv inte värderar sin samtid tillräckligt högt. Hen ser också tecken på okunskap och icke-prioritering när det kommer till att samla in material från sociala medier eller att man tänker "jamen KB gör det där" eller "det finns på Internet archive, varför ska vi göra det?". Å andra sidan upplever Informant GRA en större arkivmedvetenhet rent generellt och att kommun- och regionarkiv blir alltmer medvetna om sina roller som kulturarvsinstitutioner.

Även Informant KB tycker att ABM-institutionerna i Sverige, ibland är blinda för sin samtid och det material som produceras här. Informant KB tar tv-spel och dataspel som ett bra exempel på det. Spel har, inom kulturarvsinstitutionerna, en väldigt låg status. Men spelens påverkan på samhället, kulturen och medborgarna samt aktiviteten kring spel är stor. Informant KB säger: "Att vi inom kulturarvssektorn inte värderar spel så högt, har mer att göra med oss än hur viktiga spel faktiskt är." Informant KB beskriver att samma gapande hål som finns hos Kungliga biblioteket gällande sociala medier, även finns hos institutionens "spelhyllor". För dessa medier började plikexemplarslagen gälla först 1993, men spelen kom mycket tidigare. Idag finns det enligt Informant KB privata samlare som har ett mycket mer heltäckande spel-arkiv, än vad KB har. Det går egentligen inte att jämföra sociala medier med spel, eftersom kvantiteten och föränderligheten i sociala medier är så stor. Mediet har en komplexitet som är unik. Men tankesättet är det samma. Det är en värderingsfråga. Det blir väldigt tydligt, när en institution som Kungliga biblioteket som har till uppgift att samla in allt inte gör det. Nordiska museet och Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborg stad har aldrig arbetat så och därför kan de inte på samma sätt beskriva tomma platser i sina arkiv.

Informant KB berättar att radio och tv började samlas in med plikten först 1979. "Tyckte man inte att radio och tv var viktigt?" frågar hen sig. Den utredning

Informant KB håller på med (vid intervjutillfället) handlar om hur audiovisuellt material före 1979, ska kunna samlas in, digitaliseras och räddas i framtiden. “Där kan vi hamna med sociala medier också. Man är väldigt blind för sin egen tids värderingar.” Informant KB förtydligar så att vi inte missförstår: Kungliga biblioteket som myndighet har inte har någon officiell hållning i frågan, gällande insamling av sociala medier. Institutionen har endast, genom utredningen *Plikten under lupp!* (Konstenius 2017), fört upp frågan. Samtidigt önskar Kungliga biblioteket att kulturdepartementet och regeringen undersöker frågan vidare. KB har inte föreslagit någon lagstiftning eller gjort någon bedömning av de utmaningar som finns kring en insamling. Institutionen vill däremot uppmärksamma att samhället, som e-plikten ser ut i dag, missar en orimlig mängd arkivhandlingar. “Vi vill belysa vikten av det här. Och vi vill ha någon slags svar” säger Informant KB.

7.3 Ett informationssamhälle i förändring

Det fjärde paradigmet är en tid som utsätter kulturarvsinstitutionerna för stora prövningar. Både mentalt och praktiskt. Genom Terry Cooks fyra paradigmen kan vi se hur medie- och informationssamhället har förändrats och vi kan genom att studera detta, se hur det fjärde paradigmet divergerar från de andra tre. Det blir tydligt att mängden handlingar, uppkomna i en digital miljö är oändliga, ogreppbara till skillnad från analoga handlingar som så att säga har en tydlig början och ett tydligt slut. Terry Cook kallar dagens arkiv, arkivarien, samhället lite kaxigt för *paper minds* (Cook 2007). Cook syftar till de svårigheter samhällets institutioner har att ställa om sitt sätt att tänka kring arkivhandlingar. Även om vi kommit en liten bit längre idag, 2018, så används fortfarande ett “mind set” och ett vokabulär kring de digitala handlingarna, som vore de analoga. Det har enligt Cook försenat utvecklingen av klassificeringsstrukturer, standarder, lagar och utbildningar gällande digitala handlingar i arkiven (Cook 2007). Detta bekräftas av Informant KB som menar att vi idag “tappar material” på grund av att de politiska, juridiska och tekniska bitarna är väldigt tröga.

Hur handskas våra tre informanter med detta läge? I vår undersökning har vi valt att göra djupintervjuer med informanter som proaktivt försöker greppa fenomenet sociala medier och öppna upp för att dessa medier i framtiden ska kunna ingå i deras samlingar och med tiden utgöra en del av vårt kulturarv. Ändå, trots detta aktiva grepp uttrycker alla tre informanter, hur svårt det är att komma runt juridiska, tekniska och kunskapsrelaterade hinder och de hävdar alla tre att vi redan nu har en blind fläck i våra arkivbestånd. Ina Maria Jansson skriver i sin masteruppsats i arkivvetenskap från 2012 om digitala personarkiv, att ansvaret för att bevara nutida elektroniska dokument “nästan borde vara en plikt”. Förlusten av information, (digitala personarkiv i Janssons fall, i vårt fall sociala medier) liknar hon vid en samhällslig alzheimer, där utgången är en förlust av kopplingen till vårt kollektiva minne. I slutändan kan det lämna oss identitetslösa. Jansson frågar sig vidare, hur våra efterkommande ska kunna förstå sig själva och sin historia samt den narrativa

utvecklingen i samhället, om vi tillåter detta tapp i arkivbestånden (Jansson 2012, s. 33-34).

7.3.1 Arkivet och arkivariens roll i det nya medielandskapet

Informant KB beskriver ett nuläge som är helt nytt för kulturarvsinstitutionen, ”ett läge vi aldrig haft tidigare” ett nytt medielandskap som försvårar för en institution som Kungliga biblioteket att ”på ett någorlunda hyfsat sätt” kunna avskilja svenska publikationer från andra. Hen menar att det tar tid innan samtidens medier får fäste inom kulturarvsinstitutionerna och att det också tar tid att lära sig den nya teknik som kommer med nya medier. Till detta läggs en otroligt komplicerad internationell juridik. Dessa utmaningar samt mängden digitala handlingar som skapas, är ett incitament tror Informant KB, på att även Kungliga biblioteket kommer att bli tvungna att göra urval. “Det går inte längre att ha den här fullständighetsprincipen” säger hen.

Informant NM tror att gränserna mellan arkiv, bibliotek och museum alltmer suddas ut i den digitala världen. Hen menar att alla tre ABM-sektorerna har utvecklat olika färdigheter inom det digitala fältet och därför efterlyser Informant NM fler och större samarbeten sektorerna emellan, något hen tyvärr tycker har hamnat mer i periferin nu i jämförelse med hur diskussionerna såg ut i början av 2000-talet. Informant NM tror att institutionerna har mycket att lära av varandra.

Informant GRA pekar också på olikheterna mellan institutionerna. Hen menar att bibliotekssektorn alltid har legat i framkant när det kommer till att anamma och utveckla nya standarder, både för analogt och digitalt material. Kungliga biblioteket, är ett av Sveriges pliktbibliotek och måste därför samla in allt material som publiceras. Det har lett till att bibliotekens tekniska utveckling ligger före arkivens. Enligt informant GRA tvingades Kungliga biblioteket att för tjugo år sedan, ta tag i digitaliseringsfrågan, vilket arkiven inte behövt göra. Enligt Informant GRA laggar arkivet alltid efter, eftersom offentliga förvaltningar arbetar med pågående ärenden under långa tidsperioder. Arkivet får handlingarna först när de arkiveras för slutförvaring. Dessa institutioner har därför inte haft några akuta behov av nya standarder eller nya informationshanteringssystem. Informant GRA beskriver också ett läge där kommuner och landsting avslutar äldre informationssystem först nu och att de i den processen inte har tagit hänsyn till “hur ska vi få ut det här”. Informant GRA upplever vad hen kallar ett “uppvaknande”. Först nu inser man att det finns ett digitalt kulturarv som måste tas om hand. Det har uppstått ett stort glapp i handlingsbestånden, en arkivskuld. Informant GRA räknar med att det finns cirka 800-2300 verksamhetssystem i regionen, vilka alla innehåller persondata som måste tas om hand. Att extrahera data ur ett verksamhetssystem kostar ungefär en miljon kronor. Pengar regionen inte har.

Med tanke på den stora diversiteten och den stora mängden digitalt material som produceras i dag, skulle enligt Informant NM, en dialog över institutions-gränserna kunna innebära ett delat ansvar för en insamling på bred front. I början på 2000-talet

var det digitala fokuset inriktat på hur data kan och bör struktureras medan fokus nu, handlar mer om digital publicering; att flytta ut verksamheten och skapa värde för publiken online. Fortfarande verkar ett samtal rörande insamling av svår fångat digitalt material som sociala medier saknas. Informant NM ser också ett i samtiden spännande skifte för kulturarvsinstitutioner, där institutionerna inom en snar framtid inte längre kommer att få in skokartonger med analoga fotografier eftersom den typen av material, idag finns i mobiltelefoner.

Informant KB ser också ett samarbete gällande digitalt material, mellan olika ABM-institutioner som en framtidsvision.

Det skulle bli som ett virtuellt, nationellt ABM-arkiv, som för användaren skulle framträda som vårt kulturarv men som under huven skulle dölja massor av institutioner som samverkar. Utvecklingen på internet med linked- och open data, går ju ut på det, att göra allting länkbart och sökbart på det här sättet. Ska vi se utvecklingen på en längre sikt, är det nog där vi kommer hamna.

(Informant KB)

Informant KB tycker inte att det finns något självändamål med att Kungliga biblioteket ska stå för en insamling av alla sociala medier (med tanke på pliktexemplarslagen), utan förespråkar en uppdelning mellan olika institutioner. Men hen tror att man också i framtiden kan behålla pliktexemplarslagen och låta den gälla fysiskt material. Informant KB tycker att det institutionen vinner på att försöka samla in alla sociala medier är för lite, med tanke på vad det kostar.

Att arbeta med riktat urval av digitalt fött material, verkar vara det som alla tre informanterna förespråkar. Men det är klart att ett nytt sätt att arbeta också skapar problem. En koppling till Terry Cook och Andrew Flinn får vi när Informant GRA talar om Region- och Stadsarkivet Göteborgs folkrörelsearkiv, vilket är ett av Sveriges största; en del av institutionen som har en mer insamlade funktion än myndighetsarkiven. Informant GRA berättar att mer och mer av det som kan klassas som "folkrörelse" flyttar ut på sociala medier och att folkrörelsearkivet rent konkret upplever detta genom att allt mindre fysiskt material lämnas in. Detta ser Informant GRA som en viktig indikator på att sociala medier bör samlas in men ställer sig samtidigt frågan hur detta kan möjliggöras om arkivbildaren inte själv lämnar in materialet? Ska institutionen be om lov eller gå runt arkivbildaren och samla in detta ändå? I den kontexten talar Flinn om vikten av att arkivarien arbetar aktivt och utåtriktat för att initiera samarbeten mellan offentliga kulturarvsinstitutioner och "gräsrötterna" (Flinn 2007).

Informant NM säger att det är en stor omställning i både tanke och praktik för arkivsidan och insamlingssidan på museet, att gå från att vara en avdelning som till stor del varit dold för publiken, till att tvingas kommunicera mot offentligheten, att arbeta med blicken ut från institutionen. Precis som avdelningen för utställningar gör. "Det är ett stort steg för organisationen" säger Informant NM. Hen förstår att många institutioner står och vacklar men menar att om man inte har några tydliga ramar så

måste man, på något vis, ändå bestämma sig för vad som kan tänkas vara intressant att bevara för framtiden. Här kan vi dra paralleller till enkäten. När vi läser framförallt kommentarerna, blir det relativt tydligt att några institutioner står och vacklar, eftersom det inte finns någon på ledningsnivå som tar tag i frågan om insamling och bevarande av sociala medier. Det är ett stort och ganska luddigt steg att ta, att bestämma vilka och hur sociala medier ska samlas in, och vi förstår att det inte är lätt att "ta tag i". Varken på medarbetarnivå eller chefsnivå. Samtidigt är det väldigt tydligt, att om något ska ske måste ABM-institutionerna prioritera detta och försöka få in en större medvetenhet och kunskap i sina arkiv. När vi intervjuar våra informanter, framför allt Informant NM och GRA, är det tydligt att deras kompetenser och personliga intressen för sociala medier som framtidens kulturarv, driver insamlingen på deras institutioner framåt.

7.3.2 En scen för privata initiativ

I brist på tydliga riktlinjer från både RA och SKL står insamlingen av sociala medier och hänger på enskilda arkivarier. Informant GRA är ett typexempel på en ny sorts aktör i det fjärde paradigmet, vars intresse och kunskap möjliggör en privat insamling och förvaring av sociala medier. Informant GRA drivs av ett intresse för teknik och för samhällsfrågor. Hen gör riktade insamlingar från händelser i samhället som omskrivs i sociala medier. Bland annat samlade Informant GRA in tweetar från terrordådet i Stockholm 2017. Denna insamling sker helt utanför Regionarkivet för Västra Götalandsregionen och Göteborgs stad. Informant GRA hävdar att insamlingar av det här slaget inte är ovanliga. "Det görs ganska mycket när det kommer till arkivering av händelser i sociala medier, men det görs väldigt tyst." Som vi varit inne på tidigare, omgärdas sociala medier av en mängd "terms and conditions" som i dagsläget försvårar möjligheterna att göra insamlingar då det juridiskt är diffust och svårtolkat vad som egentligen får göras och hur. Men den data som Informant GRA samlar in finns lagrad och delas mellan några individer. Hen hoppas att materialet en dag, när det inte längre är juridiskt och etiskt laddat, kan bli en deposition i ett institutionellt arkiv.

Som Terry Cook (2013) skriver, har arkivet skiftat form från att ha haft en juridisk-administrativ funktion till att bli en bärare av ett sociokulturellt arv. Enligt arkivarien och författaren Richard J. Cox (2008) kommer fler och fler av de uppgifter som tidigare var arkivariens, att i den digitala samtiden falla på privatpersoner. Cox menar att arkivarien behöver utveckla ett nytt förhållningssätt till arkivering och i högre grad gå in i rollen som rådgivande konsult för att privatpersoner själva ska kunna göra ett värdefullt och effektivt arbete med att ordna sina samlingar (Cox 2008). Det är tankar som talar till den privata insamlaren som exemplet med Informant GRA här ovan, men också till Terry Cooks teorier om arkivariens roll i det fjärde paradigmet (2013). Cook menar att i en kontext där digitala handlingar existerar i en kvantitativ oändlighet, blir arkivariens roll att förstå och förklara hur fragmenterade bitar, bloggposter, inlägg, länkar kan föras ihop och skapa ett logiskt narrativ (Cook 2007).

Enligt Terry Cook har arkivet gått från att vara ett verktyg för staten, till att också tjäna folket, till att skapas av folket. Utifrån dessa tankar kan vi ställa något av en motfråga; Om digitala arkiv som exempelvis #metoo, som skapats inom ramen för en sluten Facebook inte kan samlas in och offentliggöras i en distant framtid, finns det arkivet då där för att tjäna folket? I ett sådant scenario kommer handlingarna/berättelserna endast existera inom ramen för ett privat företags tjänster. Facebook blir en konkurrent till de traditionella arkiven. På det sättet kan vi se hur inte bara "folket" skapar arkiven i det fjärde paradigmet, utan hur också privata aktörer får allt mer att säga till om. Inte bara som skapare av arkiv utan också som konsulter och formare av de affordanser som individen anpassar sina inlägg efter. Om vi vill kan vi här fundera över Anthony Giddens (1991) teori om kapitalet som den kanske enda form av konstant i samtiden och hur den i sig får utgöra ett ramverk för individens strävan efter att manifesteras sin livsstil.

Idag kan vi se hur privata aktörer och privatpersoner, företag eller offentliga förvaltningar erbjuder tjänster av privata företag som sparar och bevarar kundernas egna sociala mediekonton. Ett svenskt exempel på ett sådant företag är *Archiwwwe* (2018). Vissa plattformar har också inbyggda arkiveringsfunktioner för de som önskar säkerställa ett bevarande av sina konton som maskinläsbar rådata. Då vi bad våra informanter att spekulera kring kommersiella arkivaktörer och framtiden uttryckte både Informant KB och Informant NM, ur ett demokratiskt perspektiv, en potentiell risk med privata företag som samlar in sociala medier i arkivsyfte, dock utifrån något skilda synvinklar. Informant KB menar att "privat konkurrerande arkivverksamhet skulle kunna vara positiv om den drivs på ett bra sätt, men det skulle ju också kunna vara katastrofalt om den drivs i syfte att vinkla något". Å andra sidan pekar hen vidare på museisektorn där det alltid funnits privata samlare och intressenter som bedrivit olika former av museiverksamhet. Informant NM å sin sida nämner bl.a. Facebooks minnesplats- och fotoalbumsfunktion och spekulerar vidare att om det finns privata aktörer som erbjuder ett "snyggt och enkelt" sätt att tryggt bevara sina sociala medier kommer människor att använda dessa och då finns sämre incitament att också lämna detta till en kulturarvsinstitution. Även om exempelvis Nordiska museet aldrig kommer att kunna tävla mot kommersiella aktörer menar hen att det är viktigt för dem att åtminstone ha en möjlighet att kunna ta emot denna typ av material. Här menar Informant NM att kommersiella företag inte lever för evigt medan Nordiska museet har ett långsiktigt perspektiv och ett uppdrag att verka för det demokratiska samhället där deras samlingar ska vara öppna för forskare och intresserad allmänhet att ta del av. Den risk Informant NM talar om här handlar alltså om en viktig del av ett kulturarv som riskerar att gå förlorat då en privat aktör har helt andra, kortsiktiga och kommersiella, anledningar att arkivera sociala medier än en offentlig kulturarvsinstitution. Men frågan rör också som institutionens framtida relevans som samtidsdokumenterande kulturarvsinstitution.

Informant GRAs resonemang kring detta skiljer sig från övrigas då hen inte ser det som särskilt troligt att privata aktörer skulle skapa arkiv med en helhetssyn, jämförbart med institutionella arkiv. Vår fråga var här spekulativt ställd men vi tolkar

ändå de personliga resonemang som våra informanter förde som också färgade av den upplevda vardagen i deras arbete. Informant NMs institution har, som nämnts, en lång tradition av samtidsdokumentation och insamling via en direkt kommunikation med allmänheten och här återkommer de tankar som hen förmedlat kring vikten av att upplysa medborgarna om att deras sociala medier är en del av ett kollektivt minne; något som är intressant och viktigt i en samtidsdokumenterande kontext. Informant KB ser här mer en risk i att en privat aktör utan transparenta urvalskriterier skulle kunna få ett stort genomslag i det offentliga samtalet och samhällsdebatten. En förlorad makt över kulturarvet där krafter med otydliga, och möjligen odemokratiska, syften utmanar de traditionella institutionerna som sanningssägare.

7.4 Utmaningar, möjligheter och framtid

De utmaningar våra tre primära informanter i första hand beskriver är knutna till en avancerad teknologi, en osäker juridik samt en etisk problematik som också kan kopplas samman med svårigheter att tillgängliggöra material insamlat från sociala medier. Enkätundersökningen visar vidare på utmaningar kopplade till resurs- och kunskapsbrister men ger också uttryck för ett ointresse från ledningsmål. Våra intervjuade informanter ser dock ljus på framtiden även om de också i vissa fall ger uttryck för en osäkerhet gällande det nya medielandskapet, dess nya aktörer och de traditionella kulturarvsinstitutionerna. Alla intervjuade talar också, ur olika perspektiv, om vikten av samverkan över institutions- och sektorsgränser.

7.4.1 Utmaningar kopplade till teknik

Ingen av våra informanter uttrycker explicit att tekniken för att samla in sociala medier i sig är det stora problemet. Tekniken för att göra detta finns redan förklarar, och även visar, Informant GRA. Tekniken är avancerad men som Informant GRA och Informant NM uttrycker det är problemen snarare kopplade till en brist på digital kompetens i yrkeskåren och att insamling av sociala medier prioriteras bort till förmån för annan verksamhet.

Det känns som en stor tröskel [inom arkiv- och museisektorerna] idag och jag uppfattar att många känner att den tekniska delen är så pass svår att man värjer sig lite för att ta det steget.

(Informant NM)

Informant KB spekulerar vidare om att diskussioner där det föreslagits en kulturarvssektorisk uppdelning av ansvar mellan analogt och digitalt material i sig snarare kan tolkas som ett bevis för att de stora institutionerna har svårt att ställa om från fysiskt till digitalt material. Informant NM anser här att den digitala kompetensen måste breddas och ökas inom kulturarvssektorn och anser att yrkeskategorier som innefattar ”hardcore programmeringskunskaper” och kunskaper att hantera ”big data” bör vara lika självklara som andra yrkeskategorier på exempelvis museer; frågan i nuläget är vilka kompetenser det exakt rör sig om och hur de passas in i den befintliga organisationen.

Det talas generellt mycket om tekniska hinder menar Informant GRA och förklarar att det ofta är svårt att prata it med kommuner. Ett sätt för hen att angripa denna tekniska och kommunikativa problematik har varit att själv utveckla verktyg för att relativt enkelt kunna samla in Twitter via plattformens API:er. Hen har kontakt med både LoC och Kungliga biblioteket gällande sin mjukvara och vill med sitt verktyg fylla en lucka mellan de extremt tekniska lösningarna och ingen lösning alls; syftet är att vem som helst med internetuppkoppling och mjukvaran på ett SD-kort i en "kreditkorts dator" ska kunna utföra insamlingar. Arkivarien eller forskaren behöver bara hitta API nycklarna vilket enligt Informant GRA är relativt enkelt med en instruktion. Ambitionen är att försöka ha ett ganska komplett system, förklarar Informant GRA, där man kan arkivera Twitter men att även webcrawlern Heritrix, som exempelvis KB använder, ska finnas med. Utöver det en "archive now"-funktion som ska kunna användas för att arkivera mer komplexa sidor som exempelvis Facebook; sidor där Heritrix inte fungerar då det kräver en interaktion mellan sidan och användaren.

Informant NM beskriver också att digital utveckling på kulturarvsinstitutionerna idag ofta sker på individbasis och efter personliga intressen, något vi menar att Informant GRA är ett tydligt exempel på, vilket gör kunskapsbasen väldigt instabil. En stor utmaning är att sociala medier hela tiden förändras och antagligen inte kommer att se ut på samma sätt i framtiden. För att möta dessa utmaningar menar Informant NM att det förhoppningsvis snart finns en levande diskussion och tankeverksamhet gällande de digitala kompetenser som måste in på institutionerna. Informant GRA beskriver konkret den utmaningen när hen förklarar att de script som finns för att läsa av exempelvis Facebooks API:er kan vara inaktuella imorgon. "Så fort Facebook byter namn på en knapp är scriptet brutet" vilket kan ske från en dag till en annan. "Det är upp till Twitter och Google och alla de där, de har ju sin egen agenda och de tänker inte på arkiven, de tänker på användarupplevelser och på att tjäna pengar". Här menar Informant GRA att det behövs ett community som kan hjälpas åt att skriva scripten och analysera läget.

Informant KB beskriver sociala medier som flyktiga och Informant NM menar att det är en utmaning att försöka identifiera vad som egentligen är det viktiga att samla in och bevara då dessa medier utgör ett så pass komplext material. Hen beskriver en social mediebild som innehållandes så mycket mer än bara själva bilden där allt från kommentarer och bildtexter till hashtags och delningshistorik är en del av en större kommunikativ kontext. Dessa resonemang tangerar Christopher A. Lees beskrivningar av sociala mediers fragmentariska och gränslösa karaktär; egenskaper som i en arkivkontext avsevärt försvårar för arkivarien att identifiera materialet och systematiskt bevara det (Lee 2011). Används exempelvis "open source" verktyget "Instagram scraper" berättar Informant NM att endast en kodad och ohanterbar fil laddas ned vilken inte kan öppnas i sin helhet. För att få ut önskad information måste någon med programmeringskunskaper ställa rätt frågor till materialet och då krävs att personen ifråga vet vilka delar av bildens kontext som önskas bevaras.

7.4.2 Utmaningar kopplade till juridik

Även om de tekniska utmaningarna givetvis är högst reella är det tydligt att den brännande punkten när det gäller webbarkivering och insamling av sociala medier, framförallt i Informant GRAs och Informant KBs framställningar, handlar om lagstiftning och juridik. Hen menar att det idag råder en stor osäkerhet kring detta och att pliktlagstiftningen, och även annan lagstiftning, ligger efter. ”Man utgår inte ifrån ett medielandskap som ser ut som det gör nu, någonstans i dagens juridik” och även om juridiska anpassningar till det nya medielandskapet faktiskt görs löpande hela tiden menar Informant KB att medierna utvecklas snabbare än lagstiftningen; något som i sin tur bidrar till att kulturarvsinstitutioner får glapp i sina samlingar och framförallt missar sådant som inte är möjligt att förvärva i efterhand. Här anser Informant KB att en svensk lagstiftning, med bl.a. den nationella tolkningen av GDPR i åtanke, behövs för att skapa juridiska ramar och förutsättningar för att samla in denna typ av material. Informant GRA beskriver också en osäkerhet kring lagstiftning, sociala medier och allmänna handlingar. Hen jämför myndigheters handlingar uppkomna i sociala medier som likvärdiga med andra allmänna handlingar, oavsett medietyp, men här menar dock Informant GRA att det finns en bekymmersam krock mellan Tryckfrihetsförordningen och de sociala mediernas användarvillkor. Allmänna handlingar upprättade i exempelvis en myndighets Facebook-konto förvaras av Facebook men skulle också kunna ses som förvarade av myndigheten då de har åtkomst till dessa och hen efterlyser en utredning för att ta reda på vilka möjligheter det finns att hävda TF gentemot Facebooks policyer. Osäkerheterna kring att fastställa arkivbildare och ägandeskap gällande handlingar upprättade i sociala medier uttrycks också specifikt i en kommentar från enkätundersökningen som en av anledningarna till att materialet blir problematiskt i arkivsammanhang.

Liksom kring de tekniska utmaningarna beskriver Informant GRA dock en stor skillnad gällande de juridiska möjligheterna att samla in och bevara Twitter i jämförelse med andra sociala medier, något som också bekräftas av internationell litteratur (se exempelvis Thomson & Kilbride 2015). Hen beskriver hur amerikanska universitetsbibliotek och Twitter länge haft en kommunikation gällande möjligheterna att forska på Twitters data vilket bidragit till mer tillåtande användarvillkor, i motsats till exempelvis Facebook. I det sistnämnda mediets villkor kan bland annat läsas att “du inte får samla in användares innehåll eller uppgifter eller på annat sätt skaffa åtkomst till Facebook via *automatiserade* [vår kursivering] metoder” och att du inte får ”samla in användares uppgifter med ’spindlar’ eller ’scrapers’ utan vårt tillstånd” (Facebook 2018). Detta kan tolkas som att manuella metoder för insamling av data är tillåtna; något Informant GRA tagit fasta på. Med den tolkningen av användarvillkoren känner sig Informant GRA relativt säker när kommunens och regionens Facebooksidor bevaras. Här använder hen en *proxy* som är ett verktyg som fångar interaktionen som sker mellan en dator och en server. Informant GRA jämför detta med en VHS-bandspelare som placerats mellan en TV-mast och TV och som då kan fånga in informationen som skicka däremellan. För att fånga ett socialt medie med hjälp av en proxy måste alltså en interaktion ske mellan datorn och servern. När

kommunens webbkanaler fångas in är Informant GRA dock aldrig inloggad; endast den publika informationen samlas in och sparas. Hur ”djup” insamlingen blir är beroende av hur mycket information som öppnas upp, exempelvis gällande kommentarer som lämnats på inlägg. Informant GRA gör detta genom att manuellt scrolla ner och öppna den information som hen önskar spara men berättar att detta också kan göras med hjälp av script vilket dock kan tolkas som en automatiserad metod. I samarbete med en amerikansk forskare har Informant GRA dock utvecklat mjukvara som kan ladda ner Facebook via plattformens egna API:er men denna teknik vågar hen inte använda i sin yrkesroll på arkivet eftersom den processen är helt automatiserad.

En liknande kommunikation som den som förts, och förs, med Twitter skulle, enligt Informant GRA, vara önskvärd att föra även med företrädare för Facebook, detta i syfte att forskare ska kunna känna en juridisk säkerhet i att hantera material även från denna plattform. Informant GRA tangerar här tankar som uttryckts i flera av de texter som presenterats under *Bakgrund* (kapitel 2) och *Tidigare forskning* (kapitel 3). Som svensk menar hen dock att Facebook känns väldigt lång borta men hyser förhoppningar om att amerikanska kollegor ska ta på sig det ansvaret.

7.4.3 Utmaningar kopplade till etik och tillgänglighet

Alla tre informanter ser etiska utmaningar med att samla in och bevara sociala medier. Informant KB och Informant GRA menar att de personligen tycker att det finns en gräns vid att samla in stängda och ej publika sociala mediekonton. Informant NM kan tänka sig att samla in sådana konton men då endast om institutionen fått tillåtelse från personen eller gruppen ifråga. Detta är i linje med Nordiska museets policy kring insamling via exempelvis minnen.se (2016) där Informant NM berättar att ett avtal alltid upprättas mellan inlämnare och institutionen. Vid insamling via minnen.se kan personer som lämnar material också välja om materialet kan publiceras eller om hen önskar skicka detta direkt till arkivet. Informant GRA anser att insamling av andras publika tweetar inte medför några direkta etiska problem då de insamlade dataseten endast innehåller tweetarnas ID. Väljer en person att radera en tweet är den också förlorad i det nedladdade datasetet. Detta är ”ett sätt att hantera rätten att bli glömd” menar Informant GRA. Här har vi dock tidigare sett, under avsnittet *Tidigare forskning* (kapitel 3), att detta medför problem för exempelvis personer som forskar på material från Twitter då de inte kan dela sitt forskningsmaterial på ett tillfredsställande vis. Denna ”rätt att bli glömd” är heller inte helt applicerbar på LoCs Twitterarkiv då de inom ramen för det projektet samlar in och bevarar själva tweetarna även om institutionen försöker finna sätt att uppdatera arkivet löpande för att plocka bort raderade poster samt användarkonton som ställts om från ”publikt” till ”privat” (McGill 2016). Problemet här, som Jasmine McNealy (2012) uttrycker det och som återgetts i kapitlet *Tidigare forskning*, är att de flesta användare inte är medvetna om att de samlas in och med andra ord inte aktivt, via plattformens inställningar gällande privat eller publikt konto, väljer om deras tweetar ska samlas in eller ej. När Informant KB resonerar kring vilken roll KB ska spela och vad de egentligen kan samla in menar hen att ingen antagligen ”ifrågasätter att vi ska

samla in DNs utgivning på Facebook. Men å andra sidan så kanske man ifrågasätter om det är rätt att samla in användarkommentarerna”.

Som nämnts tidigare har LoCs Twitterarkiv mött stark kritik från både en förväntansfull forskarvärld liksom nyhetsmedia där framförallt problemen kring tillgänglighet har hamnat i skottgluggen. Våra informanter på KB och NM ser också de, utifrån sina institutioners synvinklar, en problematik kopplad till insamlade sociala medier och tillgänglighet. Informant KB beskriver att det på institutionen finns en diskussion där det frågas om det är “någon mening att samla in material som vi inte kan tillhandahålla av upphovsrättsliga eller etiska skäl?” och menar vidare att det finns en potentiell risk att resurskrävande verksamhet som resulterar i ett “inlåst” material riskerar att utsättas för kritik utifrån. Här menar dock Informant KB att institutionen och dess samlingar måste ses i ett långsiktigt perspektiv och att hen personligen anser att tillgänglighet ibland måste tillåtas stå tillbaka till förmån för ett framtida forskningsperspektiv. Liknande tankar uttrycker Informant NM när hen menar att det finns ett värde i att exempelvis samla in en intressant Facebookgrupp även om materialet inte går att tillgängliggöra för alla; visst material måste få vara “inlåst” av etiska skäl. Gällande bibliotekssektorn pekar Informant KB vidare på en möjlig norsk modell där material publicerat av myndigheter samt grundlagsskyddat material är fritt tillgängligt medan material av mer privat natur bevaras inlåst för ett möjligt framtida tillgängliggörande. Här menar Informant KB att institutionen behöver göra en analys för att fastställa vad som kan tillgängliggöras av det digitala material som samlas in under e-pliktslagen.

Informant NM kopplar också problematiken kring tillgängliggörande till de inneboende förväntningar som finns inom online-kulturen där hen beskriver ett kort avstånd “mellan att vi samlar in och att det förväntas finnas online [...] fritt att använda” vilket snabbt hamnar på kollisionkurs med den etiska och juridiska problematik som material insamlat från sociala medier innebär. Liksom Informant KB anser hen att de långsiktiga perspektiven här är oerhört viktiga att lyfta fram men menar samtidigt att det kan finnas en svårighet i att motivera dessa för potentiella finansierare och intressenter. Vi tolkar detta som att denna problematik möjligen är som allra mest påtaglig för musei- och biblioteksinstitutioner där det finns en samhällelig förväntan att samlingarna ska vara öppna och tillgängliga. Det tydligt utåtriktade uppdraget och den traditionella museala utställningspraktiken är också i denna kontext mindre förlåtande än ett arkivinstitutionellt perspektiv. Även om offentliga arkiv idag har större politiska och samhälleliga krav och förväntningar på att arbeta mer utåtriktad och publikanpassat, uttryckt bland annat i Arkivutredningen (2002), är den förmedlande verksamheten inte den primära. Ur detta perspektiv är det intressant att Informant GRA inte nämner den omedelbara tillgänglighetsproblematiken överhuvudtaget. För hen handlar problematiken snarare om att få arkivsektorn att se vikten av dessa handlingar samt att de kan samlas in och bevaras på ett adekvat sätt. I detta resonemang bör också tilläggas att Nordiska museet har en lång tradition av att bedriva betydande och framträdande arkivverksamhet (Nordiska museet 2018a).

Resonemangen om att det finns en tid för i princip allt material och att arkivet måste ses på lång sikt förenar våra tre informanter. Det kanske inte är möjligt att tillgängliggöra material från sociala medier idag men om hundra år kommer materialet inte vara lika känsligt längre resonerar Informant KB och Informant GRA. Det bör inte vara ett hindrande incitament att material insamlat från sociala medier inte går att offentliggöra under vår livstid. Dock, som vi varit inne på tidigare, efterlyser Informant KB ett lagstöd, för att kunna offentliggöra material insamlat med robotsvep.

7.4.4 Framtiden

Hur ser då framtiden ut enligt våra informanter? Vilka möjligheter finns och hur möts bäst de många utmaningar som beskrivits ovan? Trots ett nytt, och för kulturarvssektorn intressant men problematiskt, medielandskap är våra informanter övervägande positiva. Informant NM menar att de lokalt förankrade arbeten som ändå görs inom detta område, både i Sverige och internationellt, kommer att leda till samlade erfarenheter och kunskaper som kommer att leda utvecklingen framåt och i rätt riktning. Redan om ett par år tänker sig hen att det finns riktlinjer och rekommendationer för de mindre institutioner som önskar samla in och bevara sociala medier och att Nordiska museet då har grundläggande rutiner på plats så att insamling av sociala medier kan vara en del av den löpande verksamheten. Informant GRA är, som vi sett, övertygad om att det i en snar framtid kommer att finnas verktyg som möjliggör insamling och bevarande av sociala medier även för personer och institutioner utan större it-kompetenser. Redan innan valet 2018 hoppas hen kunna släppa en första beta-version av sin mjukvara och "sätta den i händerna på folk så vi kan fånga valet".

Informant NM anser också att det finns incitament för att återuppta de sektorsöverskridande ABM-tankar som uttrycktes under det tidiga 2000-talet men som hen menar har hamnat alltmer i periferin i dagens kulturarvsdiskussion. Hen menar att sektorerna brottas med liknande digitala problem men har utvecklat olika typer av kompetenser och att alla här kan lära av varandra. Informant GRA menar att arkivering av sociala medier inte är något som går att göra ensam om det finns "en större vision att försöka dokumentera nuet". Hen anser vidare att det vore fruktbart om alla kommuner exempelvis kunde samla in sina politikers Twitter och att den typen av data blir än mer intressant om alla kommuner kunde bidra. Hen anser här att varje myndighet eller arkiv i framtiden borde ta ett större eget ansvar men ser också, liksom Informant NM, samverkan mellan de olika ABM-sektorerna som en naturlig väg att gå när det gäller sociala medier som ett gemensamt kulturarv. För att komplettera varandra menar hen att de offentliga arkiven och andra kulturarvsinstitutioner, med rätt verktyg i händerna, skulle kunna samla in på djupet och KB på bredden; ett delat ansvar över institutions- och sektorsgränser där också KB skulle kunna ta emot material från arkiven. Informant GRA resonerar också runt ett annat scenario, ett avtal som skulle bygga på tillit mellan kulturarvsinstitutionerna,

där Kungliga biblioteket förvarar en krypteringsnyckel som i framtiden kan låsa upp krypterat material från sociala medier, insamlat och bevarat av andra institutioner.

[...] och vi kommer inte få nyckeln av KB förens om hundra år, men då kan vi faktiskt låsa upp datan. Då är Facebooks jurister döda. Det skulle kunna vara ett sätt att hantera det här. Tänka långsiktigt. Men vem ska fundera på det och vem ska ta ansvar för det? Det är en svår fråga. Kanske KB.

(Informant GRA)

Informant KB talar vidare om fördelar gällande digital samverkan utifrån ett tillgänglighetsperspektiv och menar att det för en användare inte nödvändigtvis behöver vara viktigt att veta var materialet rent institutionellt hör hemma. Samlingar som, av historiska skäl, splittrats skulle digitalt kunna sammanföras igen och, i ett större perspektiv, presenteras gemensamt och som en del av ett kollektivt digitalt kulturarv. Hen framhåller dock att digital samverkan i praktiken kan vara svår då sektorer och enskilda institutioner behöver kompromissa med sina egna utarbetade standarder och sätt att presentera sina samlingar men tror ändå att det kan finnas plats för både egen identitet och en större övergripande kontext.

Men att samverka betyder inte bara att knyta band mellan olika institutioner. Även allmänheten kan bidra till och stärka arkivens samlingar. Nordiska museet har under många årtionden arbetat med fasta meddelare och analoga frågelistor och liksom Helen Hockx-Yu (2014) ser Informant NM att det finns en stor potential för insamlade institutioner, att finna nya och berikande metoder för denna verksamhet i framtiden. Informant NM tycker att det vore spännande att se om verksamheten med fasta meddelare och frågelistor kan flyttas ut på webben. Ett kommande generationsskifte bland meddelarna kan betyda att nya arbetsmetoder måste till. Bland annat nämner Informant NM en egenadministrerad Facebookgrupp som ett möjligt framtida arbetssätt. Att en institution som Nordiska museet så pass aktivt arbetar med, och är drivande i, frågor kring sociala medier ser vi som ett uttryck för museets kulturhistoriska profil. Nordiska museet har alltid samlat in och dokumenterat civilsamhället och att samla in sociala medier, som definierar så pass mycket av civilsamhällets nutida vardag, följer en lång tradition av att dokumentera och bevara samtiden; en del i ett kontinuerligt arbete att samla och bevara fragment av det som är och skapar det kollektiva minnet.

Informant KB är kluven i frågan om insamling av sociala medier kan demokratisera arkivet eller inte och menar att det helt beror på hur KBs insamling kommer att utvecklas i framtiden. Hen funderar vidare kring att det idag möjligen finns en aningslöshet bland användare av sociala medier och att ett insamlade av allt publikt material, i en kontext av att detta skulle vara allmänt känt, i längden skulle kunna påverka hur sociala medier används och i sin tur hur dessa plattformar utvecklas. Återigen kan vi här koppla resonemangen till McNealys (2012) beskrivning av att Twitteranvändare ofta är omedvetna om att deras publika tweetar hamnar i ett arkiv hos en offentlig minnesinstitution. Informant KBs resonemang för tankarna till

Giddens där individen är medskapare av samhället på alla nivåer. Sociala medier erbjuder affordanser där interaktionen med användaren styr det sätt som individen manifesterar sitt jag men interaktionen kan motsatt också forma det sociala mediet. Om användaren blir medveten om den övervakande aspekten av sociala medier kan användarbeteendet förändras och i och med detta förändra mediet i sig.

I Terry Cooks fjärde paradigm förlorar arkivarien den makt som hen tillförskansat sig under det tredje paradigmet och de traditionella kulturarvsinstitutionerna blir några av många aktörer som värderar, bevarar och skapar vårt kulturarv. Mängden handlingar och nya digitala mediala verktyg att publicera sig och/eller organisera sig i stängda eller öppna "communities" tillsammans med teknologiska, juridiska och etiska utmaningar som insamling av sociala medier innebär bidrar till denna makt- och expertisförskjutning. Vi tolkar alla våra tre primära informanter utifrån detta paradigmskifte och de förändrade förutsättningar som detta innebär för kulturarvssektorn. Istället för att luta sig tillbaka och passivt låta det nya medielandskapet diktera villkoren för dem själva och deras institutioner arbetar de aktivt för att finna en lämplig plats i detta nya landskap.

8. Avslutning och vidare forskning

Här kommer vi föra ett resonemang kring de övergripande slutsatserna vi dragit efter att ha analyserat vårt material samt presentera möjliga framtida forskningsområden med koppling till vår undersökning. Vi har under uppsatsens gång velat besvara våra forskningsfrågor som är:

- Vilken inställning har svenska ABM-institutioner till sociala medier som röst och fenomen i arkivet?
- Vilka utmaningar och möjligheter finns i insamlandet och bevarandet av sociala medier och hur manifesteras dessa?
- På vilket sätt kan vi se att sociala medier bidrar till ett nytt sätt för människor att organisera sig, kommunicera med varandra och hitta grupptillhörighet.

8.1 Avslutande resonemang

Arbetet med att skriva den här uppsatsen har präglats av en aktualitet som hela tiden gjort sig påmind i radio, tv och på internet: Det är tydligt att sociala medier engagerar de flesta i samhället och på många olika sätt. Mediet har en potential som är enorm och en användarvänlighet som gör att vi i en relativt hög hastighet är på väg att överge traditionell media och traditionella, kommunikativa verktyg som post och telefonsamtal. På ett praktiskt plan kan vi se hur en oändlig mängd grupper skapas inom sociala medier. Att samla människor runt intressen smala som hårstrån har aldrig varit lättare. Självklart är detta ett väldigt intressant material för arkiven att samla in och i längden ett oerhört exklusivt material för forskare att ta del av. I startskedet av den här uppsatsen kom vi vid ett tillfälle in på en diskussion kring brevsamlingar. En något klassisk artefakt i arkivsammanhang som inte är svår att visualisera: gulnande papper prydda med underbara, perfekt lutande och frampiskade 1800-tals-skrivstilar. Men sådana dokument är det längesedan någon producerade. Idag skriver vi våra kärleksbrev, våra reseberättelser eller våra klagobrev som meddelanden över nätbaserade plattformar som Messenger, Whats app, Twitter eller Facebook. Ibland i slutna, privata led, ibland offentligt för alla att ta del av.

Samtidigt som sociala medier är fantastiska verktyg för kommunikation och skapande av identitet är de också verktyg för makt, designade för att styra individen i vissa riktningar. Apparnas affordanser, programmerade i mjukvaran, tillåter individen att interagera med andra men begränsar hen samtidigt och bygger upp de ramar inom vilka hen kan agera. Självklart handlar det om att få individen att stanna kvar på sidan och ge annonsörerna så lång exponeringstid som möjligt. Men det handlar också om att övervaka individen och samtidigt notera och lagra de användarmönster och de uppgifter hen producerar. Vad den informationen kan och kommer att användas till i

framtiden är oklart definierat. Men det är inte svårt att föreställa sig, att den informationen har ett stort värde. Både politiskt och ekonomiskt.

Insamlingen som de stora nättaktörerna oavbrutet gör av våra användarmönster på sociala medier, skapar i sig en slags arkiv. Men nättaktörerna har en helt annan agenda än de traditionella, institutionella arkivverksamheterna. Att bevara ett kulturarv är kanske inte det som Facebook i första hand har som syfte och deras användaravtal innehåller flera juridiska hinder som försvårar insamling. Därför har det också, som vi ser det, skapats en mur mellan de privata aktörerna och de traditionella arkivverksamheterna som gör det väldigt svårt för exempelvis Kungliga biblioteket att komma åt sociala medier, samla in och bevara dessa. Men det är inte bara hos de sociala plattformarna som problemet ligger. Informant KB berättar att både tv och tv-spel började samlas in alldeles för sent och att det nu finns luckor i Kungliga bibliotekets samlingar. Det tar alltså tid att acceptera och erkänna ett nytt medium samtidigt som nya system för insamling är riktigt tungrodda att dra igång.

En annan aspekt är att utvecklingen av sociala medier eskalerat snabbt. Bara under en tioårsperiod har exempelvis vi författare, gått från att endast vara uppkopplade i hemmet, till att bära runt ett mobilt internetabonnemang var vi än går. Vi kan avbilda och dela våra liv med andra, kommunicera och organisera våra sociala kontakter, var vi än är. Det har lett till att våra (och andra individers) beteendemönster har förändrats. Individen anpassar sig efter de organisatoriska möjligheter hen har i telefonen. Det har gjort hen friare men samtidigt mer bunden eftersom förväntningarna på hens sociala deltagande ökat. Samma utveckling kan vi se hos svenska myndigheter som alla har sin egen Facebooksida eller sitt Instagramkonto. Hela samhället har således valt att organisera sig runt nätbaserade sociala plattformar för att kommunicera sig själva och att kommunicera med andra. Vi skulle kunna se sociala medier, endast som ett hjälpande organisatoriskt verktyg. Att behovet av social interaktion, kommunikation och strävan efter grupptillhörighet och identitetsskapande är den samma för individen nu som, i ett något odefinierat, då. Men det är kanske att göra det för enkelt. Enligt Anthony Giddens (1991) är individens utveckling och mänsklighetens historia uppbyggd kring en växelverkan mellan genomtänkta handlingar och oavsiktliga konsekvenser, vilka i ett tredje led påverkar individen tillbaka. Samhällets sociala organisation byggs således via individens handlingsmönster och de oavsiktliga konsekvenser dessa handlingar får för andra individer. Vi påverkar och förändrar varandra, på alla plan i samhället. Så här: På ett direkt plan, tar vi som individer kontroll över det sociala mediet och utnyttjar det som ett verktyg, men på ett underliggande plan kommer även mediet, påverka och förändra oss.

Som vi kunnat utläsa ur vår enkätundersökning finns en stor majoritet inom de praktiska verksamheter som deltagit i undersökningen som menar att sociala medier hör hemma i arkiv och att de representerar ett viktigt kulturarv. Här beskrivs dock utmaningar i form av resursbrist, brist på teknik och kompetens, att materialet inte prioriteras som viktigt av personer i chefspositioner samt svårigheter att värdera

material från sociala medier. Det vi identifierat som den stora och övergripande utmaningen kring arkiv och sociala medier handlar om den snabba förändring som skett; ett nytt medielandskap som helt har förändrat förutsättningarna för kommunikation, publicering och identitetsskapande inom samhällets alla delar. Sociala medier som kulturarv innebär ny teknik som ska utvecklas och implementeras, en snårig juridik som ska utredas, etiska frågeställningar som ska besvaras och urvalskriterier som ska analyseras. De många lager av utmaningar som sociala medier innebär för kulturarvsinstitutioner bidrar till ett nuläge som upplevs splittrat och ambivalent; ett nuläge utan tydliga ramar, praktiker och riktlinjer. Rekommendationer gällande offentliga arkivinstitutioner som innefattar skärmdumpar och utskrifter kan i sig ses som en manifestation av den teknologiska och juridiska osäkerhet som omgärdar sociala medier som arkivhandlingar men också som en manifestation av svårigheterna att tänka digitalt, det Terry Cook benämner *paper minds*. En skärmdump bevarad i ett pdf-format är inte ett arkiverat socialt medie utan en avbildning av en specifik datorskärm vid ett specifikt tillfälle.

Rent teknologiskt är sociala medier en del av en större och generell omställning från ett analogt till ett digitalt samhälle och med detta i vår kontext; från analoga till digitala arkiv. Initiativ som *Collecting Social Photo* kommer att hjälpa mindre insamlade minnesinstitutioner att förhålla sig till insamling och bevarande av sociala medier och individuella initiativ, likt de Informant GRA representerar, kommer också att föra utvecklingen framåt. Om vi ska kunna gå från *paper minds* till *digital minds* behöver dock den digitala kunskapsbasen breddas överlag inom kulturarvssektorn. De äldre analoga samlingarna får givetvis inte glömmas bort men i ett digitalt samhälle måste de som dokumenterar samtidigt kunna göra det utifrån just samhällets digitala kontext; inte transformera detta kulturarv till något det inte är. Eller som i fallet sociala medier; att inte bara se utmaningar, svårigheter och problem utan att faktiskt se möjligheter att bevara en mångfacetterad del av samhället.

Incitamenten för myndigheter att använda sociala medier, plattformar som erbjuder möjligheterna till en snabb och enkel kommunikation som samtidigt har förmågan att nå många människor, är givetvis starka. Det går idag inte att föreställa sig en offentlig sektor som inte använder sociala medier. För arkivinstitutioner med ansvar för allmänna handlingar går dock den juridiska problematiken med sociala medier att koppla redan till skapandet av ett konto. Var finns ägandeskapet? Vem bevarar handlingarna? Vad är tillåtet att göra och inte? Informant GRA, som både privat och i sin yrkesroll arkiverar sociala medier, beskriver just denna osäkerhet angående hur exempelvis Facebooks användaravtal ska tolkas. För att detta kulturarv skall kunna samlas in och bevaras behöver svensk lagstiftning ställas mot användaravtal och tydliga riktlinjer tas fram så att arkivarier och kulturarvsinstitutioner kan känna en trygghet i vad som är juridiskt möjligt att samla in och hur det får göras. Här kan kulturarvssektorn inte förlita sig till privata initiativ utan här krävs styrning från högre nivå.

Etiska aspekter måste få företräde framför otåliga samhälleliga förväntningar på tillgång och här finns en problematik då inlåsta samlingar går på tvärs mot politiska, publika och institutionella intressen. Insamling och bevarande av sociala medier måste tillåtas ses ur ett långsiktigt perspektiv. LoCs Twitterarkiv har funnits i åtta år och ännu har inte någon del av arkivet tillgängliggjorts för varken allmänhet och forskare. Åtta år i ett kulturarvsperspektiv känns dock som en centimeter av en fotbollsplan och även om detta arkiv kommer att vara stängt i ytterligare hundra år kommer det innehålla viktiga digitala artefakter som berättar om människan och samhället i början av 2000-talet. Spår av mänsklig aktivitet som kan berätta för framtiden vilka vi var, hur vi tänkte och hur vi identifierade oss själva och vårt samhälle.

8.2 Vidare forskning

Under arbetet med den här uppsatsen har det dykt upp flera spår som vi ansett legat utanför huvudleden men som ändå skulle kunna vara intressanta att forska vidare på. Vi presenterar dessa ideer i ett urval nedan.

- När vi intervjuade Informant GRA efterlyste hen en utredning som undersöker relationen mellan Tryckfrihetsförordningen och sociala mediers användarvillkor. Kan svenska offentliga institutioner använda sig av offentlighetsprincipen för att på ett fullt lagligt juridiskt plan, samla in sociala medier?
- På vilket sätt påverkar kommersiellt drivna sociala medier, svenska offentliga institutioners beteendemönster? Är offentligheten köpt?
- En större kvantitativ undersökning hade kunnat ge en intressant bild av vad och framförallt hur, svenska offentliga arkiv samlar in sina egna sociala medier.
- GDPR implementerades alltför sent i vårt arbete med denna uppsats för att vi skulle kunna involvera denna förordning i vår undersökning. Hur förändrar GDPR förutsättningarna för kulturarvsinstitutioner att samla in och bevara sociala medier?
- Digitala personarkiv är idag ofta utspridda på en mängd olika plattformar och hårddiskar. Vilka förutsättningar finns för efterlevande att bevara och lämna in material från avlidna släktingars sociala medier?

9. Referenser

- Abel, E. (2018). *Nordiska museet efterlyser bilder från #knytblus*. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=6931931> [åtkomst 2018-04-26].
- Alvesson, M. & Sköldböck, K. (2008[2007]). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och vetenskapsmetod*, 2:2. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Anderson, B. (2003). *Imagined Communities – Reflections on the origin and spread of nationalism*, reviderad och utökad utgåva, London och New York: Verso förlag.
- Archive Social (2018). <https://archivesocial.com/whitehouse/> [2018-03-09].
- Archiwwwe (2018). <https://archiwwwe.com> [åtkomst 2018-04-26].
- Arkivutredningen (2002). *Arkiv för alla: nu och i framtiden* (SOU 2002:78). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Bagge, C. et. al (2017). *Social Theory: A textbook*, 1. uppl., New York: Routledge.
- Bechmann, A. & Lomborg, S. (2012). Mapping actor roles in social media: Different perspectives on value creation in theories of user participation, *New Media & Society*, 15(5), ss. 765-781. DOI: 10.1177/1461444812462853.
- Booms, H. (1987). Society and the Formation of a Documentary Heritage: Issues in the Appraisal of Archival Sources, *Archivaria*, (24) 1987, ss. 69-107. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/11415/12357> [åtkomst 2018-04-02].
- boyd, d. & Ellison, N. B. (2008). Social network sites: Definition, history and scholarship, *Journal of Computer-Mediated Communication* 13(1), ss. 210–230. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x.
- Buchanan, D. (2016). *Wondering why that millennial won't take your phone call? Here's why*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/aug/26/whatsapp-phone-calls-smartphone-messaging-millennials> [åtkomst 2018-04-25].
- Burns, A. (2018). *The Library of Congress Twitter Archive: A Failure of Historic Proportions*. <https://medium.com/dmrc-at-large/the-library-of-congress-twitter-archive-a-failure-of-historic-proportions-6dc1c3bc9e2c> [åtkomst 2018-04-09].

- Carlberg, L. & Eldevall, S. (2017). Att bevara nutiden – Arkivets arbete med riktad insamling av information från samtida händelser, opublicerat paper, Lunds universitet.
- Campbell-Kelly, M. Aspray, W. et. al (2014) *Computer: A History of the Information Machine*, 3. uppl., New York: Routledge.
- Cantor, N. (1997). *The American Century: Varieties of Culture in Modern Times*, 1. uppl., New York: Harpercollins.
- Caron, D. J. & Brown, R. (2011). The Documentary Moment in the Digital Age: Establishing New Value Propositions for Public Memory, *Archivaria, The Journal of the Association of Canadian Archivists* (71) 2011, ss. 1-20. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/view/13328/14626> [åtkomst 2018-06-01].
- Cook, T. (2005) Macroappraisal in Theory and Practice: Origins, Characteristics and Implementation in Canada, *Archival Science*, 5(2-4), ss. 101–161. DOI: 10.1007/s10502-005-9010-2.
- Cook, T. (1994). Electronic records, paper minds: The revolution in information management and archives in the post-custodial and post-modernist era, *Archives and Manuscripts*, 22(2), ss. 300-328. ISSN: 0157-6895.
- Cook, T. (2013). Evidence, memory, identity, and community: Four shifting archival paradigms, *Archival Science*, 13(2-3), ss. 95–120. DOI: 10.1007/s10502-012-9180-7.
- Collecting social photo (2018a). *Case studies*. <http://collectingsocialphoto.nordiskamuseet.se/case-studies/> [åtkomst 2018-05-01].
- Collecting social photo (2018b). *In Swedish*. <http://collectingsocialphoto.nordiskamuseet.se/in-swedish-samla-social-digital-fotografi/> [åtkomst 2018-05-01].
- Collecting social photo (2018c). *About*. <http://collectingsocialphoto.nordiskamuseet.se/about/> [åtkomst 2018-05-01].
- Couldry, N. (2012). *Media, Society, World: Social Theory and Digital Media Practice*, 1. uppl., London, Polity Press.
- Cox, R. J. (2008). *Personal Archives and a New Archival Calling: Readings, Reflections and Ruminations*, 1 uppl., Duluth: Litwin Books.
- Davidsson, P. & Findahl, O. (2016). *Svenskarna och internet: 2015 års undersökning av svenska folkets internetvanor*. Stockholm: Internetstiftelsen i Sverige. https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2015.pdf [2018-03-21].

Davidsson, P & Thoresson, A. (2018). *Svenskarna och internet 2017: Undersökning om svenskarnas internetvanor*. Stockholm: Internetstiftelsen i Sverige. https://www.iis.se/docs/Svenskarna_och_internet_2017.pdf [åtkomst 2018-03-21].

Digisam (2018). *Detta är Digisam*. <http://www.digisam.se/om-oss/detta-ar-digisam/> [2018-04-26].

Duarte, M. E., & Belarde-Lewis, M. (2015). Imagining: Creating Spaces for Indigenous Ontologies, *Cataloging & Classification Quarterly* (53)5-6, ss. 677-702. DOI: <https://doi.org/10.1080/01639374.2015.1018396>.

E-delegationen (2010). *Myndigheters användning av sociala medier, Riktlinjer från E-delegationen*. (Rapport: version 1.0). Stockholm: E-delegationen. <http://www.esamverka.se/download/18.7e784787153f0f33aa51c81d/1464273265830/Riktlinjer+för+myndigheters+användning+av+sociala+medier+1.0.pdf> [åtkomst 2018-04-19].

Eggeby, E. & Söderberg, J. (2012[1999]). *Kvantitativa metoder - för samhällsvetare och humanister*, 1:11. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.

Facebook (2018). <https://www.facebook.com/terms.php> [åtkomst 2018-03-10].

Fardell, E. (2013). Identitetsskapande hos unga kvinnor genom sociala medier med välbefinnandet i fokus. Masteruppsats inom medie- och kommunikationsvetenskap, Göteborgs universitet.

Flinn, A. (2007). Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges, *Journal of the Society of Archivists*, (28)2, ss. 151-176. DOI: 10.1080/00379810701611936.

Flinn, A. & Stevens, M. (2009). 'It is noh mistri, wi mekin histori'. Telling our own story: Independent and community archives in the UK, challenging and subverting the mainstream. I Bastian, J. & Alexander, B. (red.) *Community archives: the shaping of memory*, London: Facet.

Flinn, A., Stevens, M. & Shepherd, E. (2009). Whose memories, whose archives? Independent community archives, autonomy and the mainstream, *Archival Science*, (1-2) 2009, ss. 71-86. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10502-009-9105-2>.

Foucault, M. (1978 [1975]). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, 1. amerikanska uppl., New York: Pantheon Books.

Fuchs, C. (2014). *Social Media: A Critical Introduction*. E-bok finns att hämta på <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=1&sid=c33cc579-9c7b-4d2b-bee2->

a3f5e03800b3%40pdc-v-
sessmgr01&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmUmc2NvcGU9c2l0ZQ%3d%3d#AN=1
ovisa.004632259&db=cat01310a [åtkomst 2018-06-01].

Geismar, H. (2017). Instant Archives?. I *Routledge Companion to Digital Ethnography*. Hjorth, L., Horst, H., Galloway, A. & Bell, G. (red.), 1. uppl., New York: Routledge, Taylor and Francis Group.

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*, 1. uppl., Berkely: University of California Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, 1. uppl., Cambridge: Polity Press.

Guest, M. (2015). *Media consumer 2015: The signal and the noise*. (Rapport). London: Deloitte. www.deloitte.co.uk/mediaconsumer [åtkomst 2018-03-27].

Görman, U. (2017) *Lathund för etikprovning*. http://www.hist.lu.se/fileadmin/user_upload/hist/forskning/Lathund_for_etikprovning.pdf [åtkomst 2018-05-06].

Hamidi-Nia, G. & Lindhe, J. (2018). *Detta har hänt: Facebook och Cambridge Analytica*. <https://www.svt.se/nyheter/utrikes/detta-har-hant-facebook-och-cambridge-analytica> [åtkomst 2018-06-03].

Harrower N., Heravi B. (2015). How to Archive an Event: Reflections on the Social Repository of Ireland, *New Review Of Information Networking*, 20(1-2), ss. 104-116. DOI: 10.1080/13614576.2015.1116322.

Hartig, K., Jensen, B., Wallenius, A. & Boogh, E. (2018). Collecting the ephemeral social media photograph for the future: Why museums and archives need to embrace new work practices for photography collections. I *MW18: Museums and the Web 2018*. Vancouver, Kanada, 18-21 april, 2018. <https://mw18.mwconf.org/paper/collecting-the-ephemeral-social-media-photograph-for-the-future-why-museums-and-archives-need-embrace-new-work-practices-for-photography-collections/> [åtkomst 2018-05-11].

Hockx-Yu, H. (2014). Archiving Social Media in the Context of Non-print Legal Deposit. I *IFLA WLIC 2014: Libraries, Citizens, Societies Confluence for Knowledge*. Lyon, Frankrike, 16-22 augusti, 2014. <http://library.ifla.org/999/1/107-hockxyu-en.pdf> [åtkomst 2018-02-07].

Hunt, E. (2016). *What is fake news? How to spot it and what you can do to stop it*. <https://www.theguardian.com/media/2016/dec/18/what-is-fake-news-pizzagate> [åtkomst 2018-03-26].

- Innan brottet* (2017) [film]. Regissörer: Monika Hielscher & Matthias Heeder. Tyskland: Kloos & Co Medien.
- Jansson, I. M. (2012). Ett förlorat kulturarv? Digitala personarkiv: problem, lösningar och framtid. Masteruppsats i arkivvetenskap, Uppsala universitet.
- Ketelaar, E. (2001). Tacit Narratives: The Meanings of Archives, *Archival Science*, (1) 2001, ss. 131-141.
<http://www.nyu.edu/pages/classes/bkg/methods/ketelaar2.pdf> [åtkomst 2018-04-15].
- Kropp och själ* (2018) Radera exet ur ditt liv [radioprogram]. Sveriges Radio P1, 2018-04-10.
- Konstenius, G. (2017). *Plikten under lupp! En studie av pliktlagstiftningens roll, utformning och relevans i förhållande till medielandskapets utveckling*. (Rapport: 1.1.5-2017-112). Stockholm: Kungliga biblioteket. https://www.kb.se/download/18.5e9440ea15ffee666c7faa/1512378212108/plikten_under_lupp_2017.pdf [åtkomst 2018-01-29].
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, 3:1. uppl., Lund: Studentlitteratur AB.
- Lagerkvist, A. (2014). A Quest for Communitas Rethinking Mediated Memory Existentially, *Nordicom Review*, 35(2), ss. 205-218. <http://www.nordicom.gu.se/sv/publikationer/nordicom-information/nordicom-information-36-2-2014/quest-communitas-rethinking> [åtkomst 2018-06-01].
- Lee, C. A. (2011). Collecting the externalized me: Appraisal of materials in the social web. I *I digital*, Lee, Christopher A. (red.) Chicago: Society of American Archivists.
- Library of Congress (2017). *Update on the Twitter Archive at the Library of Congress*. https://blogs.loc.gov/loc/files/2017/12/2017dec_twitter_white-paper.pdf [åtkomst 2018-02-12].
- Lomborg, S. (2012). Researching Communicative Practice: Web Archiving in Qualitative Social Media Research. *Journal of Technology in Human Services*, 30(3-4), ss. 219–231. DOI: 10.1080/15228835.2012.744719.
- Malmö stad (2018a). *Om att arkivera sociala medier*. <http://socialamedier.malmo.se/om-att-arkivera-sociala-medier/> [åtkomst 2018-03-18].
- Malmö stad (2018b). *Lediglediga jobb, kommunikatör till Stadskontoret med inriktning på sociala medier*. <http://recruit.visma.com/External/OJCustomer3/Assignmentview.aspx?guid=0F51902D-4368-4BD9->

A6DF-98A73340999D&guidGroup=60c7be30-8f09-4871-a871-b9c78a4513d0 [åtkomst 2018-05-29].

McGill, A. (2016). *Can Twitter Fit Inside the Library of Congress?* <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/08/can-twitter-fit-inside-the-library-of-congress/494339/> [åtkomst 2018-04-02].

McKemmish, S. (1996). Evidence of me, *The Australian Library Journal*, (45)3, ss. 174-187, DOI: 10.1080/00049670.1996.10755757.

McNealy, J. (2012). The Privacy Implications of Digital Preservation: Social Media Archives and the Social Networks Theory of Privacy. *Elon Law Review*, 3(2), ss. 133-160. <http://heinonline.org.ludwig.lub.lu.se/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/elonlr3&id=137> [åtkomst 2018-01-29].

Minnen (2016). <https://minnen.se/info/minnen> [åtkomst 2018-03-11].

Murthy, D. (2012). Towards a Sociological Understanding of Social Media: Theorizing Twitter, *Sociology*, (46)6, ss. 1059-1073. DOI: 10.1177/0038038511422553.

Mylonas, Y. (2017). Witnessing absences: social media as archives and public spheres. *Social Identities*, (23)3, ss. 271-288. DOI: 10.1080/13504630.2016.1225495.

Nathan, L. P. & Shaffer, E. M. (2012). Preserving Social Media: Opening a Multi-Disciplinary Dialogue. Från webbsidan *The Selected Works of Elizabeth M. Shaffer*. http://works.bepress.com/elizabeth_shaffer/12/ [åtkomst 2018-02-01].

Nesmith, T. (2014). Obituary – Terry Cook 1947-2014, *Archivaria, The Journal of the Association of Canadian Archivists*, (79) 2015, ss. 207–213. <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/article/.../14888> [åtkomst 2018-03-26].

Nordiska museet (2018a). *Om arkivet*. <https://www.nordiskamuseet.se/artiklar/om-arkivet> [åtkomst 2018-05-05].

Nordiska museet (2018b). *Om museet*. <https://www.nordiskamuseet.se/om-museet/detta-ar-stiftelsen-nordiska-museet> [åtkomst 2018-05-05].

Osborne, H. (2012). *Do you own your digital content?* <https://www.theguardian.com/money/2012/sep/03/do-you-own-your-digital-content> [åtkomst 2018-04-03].

Psykologiguiden (2018). *Bildning*. <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=bildning> [åtkomst 2018-04-02].

- RA-FS 2009:1-2, *Riksarkivets föreskrifter och allmänna råd om elektroniska handlingar*. Stockholm: Riksarkivet.
- Riksarkivet (2018). *Om enskilda arkiv*. <https://riksarkivet.se/om-enskilda-arkiv> [åtkomst 2018-06-01].
- Ryan, G. W. & Bernard, H. R. (2003). Techniques to Identify Themes, *Field Methods*, 15(1), ss. 85–109. DOI: 10.1177/1525822X02239569.
- Rydén, R. (2013). Hur ska nutiden bevaras? Svensk bevarande och gallringspolicy i komparativ belysning. Manus inlämnat till *Arkiv, samhälle och forskning* januari 2013. https://www.abm.uu.se/digitalAssets/236/c_236418-1_3-k_rr_hur_ska_nutiden_bevaras.pdf [åtkomst 2018-02-20].
- SalahEldeen, H. & Nelson, M. (2012). Losing My Revolution: How Many Resources Shared on Social Media Have Been Lost?. arXiv, EBSCOhost. <https://arxiv.org/pdf/1209.3026.pdf> [åtkomst 2018-02-20].
- SFS 1949:105, *Tryckfrihetsförordningen*. Stockholm: Justitiedepartementet L6
- SFS 1990:782, *Arkivlagen*. Stockholm: Kulturdepartementet
- SFS 1993:1392. *Lag om pliktexemplar av dokument*. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- SFS 1998:204. *Personuppgiftslag*. Stockholm: Justitiedepartementet L6
- SFS 2012:492. *Lag om pliktexemplar av elektroniskt material*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SKL (2018). *Riktlinjer för närvaro i sociala medier*. <https://skl.se/tjanster/press/socialamedier/riktlinjerforvaroisocialamedier.2416.html> [åtkomst 2018-03-14].
- Skånes Arkivförbund (2018). *Om oss*. <http://www.skanearkiv.se/Om-oss> [åtkomst 2018-06-01].
- Svensson, P. & Ahrne, G. (2011). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.), *Handbok i kvalitativa metoder*, 1:1. uppl., Malmö: Liber AB.
- The Silicon Valley Revolution: How a few nerds did change the world* (2017) [film]. Regissör: Jan Tenhaven. Tyskland: Arte, ECO Media TV-Produktion & Westdeutscher Rundfunk (WDR).

- Thomas, S. (2007). *A practical approach to the preservation of personal digital archives*. (Rapport). Oxford: Bodleian Library. <http://www.paradigm.ac.uk/projectdocs/jiscreports/ParadigmFinalReportv1.pdf> [åtkomst 2018-04-10].
- Thomson, S. D. (2016). Preserving Social Media, *DPC Technology Watch Report* (16-01, February 2016). DOI: <http://dx.doi.org/10.7207/twr16-01>.
- Thomson, S. D. & Kilbride, W. (2015). Preserving Social Media: The Problem of Access, *New Review of Information Networking*, 20(1-2), ss. 261–275. DOI: 10.1080/13614576.2015.1114842.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More From Technology and Less From Each Other*, 1. uppl., New York: Basic Books.
- Underhill, A. M. & Underhill, A. (2016). A digital dark now: Digital information loss at three archives in Sweden. Masteruppsats i arkivvetenskap, Lunds universitet.
- UNESCO (2004). Charter on the Preservation of Digital Heritage. I United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization's *Records of the General Conference*, volym 1, resolutioner. Paris 29 september-17 oktober 2003, ss. 74-77. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf#page=80> [åtkomst 2018-05-02].
- Van Dijck, J. (2007). *Mediated Memories in the Digital Age: Cultural Memory in the Present*, 1. uppl., Redwood City: Stanford University Press.
- Vetenskapens värld* (2018). Ungas psykiska ohälsa [tv-program]. Sveriges Television, svt-play. <https://www.svtplay.se/video/17656810/vetenskapens-varld/vetenskapens-varld-sasong-28-ungas-psykiska-ohalsa?start=auto&tab=2018> [åtkomst 2018-04-24].
- Wikipedia (2018a). *Affordance*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Affordance> [åtkomst 2018-06-02].
- Wikipedia (2016). *Panopticon*. [https://sv.wikipedia.org/wiki/Panoptikon_\(fängelse\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Panoptikon_(fängelse)) [åtkomst 2018-02-23].
- Wikipedia (2018b). *Pewdiepie*. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Pewdiepie> [åtkomst 2018-03-26].

Undersökningen – intervjuer och enkät

Intervju med Informant GRA, 20180309, kl 9-11.30 på Regionarkivet för Västra
 Intervju med Informant KB, 20180228, kl 10-11 på Kungliga biblioteket i Stockholm.
 Intervju med Informant NM, 20180228, kl 14-15 på Nordiska museet i Stockholm, Götalandsregionen och Göteborg stad.

Enkäten är gjord i verktyget *SurveyMonkey*, <https://sv.surveymonkey.com> [åtkomst 2018-02-26], som är ett delvis gratis enkätprogram. Kommentarer från undersökningen finns presenterade som en bilaga i denna uppsats (Bilaga 3).

Bilagor

Vi har tre bilagor bifogade denna uppsats. I den första beskriver vi vår arbetsfördelning under arbetet med uppsatsen. I den andra presenterar vi vår intervjuguide och i den tredje presenterar vi de kommentarer som gjorts i enkäten.

Bilaga 1. Arbetsfördelning

Under arbetet med den här uppsatsen har vi under den största delen av tiden suttit tillsammans och skrivit. Det har lett till att vi frekvent diskuterat alla bärande delar av uppsatsen. Vi har haft vissa enskilda huvudansvarsområden gällande nedtecknandet av texten. Vi delade upp tidigare forskning (kapitel 3, Eldevall), metoddelen (kapitel 4, Eldevall) och teoridelen (kapitel 5, Carlberg). Dock har vi båda gjort tillägg eller bidragit med längre textstycket i varandras delar. Kapitel 1, 2, 6, 7 och 8 har vi båda varit lika delaktiga i och båda har bidragit med kortare textstycken som flätats in i varandra. Nedtecknandet av alla delar i den här uppsatsen har som sagt föregåtts av diskussioner som på ett teoretiskt plan klargjort vad var och en av oss ska skriva. Vi har alltså i den praktiska skrivprocessen redan varit medvetna om vad den andre och en själv, arbetar med och hur detta arbete utformas.

Arbetet med intervjuguiden, de tre intervjuerna och den efterföljande transkriberingen genomfördes med lika delat ansvar. Enkäten utformades på samma sätt och resultaten har gemensamt nedtecknats.

Vi har uteslutande skrivit med hjälp av verktyget Google docs vilket har inneburit att vi har kunnat följa varandras arbete i realtid. Vidare delade vi en Dropbox-mapp i vilken vi lagt all litteratur och annan väsentlig dokumentation rörande uppsatsen. Arbetet har på så sätt präglats av en hög grad av transparens.

Bilaga 2. Intervjuguide

Här presenterar vi de sex teman som vi valt att använda i vår intervjuguide. Varje tema består av flera relaterade frågor, som är direkt riktade till informanterna men som vi alla gånger inte ställde.

Presentation av informanten. Vilken yrkesroll, position har du? Vad arbetar du med just nu? Vad har du arbetat med tidigare?

Ett informationssamhälle i förändring – en ny roll för arkivarien. I ditt yrkesliv, vad har du upplevt för förändringar? Kan du ge några praktiska/specifika exempel? Hur skulle du beskriva den tid vi befinner oss i nu, ur en arkivteoretisk synvinkel?
Nyckelord/fraser: Den digitala revolutionen, det demokratiska arkivet, den aktive och subjektive arkivarien, värdering av handlingar, aktivt sökande, riktad insamling.

Vilket värde har sociala medier som kulturarv – värdering och urval. Hur skulle du vilja definiera begreppet sociala medier? Om du blickar ut över informationssamhället idag, med de olika typerna av handlingar som finns här i olika format, vilket forskar/samhällsvärde skulle du säga att sociala medier kommer ha i framtiden? Vilken skulle du säga är den övergripande attityden till sociala medier som kulturarv, i Sverige? Hur diskuteras detta på din institution? Finns det någon policy? Och från de som fördelar pengar, attityd? Kan insamlande av sociala medier leda till ett mer anonymt klimat på internet? Hur skulle du säga att svenska lagar är anpassade till insamling av sociala medier? Vilket mål och syfte har ni med er insamling av sociala medier? Vad bör man tänka på när man gör en värdering av sociala medier som arkivmaterial? På vilket sätt tycker du vi värderar vår samtid? Både från institutionellt håll och från användarhåll. *Nyckelord/fraser: forskningsbara handlingar, samhällets och individens identitet, attityd till materialet.*

Arkivets nya roll och makten över kulturarvet. Hur tror du de traditionella institutionernas roll kommer förändras med tanke på de nya, digitala utmaningarna? På vilket sätt tror du att arkivariens makt över arkivmaterialet har förändrats? Vilken roll har den traditionella ABM-institutionen idag? Bör arkivsektorn delas upp? Kan arkivet bli en mer demokratisk plats om vi samlar in sociala medier? Varför/varför inte? På vilket sätt tror du arkivbestånden/samlingarna kommer förändras i och med att fler digitalt födda handlingar samlas in till arkiven? *Nyckelord/fraser: demokrati, representation, arkivariens makt, arkivets förändrade roll i ett digitaliserat samhälle, nya aktörer.*

Utmaningar – insamling och bevarande av sociala medier. Vilka är de tekniska utmaningarna när det gäller insamling av sociala medier? Vilka praktiker används idag och vilka för- och nackdelar finns, enligt dig, med dessa? Vilka hanteringsmässiga utmaningar genererar denna typ av material? Vilka principer styr hanteringen av handlingar uppkomna i och insamlade från sociala medier? Vilka skillnader, utifrån begreppen autenticitet, källkritik och kontext, finns i jämförelse med analogt arkivmaterial? Vilka etiska utmaningar och överväganden anser du vara viktiga när det gäller insamlade sociala medier som arkivmaterial? Vad är etiskt rimligt att tillgängliggöra? Skulle du säga att det finns en skillnad mellan vad som kan betraktas som ”privat” och ”offentlig” i en on-line miljö i jämförelse med en ”off-line” miljö? Vilka är, enligt dig, de mest problematiska juridiska aspekterna av insamling och bevarande av sociala medier? Vad är rimligt, utifrån ovanstående utmaningar, att samla in inom de närmsta 20 åren? Vad är möjligt att tillgängliggöra? *Nyckelord/fraser: teknik, hantering, etik, juridik.*

Faktorer att ta fasta på – framtidsvisioner. I vilken riktning pekar pilen? Vilka lärdomar går att dra redan nu? Hur ser framtidens arkiv ut?

Bilaga 3. Kommentarer från enkäten

Påstående nr. 1 – Vi bevarar våra egna sociala medier.

- Gallringsbeslut finns för publicerad information på intranät och webbplatser i våra dokumenthanteringsplaner. Dessa utarbetades på den tiden då inte mycket information kommunicerades här.
- Frågan är lite fel ställd eftersom vi både bevarar och gallrar, efter gallringsbeslut.
- Vi är inte riktigt överens i vår styrelse om betydelsen av sociala medier. :-)
- Det som vi anser vara viktigt har vi sagt ska diarieföras. Vi har en policy.
- Kommunstyrelsens IT-enhet har rutiner för hur detta ska göras.
- Teknik och kompetens saknas.
- Gallras vid inaktualitet.

Påstående nr. 2 – I vårt uppdrag ingår riktad insamling av material från andras sociala medier.

- Inte riktad insamling, men sociala medier som en del av en verksamhets arkiv.
- Inte riktad särskilt mot sociala medier, men däremot sociala medier som en del av en verksamhets arkiv.
- Vi ska bara bevara våra egna allmänna handlingar.
- Vi har inte diskuterat det i vårt arkivs styrelse vad jag kan komma ihåg. Däremot har vi startat (2016) ett projekt för att aktivt bevara digitala medier som erbjuds som gratis downloads "ute på nätet", t.ex. e-böcker och e-magasin. Vi bevarar då filerna på vår NAS-server med begränsad tillgång för medlemmar i vår styrelse och arkivråd. Vi märker vid en uppföljning nu i år att en del av de tidskrifter vi tankade ned från olika sajter redan har försvunnit från den ursprungliga adressen genom att sajten upphört eller (möjligen) har flyttats. Vårt arbete har alltså redan gjort nytta!!

Påstående nr. 3 – Vi har gjort insamlingar av material från andras sociala medier.

- Vi tycker att vi har nog av arbete med att samla in maskin- och handskrivna korrespondens från tidigare årtionden men är oroliga för t.ex. all e-post-konversation under perioden cirka 1995 som inte kommer att vara tillgänglig på samma sätt eftersom datorer kraschar och det inte finns något etablerat sätt att bevara e-post-konversationer på ett strukturerat sätt. Sociala medier innehåller ofta "skräpkommentarer" och sådant som har mindre värde att spara, tycker vi.
- Just nu funderar jag på insamling från #metoo #lättaankar. Jag ska träffa representanter på måndag. Jag tror att det i så fall blir en mindre insamling på papper. Digitalt bevarande är som bekant knepigt.
- Inte vad jag vet.
- Vi (som kommunarkiv) har under ett uppdrag att skildra flyktingsituationen hösten 2015 arkiverat ett urval av sociala medier från olika organisationer. I detta

uppdrag insamlade vi även en mängd andra handlingar som hade med flyktingsituationen att göra. Det är inte så att vi i andra sammanhang samlar in andras sociala medier.

Påstående nr. 4 – Min institution vill, men har inte möjlighet att göra insamlingar av material från andras sociala medier.

- Det får vi nog tänka över. Känns som om det bland annat blir svårt att skilja ut "agnarna från vetet" så att vi inte bara kommer att spara information om vad man ätit och druckit i samband med möten eller de många flummiga kommentarer som kommer från ovidkommande "vänner-till vänner". Där är ett protokoll från mötet och enkla fotografier fortfarande oslagbara!
- Vad menas med andras sociala medier? De enda "andra sociala medier" som är av potentiellt intresse för oss är de arkivbildare vars material som vi förvarar och tar emot.
- Det ingår inte i vårt uppdrag att arkivera andras handlingar om de inte själva levererar dessa till oss.
- Teknik och kompetens saknas.
- Vissa tjänstemän vill men chefer har inte velat.

Påstående nr. 5 – På min institution diskuterar vi insamling av sociala medier.

- Inte insamling, men bevarande av våra egna.
- Institution (rättar ett stavfel). Jag utgår ifrån att ni menar "av andras sociala medier" eftersom frågorna innan handlade om det.
- Vi diskuterar i vilken omfattning vi ska använda sociala medier! Ibland ganska häftigt! "Min falang" i den debatten hävdar att vi via sociala medier drar till oss ett flyktigt intresse från grupper i samhället som inte har ett djupare dokumenterat intresse av det vi gör. Därmed drar vi på oss ett arbete som "lika hellre" kan investeras i vår kärnverksamhet av insamlande, bevarande och arkiverande av papper, fotomaterial, av-inspelningar, etc.
- I sådan mån att vi diskuterar HUR detta ska utföras. ATT sociala medier bör arkiveras är vi fullständigt ense om.
- Insamling från sociala medier diskuteras av medarbetare i olika arbetsgrupper. Tidigare chefer har dock inte sett nyttan med att ens diskutera insamling från sociala medier och därför har inget hänt. Förhoppningen är att nya chefer har ett annat synsätt och att vi därmed kan börja diskutera det på alla nivåer.

Påstående nr. 6 – Jag tycker att material från sociala medier hör hemma i arkivet och att det är ett viktigt kulturarv.

- Men man måste sälla eftersom det är så enormt mycket.
- Vi har t.ex. skrivit ut sajt-innehållet på webb-platser som inte längre finns. (Ett exempel på detta är föreningen GUST som organiserade sökprojekt efter "storsjöodjur"). Vi skulle gärna vilja långtidsbevara ett antal webb-sajter som vi vet är hotade därför att det kostar pengar för att hålla dem uppe (t.ex. Magonia-sajten med mängder av bokrecensioner inom vårt område). Men - var hittar vi

pengar till detta arbete - och pengar som också finns i vår budget om fem, tio, tjugo år?

- Viktigt kulturarv men ur teoretisk arkivsynvinkel går det inte att skapa en "ägare"/arkivbildare av materialet.
- Givetvis kan det vara så. Jag är involverad i #metoo med #lättaankar som handlar om sjöfartsnäringen. Har haft möte i veckan med en representant och ska vara med på ett större möte nu på måndag den 19 mars. En oerhört viktig fråga där samtidsdokumentation verkligen är viktig. Flera museer har liknande tankar. Till exempel Tekniska museet har i dag 8 mars vernissage på en liten utställning om #metoo rörande spelbransch och teknikbransch. Jag kommer absolut göra en insamling rörande sjöfarten men hur det ska ske och i vilken omfattning vet jag inte än.

Nr. 7 – Beskriv med dina egna ord, varför eller varför inte, din ABM-institution samlar in sociala medier.

- Vi arbetar inte med riktade insamlingar av sociala medier särskilt, men ser sociala medier som en del av en verksamhets arkiv och därför bör bevaras. Jag som svarar på enkäten känner inte till att några sådana leveranser av sociala medier skett.
- Verksamhets arkiv. Har ännu inte varit aktuellt med leveranser av detta, i alla fall inte vad jag som svarar på enkäten känner till.
- Jag vill inte använda ordet samla, utan bevara. Vi bevarar inte därför vi har föråldrade riktlinjer som inte har uppdaterats pga. bristande resurser att driva frågan samt en kommunikationsavdelning som inte är intresserad av att bevara för framtiden. (Men de vill gärna använda vårt gamla material...)
- Vi ser insamling av digitala medier som en självklar del i vårt uppdrag att bevara kulturarv enligt urvalsprinciper. Frågan om och hur handlar om resurser kring dylika insatser.
- Förstår inte riktigt vad ni menar med "samla in".
- Prioriteringar och åter prioriteringar. Vi har de senaste 6-7 åren jobbat oss igenom 5.000 kassettljudband som vi digitaliserat och långtidsbevarat på vår NAS-server. Vi står med 3000 VHS-band och hundratals kartonger med helt obehandlat arkivmaterial på papper, så....
- Det finns så många hinder. Det digitala bevarandet. Etik. Teknik.
- Ligger inte inom kärnverksamheten. Ska det göras behövs externa medel, inte aktuellt just nu.
- Inga resurser.
- Har haft lite svårt att svara eftersom jag arbetar på en enhet inom min institution som inte aktivt arbetar med dessa frågor, det görs på annat håll i vår organisation.
- Vi har valt att i projektform samarbeta med en annan forskningsinstitution som tagit fram en mjukvara för insamlande av sociala medier. Projektet har varit såpass kostsamt och arbetskrävande att vi inte med befintlig personal hade kunnat göra det, men i denna projektform kan vi nu ta emot båda mjukvara, dataregister och en fungerande infrastruktur för sociala medier-loggar.

- Ingår inte i uppdraget om inte institutionens egna sociala medier tillhör arkivbildningen.
- Det är en naturlig del av arkivbildarens dokumentation av den egna verksamheten och bör därför deponeras hos oss precis som övrigt bevaransvärt material.
- Det har inte funnits någon fast anställd arkivarie förrän senaste året om man har inte varit medveten om att det behöver göras.
- Det är som bekant svårt! hur gör man, vad får man göra, Facebook vad tillåter dom? Samt digitalt bevarande är som bekant också mycket svårt.
- Det ingår i vårt uppdrag som kommunarkiv att arkivera kommunens handlingar, och sociala medier är en del av kommunens handlingar. Rent tekniskt sköts detta inte av kommunarkivet utan av IT-enheten under stadskontoret.
- Teknik och kompetens saknas.
- Främsta anledning är att vi inte har resurser att samla in från sociala medier, även om viljan finns. Detta avser både tid och pengar. Sen har tidigare chefer inte ansett det vara viktigt att samla in från sociala medier och har därför inte omprioriterat resurser.